

Leena Junninen
Sonja Vesanen

Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa käsittelevä teematunti ammattiopistossa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Terveystyöntekijä

Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyö

16.11.2017

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Leena Junninen, Sonja Vesanen Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa käsittelevä teematunti ammattiopistossa 70 sivua + 7 liitettä 2016-2017
Tutkinto	Terveystieteiden AMK
Koulutusohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Terveystieteiden suuntautumisvaihtoehto
Ohjaaja	Lehtori Anu Leppänen
<p>Opinnäytetyö on osa suunnitteilla olevaa Metropolia Ammattikorkeakoulun Seksuaali- ja Lisääntymisterveyden eli SeLi:n hankesuunnitelmaa, jonka tarkoituksena on olla edistämässä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen Edistä, ehkäise, vaikuta - Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelman 2017-2020 toteuttamista.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä ammattiopistossa opiskelevien valmiuksia tunnistaa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja. Tavoitteena oli tuottaa terveystiedon teematunti seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta sekä laatia teematuntia pitävälle opettajalle ja opiskelijoille jaettavat materiaalit.</p> <p>Opinnäytetyö on toiminnallinen ja se koostuu teoretiseen pohjautuvasta kirjallisesta osuudesta sekä teematunnin raporttiosuudesta. Työn teoriaosuudessa tarkastellaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa sekä siihen liittyviä käsitteitä. Toiminnallinen osuus koostui teematunnin käytännön järjestelyiden suunnittelusta, toteutuksesta sekä arvioinnista.</p> <p>Tämän opinnäytetyön toiminnallisena osuutena Stadin ammattiopistossa toteutettavalle seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa käsittelevälle teematunnille laadittiin kaksi tavoitetta. Nämä tavoitteet olivat nuorten valmiuksien lisääminen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisessa ja avun hakemisessa sekä ammattiopiston seksuaalikasvatuksen opetuksen tukeminen seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyen.</p> <p>Toiminnallisena osuutena kehitellyissä esimerkkitapauksissa oli nuorille ajankohtaisia seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja, jotka herättivät hyvin keskustelua tunnille osallistuneiden kesken. Teematunnista toteutettiin suullinen palautekysely tunnin osallistujille. Palautteen perusteella tunti oli nuorista mielenkiintoinen ja opettavainen. Aihe koettiin tärkeäksi.</p> <p>Nuoret tunnistavat huonosti seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan moninaisia muotoja. Tätä opinnäytetyön toiminnallista osuutta voidaan soveltaen hyödyntää jatkossa myös muissa ammattikouluissa ja lukioissa, sillä aihe koskettaa kaikkia nuoria.</p>	
Avainsanat	seksuaalisuutta loukkaava väkivalta, seksuaalinen väkivalta, seksuaalioikeudet, nuoret, seksuaalikasvatus, opiskeluterveydenhuolto

Author(s)	Leena Junninen, Sonja Vesanen
Title	Themed Lesson about Sexual Violence for Vocational College
Number of Pages	70 + 7 appendices
Date	16th of November 2017
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation	Public Health Nursing
Instructor(s)	Senior lecturer Anu Leppänen
<p>This thesis is part of a planned project of Metropolia University of Applied Sciences with the theme of sexual and reproductive health. The object of the planned project is to promote the actualising of National Institute for Health and Welfares plan of action for sexual and reproductive health for the years 2017-2020.</p> <p>The aim of this thesis was to increase the readiness of vocational school students to recognize various forms of sexual violence. The target was to produce a themed lesson and formulate the needed materials about sexual violence to the teacher and students holding the class.</p> <p>The thesis work was functional development work and it was composed from the written theory based part and the report of the themed lesson. The written theory part is about sexual violence and its concepts. The functional part of this thesis was composed of the planning, execution and evaluation of the practical arrangements for the themed lesson.</p> <p>The targets for the functional part of this thesis and the themed lesson were to improve the readiness of vocational school students to recognize different forms of sexual violence and so improve their ability to get help when needed. The other target was to support the sexual education of the vocational school regarding sexual violence.</p> <p>In the functional part we created written fictional example cases that contained different forms of sexual violence for the students to reflect on. The object was for the students to give back their anonymous opinion on whether the cases contained sexual violence or not and so get feedback of the level of knowledge the students had about the subject. The example cases were followed with discussions on the subject and we got verbal feedback of the lesson from the students. The students viewed the lesson as interesting, important and educational.</p> <p>Various forms of sexual violence are poorly recognized by the youth. The functional development work of this thesis can be applied in vocational schools and upper secondary schools as a part of their sex education since the subject affects all of the youth.</p>	
Keywords	sexual violence, sexual rights, youth, sex education, school health care

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Työn teoreettinen tausta	3
2.1	Seksuaalisuus	3
2.2	Seksuaali- ja lisääntymisterveys	5
2.3	Seksuaaliterveyteen liittyvät lait Suomessa	6
2.4	Seksuaalioikeudet	6
2.5	Nuorten seksuaalinen kehitys	7
2.6	Terveyskasvatus ammattiopistossa	11
2.6.1	Seksuaalikasvatus	12
2.6.2	Kulttuuritaustat osana seksuaalikasvatusta	15
2.6.3	Opiskeluterveydenhuolto	17
2.6.4	Pedagogiset ratkaisut terveystiedon teematunnille	18
2.7	Seksuaalisuuden puheeksi ottaminen	20
2.8	Väkivalta ja sen ehkäisy	22
2.9	Parisuhdeväkivalta	24
2.10	Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta	24
2.10.1	Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja	26
2.10.2	Seksuaalinen hyväksikäyttö ja siihen liittyvät lait Suomessa	27
2.10.3	Suojaikärajat	28
2.10.4	Sosiaalisessa mediassa tapahtuva seksuaalisuutta loukkaava väkivalta	29
2.10.5	Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisykeinoja	29
2.10.6	Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan käsittelyyn liittyviä haasteita	30
2.10.7	Tukea tarjoavat tahot seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneille	32
3	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja kehittämistehtävät	34
4	Opinnäytetyön toiminnallinen toteuttaminen	35
4.1	Lähtötilanteen kartoitus	36
4.2	Toimintaympäristö, kohderyhmä ja hyödynsaajat	37
4.3	Kustannusarvio ja resurssit	38
4.4	Opinnäytetyön etenemisen ja työskentelyn kuvaus	38
4.4.1	Kehittämiskohteen tunnistaminen ja tavoitteiden määrittäminen	40
4.4.2	Kehittämiskohteeseen perehtyminen	41

4.4.3	Kehittämistehtävän määrittäminen ja rajaaminen	42
4.4.4	Tietoperustan laatiminen ja menetelmien suunnittelu	43
4.4.5	Kehittämistyön toteuttaminen ja julkistaminen	45
5	Teematunti	46
5.1	Oppitunnin tavoitteet	46
5.2	Sisältö	46
5.3	Teematunnin toteutus	47
5.4	Pohdinta teematunnin pitämisestä	49
6	Prosessin arviointi	53
6.1	Eettisyys	53
6.2	Luotettavuus	54
7	Johtopäätökset	56
	Lähteet	58
	Liite 1. Tiedonhaku­taulukko	1
	Liite 2. Suomen lainsäädäntö seksuaalirikoksista	1
	Liite 3. Teematunnin rastit	1
	Liite 4. Vastaukset rastien kysymyksiin	1
	Liite 5. Tukea tarjoavat tahot seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneille	1
	Liite 6. Opettajan materiaali	91
	Liite 7. Teematunnilla käytettävä Powerpoint-esitys	1

1 Johdanto

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuonna 2015 toteuttaman kouluterveyskyselyn mukaan jo peruskoulunuorista 12 % oli kokenut seksuaalista väkivaltaa joskus tai toistuvasti. Vastaava tulos ammattikouluikäisistä oli 22 %. Kyselyyn vastasi tuona vuonna 119 000 14-20-vuotiasta nuorta. Seksuaalinen väkivalta määriteltiin kouluterveyskyselyssä ”vastentahtoisena intiiminä kosketteluna, seksiin painostamisena tai pakottamisena, maksun saamisena seksistä”. (Kouluterveyskysely 2015.) Myös kansainvälisen uhritutkimuksen mukaan Suomessa koetaan seksuaalista väkivaltaa enemmän kuin teollisuusmaissa keskimäärin (Oikeusministeriö 2005: 2).

Käytämme tässä opinnäytetyössä termejä ”seksuaalisuutta loukkaava väkivalta” sekä ”seksuaalinen väkivalta” lähteistä riippuen. Käytämme kuitenkin omassa pohdinnassamme THL:n suosituksen mukaisesti seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan määritelmää (Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 152).

THL:n kouluterveyskyselyn (2015) tuloksista käy myös ilmi, että kaikki seksuaalisuuden kokemukset hankitaan ammattioppilaitoksissa lukiota käyviä opiskelijoita aikaisemmin. Kyselyn mukaan esimerkiksi suulle oli suudellut pojista 80 % ja tytöistä 87 %, kun lukiopojista vastaava osuus oli 68 % ja lukiolaistytöistä 73 %. Lisäksi varsinaista yhdynnää oli harrastanut ammattioppilaitoksessa opiskelevista pojista yli puolet (54 %) ja tytöistä peräti 68 %, kun lukiolaispojista 35 % ja tytöistä 40 % vastasi olleensa jo yhdynnässä. Yhdynnässä käytettynä ehkäisymuotona tytöistä vain 11 % vastasi käyttäneensä kondomia. Tietoisuuden lisäämisen myötä nuoret oppivat tunnistamaan omat rajansa ja toteuttamaan omaa itsemääräämisoikeuttaan (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 12,29).

Terveydenhoitajan työhön kuuluu hyvinvoinnin edistäminen, -tukeminen ja sitä vaarantavien tekijöiden ennaltaehkäisy. Mahdollisia suoria ja epäsuoria kehitystä haavoittavia tekijöitä ovat erilaiset seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muodot. Rikoslaki määrittelee seksuaalirikokset Suomessa. Erityisesti lapsen ja nuoren voi olla vaikea tunnistaa seksuaaliseksi väkivallaksi raiskauksen ja fyysisen pakottamisen lisäksi myös esimerkiksi sanallista häirintää ja kiusaamista. (Seksuaalisuus ja väkivalta 2016.) Näin ollen avun piiriin hakeutuminen on vaikeampaa, mikä olisi seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan aiheuttamien terveyshaittojen hoidon kannalta tärkeää.

Murrosikäisillä tapahtuu voimakkaita muutoksia niin psyykkisen kuin fyysisen seksuaalisuuden kehityksessä. Ammattiopistolaisikäisten murrosiän vaiheessa erityisesti asenteisiin on tärkeää puuttua – nimenomaan yksilöstä riippuvan kehityksen takia. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos on myös nostanut uusimmassa toimintaohjelmassaan väestön seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämiseksi juuri lasten ja nuorten seksuaalikasvatuksen ja -ohjauksen yhdeksi painopistealueista. (Klemetti – Raussi-Lehto 2014.)

Tämä opinnäytetyö on osa suunnitteilla olevaa Metropolia Ammattikorkeakoulun Seksuaali- ja Lisääntymisterveyden eli SeLi:n hankesuunnitelmaa, jonka tarkoituksena on olla edistämässä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Edistä, ehkäise, vaikuta – seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelman 2017–2020 toteuttamista.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä ammattiopistolaisten valmiuksia tunnistaa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja. Tavoitteenamme on tuottaa ammattiopiston opiskelijoille suunnattu seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa käsittelevä teematunti ja laatia teematuntia pitävälle opettajalle ja opiskelijoille jaettava materiaali. Materiaalit liitetään tämän opinnäytetyön loppuun (liitteet 3–7). Toteutamme tämän opinnäytetyön yhteistyössä pääkaupunkiseudun Stadin ammattiopiston kanssa, jossa pidämme esimerkkitunnin terveystiedon opetuksen ohessa.

Oppitunnin tavoitteiksi muotoutuivat nuorten valmiuksien lisääminen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisessa ja avun hakemisessa. Tämän lisäksi tunnin tavoitteena on ammattiopiston seksuaalikasvatuksen opetuksen tukeminen seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyen. Haluamme toiminnallisen lähestymistavan kautta toteuttaa ennaltaehkäisevää väkivallan vastaista työtä kohdistuen tärkeän aiheen nuoriin opiskelijoihin.

2 Työn teoreettinen tausta

Terveydenhoitajan laajaan työnkuvaan kuuluu monenkirjava joukko asiakkaita aina vauvasta vaariin, ja yksi heitä kaikkia yhdistävä tekijä on seksuaaliterveys. Seksuaalisuus on läpi ihmisen elämänkaaren kulkeva terveyden osa-alue (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 22). Aihe kiinnostaa meitä etenkin opiskelijaterveydenhuollon näkökulmasta, sillä nuoret opiskelijat ovat kriittisessä iässä seksuaalisuuden kehittymisen kannalta.

Seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyy useita alakäsitteitä. Selvitämme tässä luvussa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan erinäisiä muotoja ja käymme läpi aiheeseen liittyviä käsitteitä. Rajaamme aihetta käsittelevät alakäsitteet nykyiseen muotoon, jolloin aiheen ulkopuolelle jää väistämättä asioita, jotka kuitenkin kuuluisivat teemaan. Esimerkiksi erityis- ja riskiryhmistä emme tässä opinnäytetyössä puhu, jotka käsitellään esimerkiksi Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa 2014–2020. Erityis- ja riskiryhmillä kuuluvat seksuaali- ja sukupuolivähemmistön edustajat sekä vammaiset ja seksityöntekijät. (Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 154.) Tämä teoriaosuus muodostaa pohjan teematunnille ja sen tavoitteille.

2.1 Seksuaalisuus

Seksuaalisuutta on mahdollista määritellä monella tavalla. Se on keskeinen osa ihmisyyttä koko eliniän ajan. Siihen liittyvät sukupuoliroolit ja -identiteetit, seksuaalinen suuntautuminen, erotiikka, nautinto, intiimiys ja lisääntyminen. Seksuaalisuutta koetaan ja ilmaistaan tuntein, mielikuvin, halujen, uskojen, asenteiden, käytöksen, roolien ja ihmissuhteiden kautta. Seksuaalisuus voi sisältää kaikki nämä osa-alueet, mutta kaikki näistä eivät aina tule koetuiksi tai ilmaistuiksi yksilön tasolla. Siihen vaikuttavat biologisten, psykologisten, sosiaalisten, taloudellisten, poliittisten, kulttuuristen, laillisten, historiallisten, uskonnollisten ja hengellisten tekijöiden yhteisvaikutukset. (Defining sexual health 2002: 5.)

Greenberg, Bruess ja Mullen (1993) ovat muodostaneet seksuaalisuudelle neljä ulottuvuutta, jotka auttavat ymmärtämään, kuinka laajasti seksuaalisuus vaikuttaa ihmisen elämään. Ihmisten ollessa yksilöllisiä ja ainutkertaisia on myös heidän kokemuksensa seksuaalisuudesta hyvin henkilökohtaisia eri ulottuvuuksien vaikuttaessa toisiinsa erilaisissa suhteissa. Nämä ulottuvuudet ovat biologinen-, eettinen-, psyykkinen- ja kult-

tuurillinen ulottuvuus. Näiden lisäksi on myös muita tapoja tarkastella seksuaalisuutta erilaisten ulottuvuuksien ja niiden dynamiikan kautta.

<p>Biologinen ulottuvuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Lisääntyminen ● Hedelmällisyyden kontrollointi ● Seksuaalinen kiihottuminen ● Kasvamisen ja kehittyminen ● Fyysisyys, fyysinen olemus 	<p>Eettinen ulottuvuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ihanteet ● Uskonnolliset asenteet ● Uskomukset ● Mielenpitoet moraalista ja toiminnasta ● Arvot
<p>Psyykinen ulottuvuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Mielikuvat seksuaalisuudesta ● Tunteet ● Kokemukset ● Käsitelmä omasta itsestä seksuaalisena olentona ● Opetut asenteet ● Opettu käyttäytyminen 	<p>Kulttuurinen ulottuvuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Perheen kulttuuri ● Naapurit, ikätoverit, asuinalue, koulu jne.... ● Seurusteluun liittyvät kulttuurit ● Avioliitto ● Lait, tavat ● Sukupuoliroolit

Kuvio 1. Seksuaalisuuden ulottuvuudet Greenbergin ym. mukaan (1993).

Bildjuschkin (2010) kuvaa seksuaalisuudelle neljä ulottuvuutta. Ensimmäinen on fyysinen eli biologia, anatomia sekä hormonit. Toinen on psyykinen eli kognitiot ja emootiot. Kolmas määritetään sosiaalisesti eli kulttuurit ja eettisyys ja neljäs on henkinen eli haltioituminen. Näiden ulottuvuuksien kautta käsitellään eri seksuaalisuuteen liittyviä käsitteitä, kuten yksilön identiteettiä ja minäkuvaa, itsetuntoa, arvoja sekä kehon fyysisiä kokemuksia. (Seksuaalikasvatuksen tueksi 2015: 9.)

Kaikki ihmiset syntyvät seksuaalisiksi yksilöiksi, joiden tehtävänä on kehittää seksuaalisia voimavaroja tavalla tai toisella (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 22). Seksuaalisuus on muuttuva käsite ja se kehittyy läpi ihmisen elämän. Seksuaalinen identiteetti muovautuu ympäristön vaikutusten ja oman elämän mukana. Murrosiässä nuori käy läpi tätä kokonaisvaltaista prosessia, jossa keho ja mieli käsittelevät omaa seksuaalisuuden kehittymistä erityisen aktiivisesti. (Seksuaalisuus 2016.)

2.2 Seksuaali- ja lisääntymisterveys

Seksuaaliterveyden virallinen määrittely on kansainvälisesti alkanut 1970-luvulla, kun maailman terveysjärjestö WHO julkaisi raportin nimellä ”Education and treatment in human sexuality: the training of health professionals.” Terminä seksuaaliterveys otettiin kuitenkin käyttöön vasta vuonna 1994 Kairossa pidetyn YK:n väestö- ja kehityskonferenssin käsitelmäärittelyn jälkeen. Määrittelyssä seksuaaliterveys katsottiin sisältyvän lisääntymisterveyteen, mutta konferenssin jälkeen asiantuntijat halusivat muuttaa käsitteitä niin, että lisääntymisterveys sisältyisi seksuaaliterveyteen. Seksuaaliterveyden katsotaan kuuluvan osaksi koko ihmisen elinkaarta lisääntymisterveyden ollessa ajankohtaista vain tietyssä elämänvaiheessa. (Ryttyläinen – Valkama 2010; Kosunen 2006: 10.)

THL:n vuoden 2014–2020 toimintaohjelmassa käytetään termejä seksuaaliterveys ja lisääntymisterveys toisiaan täydentävänä kokonaisuutena. Tämä perustellaan toimintaohjelmassa sillä, että lisääntymis- tai seksuaalioikeuksista ei puhuta erikseen. (Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 10-11.) Lisäksi eurooppalaisissa yhteyksissä käytetään nykyisin yleisemmin määritelmää ”sexual and reproductive health” eli seksuaali- ja lisääntymisterveys (Kosunen 2006: 9). Seksuaaliterveyden määritelmä on yleisesti sekä lisääntymisissä määrin käytössä niin Suomessa kuin kansainvälisesti. (Ryttyläinen – Valkama 2010.)

Maailman terveysjärjestö WHO tekee kansainvälisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämistyötä (Seksuaaliterveyden edistäminen 2017). WHO määrittelee seksuaaliterveyden seksuaalisuuteen liittyvien fyysisten, psyykkisten, emotionaalisten ja sosiaalisten näkökulmien kautta toteutuvana hyvinvointina. Seksuaaliterveyttä ei ole ainoastaan sairauden, vammaisuuden tai toimintahäiriöiden puuttuminen. Se edellyttää myönteistä ja kunnioittavaa asennetta seksuaalisuutta ja seksuaalisia suhteita kohtaan sisältäen mahdollisuuden kokemuksiin seksuaalisuudesta nautinnosta turvallisesti. Tähän kuuluu seksuaaliset kokemukset, joissa ei ole pakottamista, väkivaltaa tai syrjintää. Seksuaaliterveyden saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi yksilön seksuaalioikeuksia täytyy suojella ja kunnioittaa. (Defining sexual health 2002: 4-5.)

Seksuaaliterveyden edistäminen sisältää muun muassa seksuaalikasvatuksen, raskauden ehkäisyneuvonnan, hedelmättömyyden ehkäisyneuvonnan, joka sisältää esimerkiksi seksuaalisuuden ja sukupuolen hyväksymisen, sukupuolitautien

torjumisen ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Seksuaali- ja lisääntymisterveys käsittää siis ihmisten kokonaisvaltaisen seksuaalisen hyvinvoinnin edistämistyön. (Kosunen 2006: 9; Seksuaaliterveyden edistäminen 2017.)

Suomessa tätä edistämistyötä ohjaa ja johtaa sosiaali- ja terveysministeriö, jonka perustana on sosiaali- ja terveyspolitiikka. Kaiken pohjalla on seksuaali- ja lisääntymisterveyttä varten laaditut valtakunnalliset lait ja asetukset, joiden toteutumista seuraa myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kuntien tehtävänä on seksuaaliterveyden edistämisen toteuttaminen, ja tämä toteutustyö tapahtuu muun muassa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon piirissä. Kyseessä on hyvin moniammatillinen yhteistyö, joka tähtää kaikkien yhteisen hyvinvoinnin lisäämiseen. (Seksuaaliterveyden edistäminen 2017.)

2.3 Seksuaaliterveyteen liittyvät lait Suomessa

Seksuaaliterveyden edistämisen ohjauksen ja johtamisen hoitaa Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö. Terveydenhuoltolaki sekä tartuntatautilaki säätävät myös seksuaaliterveyden edistämiseen liittyviä lakeja, jotka perustuvat seksuaali- ja lisääntymisterveyden oikeuksiin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on vastuussa seksuaaliterveyden edistämisen toteuttamisesta käytännössä. THL on laatinut Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelman vuosille 2014–2020, jossa ovat seksuaaliterveyden edistämistä koskevat kansalliset linjaukset ja kunnille suunnatut suositukset. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.)

Seksuaalirikokset määritellään Suomen rikoslaissa luvussa 20. Laissa määritetään, mitkä teot ovat rikoksia ja täten rangaistavia Suomen lainsäädännön perusteella. Olemme liittäneet rikoslain luvun 20 liitteeksi numero 2: Suomen lainsäädäntö seksuaalirikoksista. Liitteessä kuvataan tarkemmin moninaisten nimikkeiden alle mahtuvat seksuaalirikokset. (Seksuaalirikokset 2016.)

2.4 Seksuaalioikeudet

Kansainvälinen keskustelu ihmisoikeuksista seksuaaliterveyteen liittyen alkoi vuonna 1994 Kairossa pidetyn YK:n väestö- ja kehityskonferenssin jälkeen. Jatkoa tälle saatiin Pekingissä vuonna 1995 pidetyssä naisten konferenssissa, jossa naisten oikeuksiin

lisättiin oikeus päättää omista seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen liittyvistä asioistaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 24.)

Pekingin naistenkonferenssin raportissa tunnustettiin naisten ihmisoikeuksiin kuuluvaksi oikeus päättää vapaasti ja vastuullisesti yksilön seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvistä asioista ilman pakottamista, syrjintää tai väkivaltaa. Oikeuksiin kuuluu myös tasa-arvoisuus naisten ja miesten välisissä suhteissa seksuaalisuuden ja lisääntymisen näkökulmista sisältäen kunnioituksen yksilön koskemattomuutta kohtaan, molempipuolisen suostumuksen seksuaalisiin tekoihin sekä jaetun vastuun seksuaalisesta käyttäytymisestä ja sen seurauksista. (Bruno – Giami 2015: e48.)

WHO on vuonna 2002 sisällyttänyt seksuaalioikeudet yleisiin ihmisoikeuksiin. Näihin oikeuksiin kuuluu jo aiemmin naisten konferenssissa päätetyt naisten ihmisoikeudet sekä lisäksi kaikkien oikeus saada seksuaalisuuteen liittyvää tietoa, opetusta ja seksivalistusta. Kairon ja Pekingin konferenssien jälkeen myös muut tahot, kuten Kansainvälinen perhesuunnittelujärjestö IPPF (The International Planned Parenthood Federation) sekä seksuaaliterveyden maailmanjärjestö WAS (World Association for Sexual health) ovat luoneet omia näkemyksiään seksuaali- ja lisääntymisoikeuksista. Myös nämä seksuaalioikeuksien julistukset mukailevat WHO:n vastaavia. (Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelma 2007-2011: 24-25.)

Seksuaalioikeudet takaavat kaikille oikeuden toteuttaa seksuaalisuuttaan ilman väkivaltaa, riistoa tai pakottamista. Kaikilla on oikeus tiedon saantiin sekä koulutukseen. Suomessa myös seksuaaliterveyspalveluiden käyttö tulee taata jokaiselle. (Seksuaalikasvatuksen tueksi 2015: 10.) Tämä tarkoittaa esimerkiksi kouluterveydenhuollon seksuaalineuvontaa ammattiopistolaisille (Seksuaaliterveyspalvelut 2017).

2.5 Nuorten seksuaalinen kehitys

Nuoruusikä ajoittuu ihmisestä riippuen keskimäärin 12-22- ikävuosiin. Tarkemmin määritellen voidaan puhua varhaisnuoruudesta eli noin 12-14-vuotiaista, varsinaisesta nuoruudesta tai keskinuoruudesta eli noin 15-17-vuotiaista ja myöhäisnuoruudesta tai jälkinuoruudesta eli noin 18-22-vuotiaista. (Aalberg – Siimes 1999: 68.) Peruskoulupohjainen ammattikouluopiskelija on tyypillisesti 16-17-vuotias ja valmistuessaan 18-19-vuotias nuori, joten nämä ikäluokat käsittelevät juuri tämän opinnäytetyön kohderyhmän (Ammatillinen koulutus 2016).

Nuorten seksuaalisuus voidaan jaotella kolmeen ikäkaudelle kuuluvaan vaiheeseen, jossa nuori kehittyy ruumiillisesti ja henkisesti. Ensimmäisessä vaiheessa nuori saavuttaa puberteetin johdosta sukukypsyyden ja irrottautuu psyykkisesti yhä enemmän omasta perheestään. Samalla seksuaalisuus alkaa kiinnostaa aiempaa enemmän, kun mielenkiinto vastakkaista sukupuolta kohtaan kasvaa. (Aalberg – Siimes 2007: 68.) Puberteetti on ratkaisevan tärkeä, sillä se laukaisee nuorten seksuaalivaiheiden käynnistymisen (Ryttyläinen – Valkama 2010: 86-87).

Toisessa vaiheessa korostuu muuttuvan kehonkuvan ja seksuaalisen identiteetin jäsentyminen (Aalberg – Siimes 2007: 68). Tässä vaiheessa voi tulla myös luonnollisesti varsinaisten yhdyntöjen aloittaminen ja seurustelu (Ryttyläinen – Valkama 2010: 86-87). Kolmatta vaihetta kuvastaa erityisesti ikätovereiden apuun turvautuminen kasvun ja kehityksen ohella. Tätä vaihetta voidaan kutsua myös jäsentymisvaiheeksi, jossa opitut teemat punoutuvat kokonaisuuksiksi, esimerkiksi naiseudeksi ja miehuudeksi. (Aalberg – Siimes 2007: 68,71.)

Nuorten seksuaaliterveydellä tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen, emotionaalisen eli tunteisiin liittyvän sekä sosiaalisen seksuaalihyvinvoinnin tilaa (Defining sexual health 2002). Sosiaaliset suhteet ikätovereiden kanssa ovat kuitenkin hyvästä seksuaaliterveydentilasta riippumatta tärkeitä nuorelle. On tyypillistä, että nuori vertaa itseään suhteessa muihin, ja suuret muutokset fyysisessä ja psyykkisessä olossa mietittyvät. Nuori voi kokea paineita olla riittävän samanlainen, mutta oikealla tavalla toisista erotuva yksilönsä. (Kaltiala-Heino 2010: 1-3.)

Paineen alaisena nuori ajautuu vertaamaan itseään ja tekemään asioita, joihin ei välttämättä fyysisesti ja henkisesti olisi vielä valmis. Yhdynnän kokeminen on eräs niistä mittareista, joilla nuorten seksuaalikäyttäytymistä tutkitaan. (Savioja – Sumia – Kaltiala-Heino 2015.) Muita nuorten seksuaaliterveyden mittareita yhdynnän aloitusten lisäksi on muun muassa teiniraskauksien määrä, aborttien määrä, ehkäisyn käyttö, sukupuolitautilien esiintyvyys sekä seksuaalisen väkivallan yleisyys (Nuoret ja seksuaalisuus 2014).

Nuoren seksuaalikäyttäytymisellä tarkoitetaan laajemmin määritellen sitä, että henkilö toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan erilaisin käytösin ja teoin esimerkiksi pukeutumisen kautta. Eroottisissa teoissa varsinaiset yhdynät ovat vain yksi niistä monista askelista,

joita nuori ottaa seksuaalisen kehityksensä myötä. (Savioja ym. 2015.) Nuorten seksuaalista kehitystä voidaan ilmentää myös Korteniemi-Poikelan ja Cacciatoren (2015) kehittämän 11 askeleen porrasmallin avulla. Siinä korostuvat yksilölliset askeleet vauvaikeisestä kohti seksuaalisesti kypsää nuorta aikuista, joka on sinut itsensä ja seksuaalisuutensa kanssa. Tässä mallissa on huomioitu sekä järjen, tunteiden että biologian tasolla tapahtuva nuoren kehitys. (Savioja ym. 2015.)

Porrasmalli korostaa hyvin kunkin nuoren omaa henkilökohtaista kehitystä. Esimerkiksi ikähaarukaltaan 14-18-vuotias nuori voi olla mallin mukaan yhdeksännellä askeleella, jolloin nuori vasta harjoittelee konkreettisen läheisyyden, kuten suutelemisen kautta niin itseensä kuin myös toiseen ihmiseen tutustumista. Tämän jälkeen siirrytään jo kymmenennelle porrasaskelmalle, jolloin 15-20-vuotias nuori on valmis intiimimpään kosketukseen. (Korteniemi-Poikela – Cacciatore 2015: 101-105.) Huomioitavaa on, että seurustelemisen aloittamiseen ei ole olemassa sääntöä, sillä tunnekehitys on hyvin yksilöllistä (Seurustelu 2017). Myöskään rikoslaki ei määritä seurustelusuhteita, vaan seksuaalikontaktit alle 16-vuotta olevan kumppanin kanssa (Suojakäytäntö on 16-vuotta 2016).

Hyväilyt ja turvallinen nautinto opettavat kumpaakin osapuolta tuntemaan omaa kehoaan ja luottamaan toiseen ihmiseen, joka on hyvän seurustelusuhteen perusta. Nämä asiat eivät kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että päämääränä olisi vielä varsinaiset yhdynät. (Seurustelu 2017.) Siksi turvalliseen seurusteluun kuuluu kyky ymmärtää myös itsemääräämisoikeus ja henkilökohtainen kehittyminen suhteessa toiseen. Vasta rakkauden tunteen jälkeen rohkaistutaan ja jaetaan seksuaalista mielihyvää, joka avaa lopulta ovet fyysisiin kontakteihin kumppanin kanssa. (Korteniemi-Poikela – Cacciatore 2015: 109-114.)

Myöskään seksuaaliset teot eivät kulje käsi kädessä seksuaalisena koetun minäkuvan kanssa. Näin ollen nuorilla voi olla muitakin syitä hankkia kokemuksia kuin mitä oma kypsyyssaste ja halu sanovat. Tällaisia syitä voi olla muun muassa ympäristön kautta tuleva paine, tiedon puute sekä jopa rahallinen kiristys tai pakottaminen esimerkiksi uhkailemalla. Seksuaalisessa toiminnassa kiirehtiminen ei siis edistä kehitystä, vaan voi päinvastoin päätyä jarruttamaan ja vaikeuttamaan sitä etenkin, jos kokemukset ovat huonoja. (Savioja ym. 2015)

Tutkimuksissa on todettu, että nuorten aivojen kehitys on teini-iässä vasta vaiheessa, jolloin nuorella on hyvin voimakas tarve kokeilla ja hakea rajojaan. Teini-ikäisten aivojen palkkiojärjestelmä dominoi kontrollijärjestelmän toimintaa. Tämä on omiaan lisäämään seksuaalista riskikäyttäytymistä, kun tarve hakea uusia kokemuksia on voimakkaampi kuin kyky arvioida tekojen seurauksia. (Junttila 2017.) Seksuaalisella riskikäyttäytymisellä tarkoitetaan toimintaa, joka pahimmillaan vahingoittaa joko itseään tai toista. Se voi johtaa niin fyysisiin kuin psyykkisiinkin vahinkoihin. Esimerkiksi mielenterveyden häiriöt ovat psyykkisiä ongelmia, joita riskikäyttäytymisestä voi seurata. (Savioja ym. 2015.)

Nuorten mielenterveys kulkee käsi kädessä seksuaalisen kehityksen kanssa. 15-17-vuotiaat nuoret, jotka aloittavat varhain yhdyntäkokemukset, ovat erityisen alttiita masennukselle, itsetuhoisuudelle ja erilaisiin riskikäyttäytymisiin. Samaten seksuaalinen hyväksikäyttö on psyykkisten häiriöiden riskitekijä. Erityisen alttiita depressiolle ovat nuoret tytöt. (Nuoret ja seksuaalisuus 2014; Kaltiala-Heino 2010: 3-4.)

Mielenterveyden häiriöt ovat sitä todennäköisemmät, mitä aikaisemmin nuori päätyy seksikokemuksiin (Robinson ym. 2011: 54-61). Myös nuorten kokemat parisuhteen ulkopuoliset seksikokemukset voivat lisätä masennuksen todennäköisyyttä. Eri tutkimustuloksien yhteenvedona voidaan siis todeta, että varhaiset yhdyntäkokemukset ja riskikäyttäytyminen seksuaalisen kehityksen ollessa vasta vaiheessa aiheuttavat usein mielenterveyden ongelmia. (Savioja ym. 2015.) Riskikäyttäytymisen ehkäisemiseksi tarvitaan hyviä tiedollisia taitoja sekä hyviä vuorovaikutustaitoja (Papp – Kontula – Kosunen 2000: 16). Tästä syystä on erityisen tärkeää, että nuoria opetetaan ilmaisemaan omia toiveitaan ja rajojaan. Turvataitojen opettamisen kautta riskikäyttäytymistä pystytään ennaltaehkäisemään. (Aaltonen 2012: 13-14.)

Seksuaalisella vuorovaikutuskyvyllä tarkoitetaan kykyä ottaa toinen osapuoli huomioon avomielisesti. Hyvät vuorovaikutustaidot sisältävät muun muassa kyvyn ilmaista omia halujaan ja toiveitaan, kyvyn keskustella rajojen asettamisesta sekä hyvät keskustelutaidot ehkäisyyn liittyen. Kunkin ihmisen vuorovaikutustaitojen kehittyminen riippuu pitkälti lapsuudessa kasvetusta ympäristöstä. Vanhemmilla on tärkeä rooli nuorten seksuaalisen kehityksen kannalta, sillä kotona opitut mallit seuraavat nuorta myös vuorovaikutustaitojen kehittyessä. (Papp ym. 2000: 13-14.)

2.6 Terveyskasvatus ammattiopistossa

Suomalainen ammattioppilaitos tai ammattiopisto on toisen asteen oppilaitos, joka kouluttaa opiskelijat ammatilliseen perustutkintoon (180 osaamispistettä). Perustutkinto antaa opiskelijalle tietyn alan erityisosaamisen, jonka kautta opiskelija saa yhden tai useamman tutkintonimikkeen. Peruskoulupohjaiseen koulutuslinjaan voi hakea suoraan peruskoulun jälkeen. Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa joko ammattioppilaitoksessa, kansanopistossa, ammatillisessa erityisoppilaitoksessa tai muussa oppilaitoksessa. (Ammatillinen perustutkinto 2016.)

Suomessa toisen asteen ammattioppilaitosten tulee tarjota terveystieto-oppiainetta 1-3(4) kurssia (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 1326/2010 § 23). THL:n mukaan kursseilla olisi hyvä puhua seksuaalikasvatukseen liittyvistä asioista (Toinen aste-ammattillinen oppilaitos ja lukio 2015).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos suosittelee, että toisen asteen koulutuksen terveystieto-osa-alueessa olisi sisällytettynä myös lähisuhdeväkivallan, seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ja häirinnän ehkäisy, jotka ”ovat tavallisia asioita nuorten arjessa” (Toinen aste-ammattillinen oppilaitos ja lukio 2015). Kansallisessa ohjelmassa väkivallan vähentämiseksi painotetaan, että lapsuudessa koettu väkivalta on yhteydessä myös myöhemmin aikuisiässä tapahtuvaan vakavampaan väkivaltaan. Siksi ohjelmassa korostetaan koulun osuutta ehkäisevään väkivaltatyöhön. (Oikeusministeriö 2005: 11-12.) Mielestämme juuri tähän osa-alueeseen tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota, sillä seksuaalisen väkivallan yleisyys nousi esille ammattikoululaisten osalta. Tämä ilmeni THL:n kouluterveyskyselyssä 2015, jossa 22 % vastanneista kertoi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa.

Opetushallituksen tehtävänä on päättää koulutusaloittain ja myös tutkinnoittain opintojen tavoitteista ja keskeisestä sisällöstä. Näin ollen opetushallituksen määräämät perusteet terveystiedon sisällöstä saavat - ja näin ollen myös vaihtelevat - alakohtaisesti, ja yhteneväistä linjaa terveystiedon sisällöstä alasta riippumatta ei ole. Esimerkiksi muovi- ja kumiteknikan perustutkinnon tutkinto-osiossa ”Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto” mainitaan seksuaaliterveydestä vain sen merkityksen sisäistäminen ihmisen hyvinvoinnin kannalta. (Ammatillinen koulutus 2016.)

Maailman terveysjärjestö (WHO) painottaa seksuaaliväkivaltaan liittyvän koulutuksen tärkeyttä kaikkien terveydenhoitoalan ammattilaisten keskuudessa. Tavoitteena on lisätä terveydenhoitoalan ammattilaisten tietämystä ja ymmärrystä seksuaaliväkivallasta sekä parantaa kykyä tunnistaa ja käsitellä pahoinpitelytapauksia hienotunteisesti, mutta tehokkaasti. (Väkivalta ja terveys maailmassa 2002: 170,177.)

2.6.1 Seksuaalikasvatus

Seksuaalisuus on hyvin laaja kokonaisuus ja paljon enemmän kuin vain helposti miellettyä seksuaalikäyttäytymistä (Defining sexual health 2002: 5). Seksuaalikasvatus alkaa heti varhaislapsuudessa. Sillä tarkoitetaan järki- ja tunnepohjaisten, vuorovaikutteisten, fyysisten ja sosiaalisten näkökohtien oppimista (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 20,30). Kasvatuksen tarkoituksena on antaa tietoa niin seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä kuin myös tukea arvo- ja asenneajattelun kehittymistä (Halonen – Reyes – Kontula 2014: 6). Kasvatuksen tavoitteena on, että nuori oppii ja ymmärtää miten omaan elämäänsä voi vaikuttaa itse. Myös oppi seksuaalioikeuksien kunnioittamisen tärkeydestä kuuluu kasvatukseen. (Seksuaalikasvatuksen tueksi 2015: 3,13.)

Seksuaalikasvatuksella voidaan nähdä myös neljä tasoa, jotka ovat: valistus, opetus, ohjaus ja neuvonta. **Valistuksessa** kohderyhmänä on suuri joukko ihmisiä ilman, että tällä joukolla on mahdollista tiedon tarkentamiseen tai keskusteluun. **Opetuksessa** keskusteleminen sekä vuoropuhelu ovat mahdollisia, ja dialogian käyttöön on olemassa monenlaisia menetelmiä. **Ohjauksessa** korostuu toiminnallisuus. Kohtaaminen toisten kanssa on epämuodollisempaa kuin varsinaisessa opetuksessa. **Neuvonta** on yksilöllisempää ja siinä pohditaan samoja asioita tarkemmin. (Seksuaalikasvatuksen tueksi 2015: 13). Tässä opinnäytetyössä seksuaalikasvatuksen tasona käytetään ohjaamista, sillä kohderyhmämme on ammattiopisto-opiskelijat, ja menemme oppilaitokseen ulkopuolisina asiantuntijoina.

Seksuaalikasvatuksen tulisi olla kokonaisvaltaisempaa ja keskittyä myös muuhun kuin pelkästään seksiin ja siihen liittyviin riskeihin (Seksuaalikasvatus 2014; Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 3). Seksuaaliopetuksen poikanäkökulmaa esittävässä kasvattajan oppaassa todetaan, että pojat lopettivat oppitunnilla kuuntelemisen, jos opetuksessa painottui pelkkä seksiin liittyvistä riskeistä saarnaaminen (Halonen ym. 2014: 18). Niinpä vain kokonaisvaltaisen lähestymistavan kautta nuoret oppi-

vat ymmärtämään seksuaalisuuden yksilöllisenä voimavarana, jossa kukin on itse aktiivinen päättäjä suhteessa omaan seksuaalisuuteensa. (Seksuaalikasvatus 2014.)

Seksuaalikasvatuksen kulmakivenä voidaan pitää kehitysvaiheeseen sopivaa tiedon antoa. Tämä johtuu siitä, että kussakin ikävaiheessa korostuu aina tietyt asiat. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 12,29.) Myös Maailman terveysjärjestö on antanut vuonna 2010 suositukset hyvästä, kokonaisvaltaisesta seksuaalikasvatuksesta eri-ikäisille lapsille (WHO:n standardit Euroopassa 2017).

Seksuaalikasvatuksen päämääränä on lisätä tietoa ja taitoja sekä tukea nuorten vastuullista seksuaalisuutta (Seksuaalikasvatus elämäkulussa 2015). Tämä on määritelty lasten ja nuorten seksuaalioikeuksissa, jossa korostuu nimenomaan oikeus saada seksuaalisuuteen liittyvää tietoa (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 21; Seksuaaliterveys 2014).

Nyky-yhteiskunnassa tietoa saadaan monesta eri lähteestä. Vanhemmat ja perheenjäsenet sekä muut epäviralliset tiedonlähteet kuten media ovat erityisesti nuoremmille ikäryhmille seksuaalisuutta koskevia tiedon lähteitä. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 21.) On kuitenkin todettu, että tiedon lisäämisessä merkittävässä asemassa on sosiaali- ja terveysalan sekä opetus- ja varhaiskasvatuksen alan ammattilaiset, sillä esimerkiksi väkivallan puheeksi ottaminen on osa heidän työtään (Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta 2016).

Länsimaissa painotetaan yhä enenevässä määrin ongelmien ennaltaehkäisyä. Tämä sisältää myös seksuaalisuutta koskevat asiat, jolloin ammattilaisten roolin tulisi olla yhä aktiivisempi. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010 :9) Osa opiskelijoista olettaa, että seksuaalikasvatus käydään oppilaitoksessa eikä kotona (Papp ym. 2000: 46).

Nuorten seksuaalikasvatuksessa tulee huomioida erityisesti turvallisuuden tunteen ylläpitäminen (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 30; Seksuaalikasvatus 2014). Lisäksi on tärkeää edetä nuorten toiveita kunnioittaen. Seksuaalikasvatuksessa korostuu myös tilanne- ja ympäristösidonnaisuus, sillä esimerkiksi nuorten sosiaalinen ja kulttuurinen tausta sekä kokemukset ovat väistämättä läsnä opetuksessa, vaikka henkilö ei sitä itse tunnustaisikaan. (Seksuaalikasvatus 2014; Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 30,32.)

Oppilaitoksen seksuaalikasvattajan roolissa korostuu se, minkä oppiaineen yhteydessä seksuaalikasvatusta annetaan. Esimerkiksi biologian ja terveystiedon opetuksen yhteydessä annetussa seksuaalikasvatuksessa korostuu usein fyysiset näkökohdat. Tästä syystä hyvä seksuaalikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhdistämisen monialaiseksi kokonaisuudeksi. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 9,32.) Suomessa terveystietoa opetetaan 1-6-vuosiluokilla osana ympäristöoppia. Yläkoulussa opetus syventyy ja laajenee ikäkauden mukaisesti. Opetuksessa korostuu käsitelmääritys, kriittinen ajattelu, itsetuntemukseen ja eettiseen pohdintaan liittyvä osaaminen. (Opetushallitus 2014: 399.) Ammatillisessa koulutuksessa toteutuvat perustutkintojen alakohtaiset opetussuunnitelmat (Ammatillisten perustutkintojen perusteet 2017).

Toisena keinona kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen toteuttajana voidaan pitää ulkopuolisen asiantuntijan toteuttamaa seksuaalikasvatusta. Tällaisena ulkopuolisena asiantuntijana voidaan pitää esimerkiksi lääkäreitä, psykologeja tai sairaanhoitajia. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 9,32.) Tämän opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa olemme seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa koskevan teeman ulkopuolisia asiantuntijoita.

Kolarin (2007) tutkimuksessa kävi ilmi, että nuorten kokemusten mukaan seksuaaliopetus oli hyvin perinteistä luokkamuoioista opetusta. Osa piti koulun seksuaalikasvatusta liian vähäisenä, mutta osan mielestä opetuksen sisältö oli hyvin kattavaa ja monipuolista. Erityisinä painopistealueina mainittiin muun muassa murrosikä ja seurustelu, seksi ja ehkäisy, sukupuolitaudit sekä synnytys. (Kolari 2007: 45-46.) Myös osassa terveystiedon oppikirjojen opettajan oppaissa mainittiin ”yhdyntä” joukkona termejä, kuten tansannevaihe ja palautumisvaihe (Halonen ym. 2010: 40). Tämä on haaste myös ammatitopistossa, sillä vähäisen seksuaalikasvatuksen vuoksi muodostuu väistämättä riskiksi opetuksen jääminen liian kaavamaiseksi (Ammatillisten perustutkintojen perusteet 2017).

Hyvään seksuaalikasvatukseen kuuluu nuorten osallistaminen opetukseen. Nuoret eivät ole passiivisia vastaanottajia vaan aktiivisia toimijoita, sillä myös seksuaalisuus lähtee yksilöllisyydestä. Tämän kautta varmistetaan myös opetuksen tarvelähtöisyys. Tähän vaikuttaa muun muassa opiskelijan ikä, sukupuoli, sosiaalinen tausta sekä kehitysvaihe. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 30-32.)

Vaikka nuoria kannustetaan avoimuuteen, niin henkilökohtaisista kokemuksista puhuminen ei kuitenkaan kuulu luokkahuoneeseen, sillä se voi tehdä kertojasta suojahtaman. Tästä syystä on luotava yhteiset säännöt, jotka koko ryhmä hyväksyy. Opiskelijoiden yksityisyyttä ja rajoja on kunnioitettava. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 30.)

2.6.2 Kulttuuritaustat osana seksuaalikasvatusta

Suomessa ulkomaan kansalaisten määrä on ollut kasvussa koko ajan vuodesta 1977 lähtien (Tilastokeskus 2013: 11). Poikkeuksellisesti tästä väestöstä peräti 81 prosenttia on työikäisiä eli 15-64-vuotiaita ihmisiä. Anekdoottina mainittakoon, että vastaava osuus Suomen kansalaisista oli 64,8 prosenttia. (Tilastokeskus 2013: 16.) Suurin osa ulkomaan kansalaisista asuu keskitetysti Etelä-Suomessa. Pääkaupunkiseudulla noin 10 prosenttia työikäisestä väestöstä on taustaltaan ulkomaalainen. Suurimmat kansalaisuusryhmät tulevat Virosta, Venäjältä, Ruotsista ja Somaliasta. (Tilastokeskus 2013: 41.)

Kaikki valtauskonnot ohjaavat myös seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden toteuttamisessa (Korhonen – Närhi 2011: 8). Suurin osa suomalaisista on kristittyjä ja suurimmat uskonnolliset yhdyskunnat ovat Suomen evankelis-luterilainen kirkko sekä ortodoksinen kirkko. Lisäksi Suomessa asuu kymmeniä tuhansia muslimeja, joista osa kuuluu islamilaisiin yhdyskuntiin. (Kulttuurit ja uskonnot Suomessa 2017.) Kaikille uskonnoille yhteistä on pyrkimys sääntöjen ja ohjeiden avulla ohjata yhteisön jäsenten käytöstä yksilölle ja yhteisölle suotuisaan suuntaan (Korhonen – Närhi 2011: 8).

Kaikki yhteiskunnat määrittävät omat normit ja suuntaviivat ihmisen seksuaalisuudelle. Normeilla ja määräyksillä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, mitä yhteiskunnassa pidetään hyvänä ja mitkä asiat katsotaan kielleyiksi. Nämä normit ja määräykset vaikuttavat myös siihen, miten sukupuoli ja seksuaalisuus nähdään yhteiskunnassa. Kyseessä on aikaan sidonnainen käsite, joten se muuttuu koko ajan muun maailman mukana. (Seksuaalisuus 2016.) Myös seksuaalikasvatukseen on olemassa kulttuurillisia eroja. Joissain maissa esimerkiksi koulun tyypistä riippuen sitä annetaan osana liikuntatunnin, yhteiskuntaopin, uskonnon tai filosofian opetusta. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 9.)

Kulttuurit ja globalisaatio eli maailmanlaajuistuminen ovat tuoneet myös omia haasteita seksuaalikasvatukseen nyky-yhteiskunnassa (Seksuaalisuuden standardit Euroopassa 2010: 7; Väki­valta ja terveys maailmassa 2005: 35-36). Esimerkiksi jo pelkkä käsite ”väkivalta” määritetään kulttuurista riippuen eri tavalla, ja sillä on joissakin kulttuureissa jopa perinteitä kunnioittava rooli. On todettu, että väkivaltaa ja esimerkiksi naisiin kohdistuvaa sortoa voidaan joskus perustella kulttuurillisin ominaisuuksin ja ominaispiirtein. (Väki­valta ja terveys maailmassa 2005: 35-36.) Esimerkiksi tyttöjen ja naisten ympärileikkaus on yksi sukupuolisidonnainen väkivallan muoto, jota tapahtuu edelleen maailmanlaajuisesti. Muun muassa somalialaistaustaisia ympärileikattuja naisia on Suomessa 70 prosenttia. (Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 152.)

Naisten asema on 2000-luvulla yhä tasa-arvoisempi yhteiskunnassa, mutta edelleen esimerkiksi Venäjällä ortodoksisen kirkon oppien mukaan miehen ja naisen välillä on ”luonnosta johtuva ero”, jonka mukaan nainen on vaimo ja äiti. Paavalin oppien mukaan mies on vaimon pää, ja se ylläpitää seksuaalisuuden etiikkaa. (Korhonen – Närhi 2011: 23.) Myös islamin uskon mukaan miehellä on velvollisuus perheen elättämiseen. Lisäksi mies tekee tärkeät päätökset ja edustaa perhettä. Perinteiset sukupuoliroolit ovat kuitenkin maahanmuuton myötä uudistuneet, ja suurkaupungeissa naisen on yhä yleisempää käydä kodin ulkopuolella töissä. (Korhonen – Närhi 2011: 38.)

Myös hallinnollisin tekijöin voidaan vaikuttaa väkivallan ilmenemiseen: se, miten yhteisössä huolehditaan lain toteutumisesta ja rikosten rankaisemisesta vaikuttaa myös ihmisten asenteisiin. Väki­valta voidaan perustella esimerkiksi joukkotappeluiden tai mielenosoitusten ehkäisytoimenpiteenä. (Väki­valta ja terveys maailmassa 2005: 57-58.) Yleisesti voidaan lisäksi puhua väkivallan ilmenemisestä esimerkiksi pelottelun ja uhkailun kautta. Tätä tapahtuu erityisesti parisuhdeväki­valtatapauksissa, ja se kohdistuu useimmiten naiseen. Miehellä voi olla ikään kuin hallinnollinen valta naiseen, jota sitten käyttää hyväkseen. (Väki­valta ja terveys maailmassa 2005: 114-115.)

Seksuaalikasvatuksessa on tärkeää huomioida kunkin kulttuurista johtuva yksilöllisyys. Jo lapsuusaikana opitaan monia arvo-, normi- ja asennekasvatusperiaatteita, jotka vaikuttavat myöhemmin lapsen varttuessa tämän kasvuun ja kehitykseen. Nämä kasvatuseriaatteet juontavat juurensa muun muassa uskonnosta, historiasta ja jopa sosiaalisista suhteista. On luonnollista, että nämä kaikki vaikuttavat kokemukseemme siitä, mitä pidetään sallittuna ja kiellettynä myös seksuaalisuuteen ja sukupuolisuuteen liittyviä asioita käsiteltäessä. (Halonen ym. 2014: 6.)

Vuonna 2010 ilmestyneessä poikanäkökulmaa käsittelevässä kasvattajan oppaassa todetaan, että koulujen opetussuunnitelman perustana on nimenomaan ”suomalainen kulttuuri”. Kuten yllä on todettu, niin maahanmuuttajien määrä lisääntyy jatkuvasti maailmanlaajuistumisen seurauksena. Kasvattajan oppaassa todetaan, että tarvitaan avoin ja utelias ote kulttuurien ja uskontojen kohdatessa. Uteliaisuus ja erilaisuuden kunnioitus on rakentavampi tapa kohdata monikulttuurinen kohderyhmä. (Halonen ym. 2010: 23,30.) Tätä haluamme edistää myös ammattikouluun mennessämme. Pidämme itseltään selvänä kulttuurien näkymistä Stadin ammattiopistossa, jossa pidämme seksuaalikasvatuksellisen teematunnin.

2.6.3 Opiskeluterveydenhuolto

Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on edistää opiskelijoiden jaksamista niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisen hyvinvoinnin saralla. Edistämiseen voidaan lukea muun muassa opiskelijoiden terveyden ja opiskelukyvyn seuranta sekä terveyden- ja sairaanhoidon palvelut. Nämä palvelut sisältävät esimerkiksi seksuaali- ja mielenterveys-työn sekä suun terveydenhuollon. (Opiskeluterveydenhuolto 2016.)

Ammattiopistossa terveydenhuollon ammattilaisena toimii terveydenhoitaja. Terveydenhoitaja on kouluympäristössä terveyden edistäjän roolissa ja hänellä on terveyden edistämiseen liittyviä velvollisuuksia yhteisöön, yksilöön sekä koulun ulkoiseen yhteistyöhön ja kehittämiseen liittyen. Terveydenhoitajan työhön kuuluu esimerkiksi kouluyhteisön ja opiskelijoiden turvallisuuden edistäminen, oppilaiden kehityksen seuraaminen ja tukeminen, oppilaiden valmistaminen terveyshaasteisiin, kriisityö, vastaanoton pitäminen ja terveysneuvonta, tuen tarpeen arviointi sekä tarvittaessa terveystiedon opetukseen osallistuminen. Kouluterveydenhoitajan työtä säätelee terveydenhuollon lainsäädäntö. (Terveydenhoitaja 2017.)

Seksuaalikasvattajana toimiminen kuuluu kouluterveydenhoitaja työhön, ja hänellä tulee olla käsitystä seksuaalisuuden kehityksen vaiheista tukeakseen nuorten tervettä kehitystä ja ennaltaehkäistäkseen ongelmia. Tampereen yliopiston hoitotieteen laitoksen tekemässä tutkielmassa kävi ilmi, että nuoret arvostavat kouluterveydenhoitajaa seksuaaliterveyden tiedonantajana ja toteuttajana. Myös Kolarin (2007) tutkimuksessa käy ilmi, että nuoret toivovat yhteistyötä terveydenhoitajan kanssa. Nuoret kokivat tärkeäksi, että seksuaalisuuteen liittyvät asiat otettaisiin aktiivisesti puheeksi terveyden-

hoitajan puolesta. Aihe onkin nuorelle usein arka tai vaikea. Nuorille oli myös tärkeää terveydenhoitajan tiedollinen osaaminen seksuaaliterveysasioissa. (Kolari 2007: 37-38.)

2.6.4 Pedagogiset ratkaisut terveystiedon teematunnille

Koulun oppimisympäristön tulisi tukea oppilaiden terveyttä ja tarjota turvallinen paikka oppimiselle. Turvallisuuden tunteella on myös seksuaaliseen hyvinvointiin liittyvä vaikutus. (Seksuaalikasvatus 2014; Aaltonen 2012: 14-15.) Koulun opetus voi tarjota oppilaille paikan keskustella ja oppia asioista, joita kotona ei käydä turvallisuuteen liittyen läpi. Esimerkiksi kehityksellisesti turvattomassa ympäristössä asuvalle nuorelle koulu voi olla tärkeä suojan paikka. Osa oppilaista saattaa olla erityisen tuen tarpeessa vahvistaakseen omia rajojaan ja ennaltaehkäistäkseen vaaratilanteita. (Aaltonen 2012: 14-15.)

Sukupuolten erot tyttöjen ja poikien tietotasoissa ovat tulleet esille muun muassa THL:n kouluterveyskyselyissä. Tyttöjen tietotaso on ollut poikia korkeampi lähes jokaisessa seksuaaliterveyden osa-alueessa. Tiedon tason erojen syyksi epäillään opetustapojen painottumista tyttöjä kohtaan seksuaalikasvatuksessa. Myös poikien roolikasvatus saattaa vaikuttaa niin, että heidän on vaikeampi osoittaa epävarmuutensa tai tiedonpuutteensa halutessaan esittää seksuaalisesti kokenutta. (Halonen ym. 2014: 4.) Haluamme suunnata toiminnallisen opinnäytetyömme teematunnin nimenomaan sekaryhmälle ammattiopistossa tarjotaksemme tukea myös poikien ja nuorten miesten seksuaaliterveystiedon kartuttamiseen.

PoikaS-tutkimusraportin mukaan etenkin pojille opetustilanteen ilmapiiri on opetusmenetelmiä tärkeämpi asia. Turvallisuuden tunteen takaamiseksi he toivovat mahdollisuutta osallistua tuntiin passiivisemmin näin halutessaan. Tällä on tarkoitus suojata omaa identiteettiä, jotta omat epävarmuudet eivät paljastuisi muille. Passiivisuus ei tarkoita siis sitä, etteikö aihe olisi mielenkiintoinen heille. Passiivisuuden sijasta myös tilanteessa pelleily saattaa olla tapa suojata itseään nolostumiselta. Pojat saattavat esimerkiksi vastata tahallaan väärin kysymyksiin, jotta he eivät joutuisi laittamaan itseään ja tietotasaan julkisesti likoon. (Halonen ym. 2014: 13.)

Osa tunnin opetuksen sisällöstä on hyvä käydä nuorten kanssa vuoropuheluna keskustellen. (Seksuaalikasvatus 2014; Seksuaalikasvatuksen tueksi 2015: 14). Keskustelu

on tärkeä osa seksuaalikasvatusta, sillä kasvatuksen tavoitteena on, että nuori oppii toimimaan myös yhteisön jäsenenä. (Seksuaalikasvatuksen tueksi 2015: 14.) Opetusta pitävän aikuisen on kuitenkin tarkoitus toimia oppaana tunnilla ja vetää pohdinnat yhteen. Opiskelijoilla on oikeus omiin mielipiteisiinsä ja niiden esille tuontiin, mutta opettajalla on tärkeä vastuu rajojen vetämiseen, jos keskustelussa ei noudateta arvostavaa ja kunnioittavaa keskustelutapaa kaikkia kohtaan. Opettaja on myös vastuussa nuorten yksityisyydestä ja opetustilanteen turvallisuudesta. Hänellä on velvollisuus esimerkiksi keskeyttää opiskelijan liian yksityinen kertominen tai varsinkin henkilökohtaisten traumojen avaaminen opetustilanteessa, jos opiskelija ei itse hahmota yksityisyytensä rajoja. (Aaltonen 2012: 16-17.)

Aina keskusteleva ja pohtiva opetustapa ei kuitenkaan ole kaikista toimivista uusien asioiden omaksumiseen. Esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevalle nuorelle kokemukselliset opetustilanteet voivat olla miellyttävämpiä, jolloin tämän ei ole pakko ilmaista itseään verbaalisesti. (Aaltonen 2012: 17.) Kolarin (2007) tutkimuksesta selviää myös, että nuoret kaipaavat toiminnallisempaa seksuaalikasvatusta. Nuorten ehdotuksena oli, että opetuksessa voisi sisältyä esimerkiksi rastitehtäviä ja työpajoja, joissa opetettaisiin uutta tietoa seksuaalisuudesta. Lisäksi uudeksi metodiksi nousi esimerkiksi kirjoittelun sekä näytelmien teko. Ryhmäkokojen olisi toivottavaa pysyä maltillisina. (Kolari 2007: 48-49.) Musiikki ja draama, kuten näytteleminen aktivoivat erilaisia oppimisstrategioita ja vaikuttavat oppijaan suuremmalla tavalla (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 31).

Valmistelemme teematunnille erilaisia seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyviä lyhyitä esimerkkitarinoita, joita oppilaat käyvät pienryhmissä läpi luokahuoneeseen valmistelemiemme rastitehtävien avulla. Esimerkkitarinoihimme kehitämme mahdollisimman realistisia ja aidon tuntuisia, mutta fiktionaalisia tilanteita seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Esimerkeiksi haluamme luoda vähemmän tunnistettuja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tilanteita, jotka olisivat rikoslain perusteella tuomittavia. Haluamme kuitenkin oppitunnin aikana ylläpitää luottamuksellista turvallisuuden tunnetta, jolloin ei ole tarkoituksenmukaista käydä läpi yksityiskohtaisesti kuvailtuina itse väkivallan tekoja.

Opetuksessa käytetyn seksuaalitiedon tulisi liittyä nuoren elämään kuuluviin paikkoihin ja tilanteisiin. Opetuksen sisäistämiseksi nuoren olisi hyvä kokea, että tilanteet voisivat oikeasti tapahtua. (Halonen ym. 2014: 20.) Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tapah-

tuva seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tapaus on yksi esimerkkitalanteista, jonka haluamme liittää opetukseen sen samaistuttavuuden takia sekä vähemmän tunnistettuna väkivallan muotona. (Ks. ystävällisesti kohta ”2.9.4 Sosiaalisessa mediassa tapahtuva seksuaalisuutta loukkaava väkivalta”).

Väkivaltaan liittyvissä asioissa paras turvataitojen kasvattaja on oppilaille tuttu opettaja. Oppilaat tuntevat opettaja kykenee ottamaan oppilaidensa yksilöllisyyden huomioon opetustilanteissa sekä tarvittaessa soveltamaan tietoa. Opetusryhmän ryhmädynamiikan tunteminen ja sen huomioiminen ovat myös tärkeitä asioita, sillä ne tukevat turvallisuuden tunnetta sekä tehtävien harjoitusten mielekkyyttä. Koulun omalla opettajalla on yleensä vierailevaa opettajaa parempi ymmärrys luokan ryhmädynamiikasta. (Aaltonen 2012: 15.) Vieraileva opetuksen vetäjä saattaa kuitenkin luoda kiinnostavaa jännitystä opetukseen oppilaiden näkökulmasta (Halonen ym. 2014: 18). Vierailevina oppituntin pitäjinä meillä on mahdollista saada oppilaat kiinnostumaan aiheesta paremmin sekä ottamaan uutta tietoa vastaan.

Väkivalta luo itsessään turvattomuutta, pelkoa, arvottomuuden tunnetta sekä uhkaa positiivista minäkuvaa. Väkivaltaa ehkäisevä kasvatus ei koskaan saisi perustua peloteluun. Uhkakuvien maalaaminen seksuaalisuudesta ja seurustelusta ei auta nuorten elämässä pärjäämistä. (Aaltonen 2012: 14.) Erityisesti pojat kokevat, että seksiä käsitellään terveystiedon opetuksessa liikaa uhkatilanteiden ja varoittelun kautta, ja tämä saattaa vaikuttaa heikentävästi opetuksen uskottavuuteen (Halonen ym. 2014: 14).

2.7 Seksuaalisuuden puheeksi ottaminen

Terveydenhuollon ja opetusalan henkilöillä on ensiarvoisen tärkeä tehtävä väkivallan vastaisessa työssä (WHO 2005: 103). Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämiseksi tapahtuva seksuaalikasvatus vaatii seksuaalisuuteen liittyvien asioiden suunnitelmallista puheeksi ottamista ennaltaehkäisevässä työssä, peruspalveluiden parissa sekä kaikissa elämänvaiheissa olevien erikoissairaanhoidon asiakkaiden kanssa. (Klemetti – Raussi-Lehto 2014). Puheeksiottamisella tarkoitetaan asian esiin tuomista, vuoropuhelua ja ohjausta (Jouhki – Sinisaari-Eskelinen – Tervo – Väisälä 2016). Tässä opinnäytetyössä keskitymme seksuaalisuuden puheeksi ottamiseen opetustilanteessa opinnäytetyön toiminnallisena osana olevan ammattiopistossa järjestettävän tematunnin takia

Seksuaalikasvattajien oma osaaminen on tärkeää. Hyvän taustakoulutuksen lisäksi kasvattajan on syytä suhtautua aiheeseen avoimesti. Lisäksi heidän on oltava motivoituneita antamaan seksuaalikasvatusta, sillä kasvatuksessa on hyvä olla innostava ja tukeva ote. Seksuaalisuuteen liittyvistä asioista puhuva henkilö toimii opiskelijoiden roolimallina, jolloin korostuu puhujan omat asenteet pohtia ja keskustella yhteiskunnan arvoista ja normeista. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 33.)

Seksuaalisuuteen liittyvistä asioista puhuttaessa tai opetettaessa on terveydenhoitajan tai esimerkiksi terveystiedon opettajan tärkeää olla miettinyt omaa seksuaalisuuttaan ja ennakkokäsityksiään. Seksuaalikasvattajan on syytä miettiä omaa elämänjansa suhteessa nykyiseen käsitykseensä seksuaalisuudesta niin hyvien kuin hankalienkin kokemusten kautta. Tietoisuus omista arvoista ja asenteista auttaa puhumaan ja ilmaisemaan asioita neutraaliin sävyyn. Jos keskustelun vetäjä tai opettaja on itse hämmennyt tai selkeästi vaivaantunut aiheesta, menee kuuntelijan energia tähän itse aiheeseen sijaan. Myös negatiiviset ennakkoluulot tulevat ilmaisusta helposti läpi ja saattavat aiheuttaa jopa häpeää kuuntelijassa. Jos nuorelle jää tilanteesta vaikea olo, voi tämä jopa hankaloittaa nuoren suhtautumista omaan terveeseen seksuaalisuuteensa ja siitä avoimesti keskusteluun. (Suomen Kätilöliitto 2013: 4.)

Käytetyt käsitteet ja harkitsevaisuus seksuaalisuudesta keskusteltaessa ovat tärkeitä (Bildjuschkin 2015; Seksuaalikasvatus 2014). On luonnollista, että sopivilta tuntuvia termejä on vaikea löytää seksuaalisuudesta ja kehosta puhuttaessa. Tällöin on vaara, että epämääräisillä sanavalinnoilla aiheutetaan väärinkäsityksiä. Esimerkiksi opetustilannetta aloittaessa voi opiskelijoiden kanssa sopia käytettävistä sanoista ja samalla keskustella seksuaalisuudesta puhumisen vaikeuksista. (Bildjuschkin 2015.) Termit on hyvä selventää, jotta kaikki osapuolet ymmärtävät keskeiset käsitteet (Bildjuschkin 2015; Seksuaalikasvatus 2014). Miellyttämisen tarve saattaa johtaa yritykseen puhua nuorille heidän käyttämillään sanoilla. Omaan suuhun sopiva puhe on kuitenkin luontevin tapa, jota voi etukäteen harjoitella esimerkiksi toisen aikuisen kanssa. (Suomen Kätilöliitto 2013: 4; Bildjuschkin 2015.)

Opetuksellisessa seksuaalisuuden puheeksi ottamisessa ammattilaisen puheeksi ottamisen taitojen lisäksi toisena tärkeänä asiana nousee esille oppilaiden tiedon tarve. Väestöliiton vuonna 2012 tekemän tutkimuksen mukaan nuoret kaipaavat eniten tietoa seksuaalisesta toiminnasta. Heitä kiinnostaa ja mietityttää käytännölliset asiat seksin harrastamiseen liittyen, kuten yhdyntä, itsetyydytys ja mielihyvän saaminen. Nuoret

kaipasivat aikuiselta tietoa hyvin monenlaisiin seksin harrastamiseen liittyviin ongelmalliseksi kokemiinsa käytännön tilanteisiin. Väestöliiton analysoimasta aineiston nuoria pohdituttavasta materiaalista 5 % liittyi suoraan seksuaalisten rajojen rikkomiseen. (Rinkinen 2012: 63.) Tiedon saannin konkreettisuus ja yksityiskohtaisuus tuli esille läpi aineiston. Nuoret pelkäsivät tyhmien kysymysten esittämistä ja olivat valmiita kysymään monia vaikeiksi koettuja asioita ainoastaan anonyymisti internetissä. (Rinkinen 2012: 129.)

Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa ennaltaehkäistessä tarvitaan monitasoisia erilaisia interventioita ihmisen eri kehitysvaiheissa (DeGue ym. 2014: 358). Tällaisista interventioista yksi on seksuaalikasvatus kouluissa osana kouluterveydenhoitajan vastaanottoa. Terveystiedon opetuksen sisältämän seksuaalikasvatuksen lisäksi kouluterveydenhoitajan tulisi ottaa seksuaalisuus, mahdollinen riskikäyttäytyminen sekä mahdollinen koettu seksuaalinen väkivalta puheeksi aina tilaisuuden tullen tai vähintäänkin määräaikaistarkastuksissa. Tämä ei kuitenkaan toteudu käytännössä muun muassa terveydenhoitajien puutteelliseksi kokeman tiedon takia aiheesta. Epäily omista ohjaus- ja neuvontataidoista sekä opiskelijan oman aloitteen odottaminen puheeksi ottamiseen karsivat tilanteita. Nuoret kokevat yleisesti seksuaalisuuden puheeksi ottamisen hankalaksi ja odottavat terveydenhoitajan tekevän asiassa aloitteen ja antavan tällä tavoin luvan asiasta keskustelemiseen. (Rytyläinen – Valkama 2010: 131–132.)

Maailman terveysjärjestö (WHO) painottaa seksuaaliväkivaltaan liittyvän koulutuksen tärkeyttä kaikkien terveydenhoitoalan ammattilaisten keskuudessa. Tavoitteena on lisätä terveydenhoitoalan ammattilaisten tietämystä ja ymmärrystä seksuaaliväkivallasta sekä parantaa kykyä tunnistaa ja käsitellä pahoinpitelytapauksia hienotunteisesti, mutta tehokkaasti. (Väkivalta ja terveys maailmassa 2002: 170,177.) Kouluterveydenhoitajankin täytyy omata tarvittava tietämys seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta kyetäkseen sen tunnistamiseen ja opiskelijoiden ohjaamiseen ja tukemiseen.

2.8 Väkivalta ja sen ehkäisy

Väkivalta on riippumaton yhteiskunnassa olevasta sosiaalisesta asemasta, joten sitä esiintyy kaikkialla maailmassa (Väkivallan uhrin 2017). Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee käsitteen ”väkivalta” olevan tarkoituksellista fyysisen voiman tai vallan käyttöä käytännössä. Lisäksi se voi ilmetä uhkana itseään, toista yksilöä tai ihmisryhmää kohtaan aiheuttaen joko suurella todennäköisyydellä tai todellisuudessa vamman, kuo-

leman, psykologista vahinkoa, vahinkoa kehitykseen, menetystä tai vapauden riistoa. Näin ollen määritelmässä korostuu teko eikä siitä johtuvat seuraukset. Väkivallan ilmenemismuodot on yleisesti jaettu fyysiseen, seksuaaliseen, psykologiseen ja vapauden riistämiseen. (WHO 2014: 2.)

WHO määrittää lisäksi, että käsitteenä ”fyysisen voiman tai vallan käyttö” sisällyttää väkivaltaa laajemman kirjon siitä seuraavia asioita, joita voi olla esimerkiksi henkisen vamman, perustarpeiden tyydyttämättä jättämisen ja kehityksen häiriintymisen. Näin ollen väkivaltaa on myös toiminta, joka aiheuttaa paljon negatiivisia seurauksia niin yksilölle, perheelle, yhteisölle kuin esimerkiksi terveydenhuoltojärjestelmälle. On ymmärretty, että väkivalta voi aiheuttaa monia seurauksia, joita ei pysty suoraan näkemään ja jotka ilmenevät vasta pidemmällä aikavälillä. (Global status report on violence prevention 2014: 2; Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta 2016.)

Väkivallan tyyppejä sen tekijän mukaan ovat ihmisen itseensä kohdistama väkivalta, ihmisten välinen väkivalta ja kollektiivinen väkivalta eli ulkopuolisten tekemä väkivalta. Tässä opinnäytetyössä keskitytään ihmisten väliseen väkivaltaan, joka on jaettu vielä perhe- ja parisuhdeväivaltaan sekä yhteisölliseen väkivaltaan. (Väkivalta ja terveys maailmassa 2005: 23; Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta 2016.)

Koska väkivallalla on yllä määritellysti monta eri muotoa, on sen ehkäiseminen jokaisella ilmenemismuodon tasolla ensiarvoisen tärkeää. WHO määrittää, että väkivaltaa tulee ehkäistä jo ennen sen ilmenemistä, heti sen ilmenemisen jälkeen esimerkiksi ensiavun tai mahdollisten tarttuneiden tautien hoidon toteutuksella, ja vielä pyrkiä kuntouttamaan uhri mahdollisen väkivaltakokemuksen jälkeen pidemmällä aikavälillä. (Väkivalta ja terveys maailmassa 2005: 34-35.) THL määrittää lisäksi, että varhainen puuttuminen ja ehkäisevä väkivaltatyö edistävät hyvinvointia ja säästävät resursseja (Mitä lähi-suhde- ja perheväkivalta on? 2015). Ennaltaehkäisevä työ kuuluu tärkeänä osana myös terveydenhoitajan työhön (Terveydenhoitajaliitto 2017).

Ehkäisevässä toiminnassa voidaan keskittyä joko ryhmiin tai väestöön, valikoidusti johonkin riskiryhmään kuuluvaan porukkaan tai sitten kohdennetusti esimerkiksi väkivaltaa kokeneen auttamiseksi (Väkivalta ja terveys maailmassa 2005: 34-35). Tässä opinnäytetyössä halutaan vaikuttaa useampaan nuoreen ja lisätä heidän tietämystä seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Kyseessä on siis valikoitu kohderyhmä, jolle toteutetaan lähtökohtaisesti ennaltaehkäisevää työtä.

2.9 Parisuhdeväkivalta

Perhe- ja parisuhdeväkivalta tapahtuu perheenjäsenten tai lähisuhteessa elävien ihmisten välillä yleensä, muttei aina kodin sisällä. Yhteisöllinen väkivalta ilmenee useimmiten kodin ulkopuolella sellaisten ihmisten välillä, jotka saattavat tuntea toisensa tai eivät tunne, mutta jotka eivät ole toisilleen sukua tai lähisuhteessa keskenään. (Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? 2015.) Ihmisten väliseen väkivaltaan sisältyy myös esimerkiksi lasten hyväksikäyttö ja vieraiden ihmisten tekemät raiskaukset sekä seksuaaliset väkivaltateot (Väkivalta ja terveys maailmassa 2005: 23). Ydinperheessä asuminen voi joissain määrin suojata henkilöä väkivaltakokemuksilta, mutta sijaisperheessä ja lastensuojelussa asuvilla lapsilla ja nuorilla on enemmän väkivaltakokemuksia. (Fagerlund – Peltola – Kääriäinen – Ellonen – Sariola 2013: 43.)

Teon luonne voi olla monenkirjava ja koostua useasta eri muodosta. Väkivalta voi olla fyysistä, henkistä, seksuaalista, taloudellista, kaltoin kohtelevaa tai laiminlyövää sekä kulttuurillista tai uskonnollista väkivaltaa (Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? 2015). Esimerkiksi naisiin kohdistuvassa parisuhdeväkivallassa väkivaltaa voi tapahtua, sillä naiset ovat usein taloudellisesti riippuvaisempia väkivaltateon tekijästä (Väkivalta ja terveys maailmassa 2005: 109). Väkivalta traumatisoi ja voi johtaa jopa depression. Sen kokeneilla naisilla on myös suurempi riski päihdeongelmiin. (Väkivallan uhrin 2017.)

Parisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa kulttuureissa. Tämä johtuu yleisistä perinteisistä asenteista, joissa miehellä ajatellaan olevan maskuliininen kunnia suhteessa naiseen. (Väkivalta ja terveys maailmassa 2005: 109.) Joidenkin mielestä alkoholin käyttö oikeuttaa tietynlaisen käyttäytymisen, kuten esimerkiksi vaimon pahoinpitelemisen. Alkoholin kulutuksella on syy-seuraussuhde pahoinpitelytapauksen esiintyvyyteen. (Väkivalta ja terveys maailmassa 2005: 120-121.)

2.10 Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta

THL:n seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma vuosille 2014–2020 suosittelee käyttämään termiä ”seksuaalisuutta loukkaava väkivalta” aikaisemmin pääasiassa käytettyjen termien ”seksuaalinen hyväksikäyttö” ja ”seksuaalinen väkivalta” sijaan. Seksuaalinen väkivalta- ilmaisuna viittaa siihen, että teko olisi seksuaalinen, vaikka uhrin kokemuksen kannalta se ei aina ole. Seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan

sisältyy monissa tapauksissa vihan ja vallankäytön motiiveja, eikä sitä pitäisi tästä syystä yhdistää seksiin. (Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 152.)

Seksuaalinen väkivalta on väkivallan ilmenemisen muoto, joka kohdistuu tai liittyy ihmisen seksuaalisuuteen. Se on vakava ihmisoikeuksiin ja terveydenhuoltoon liittyvä ongelma, jolla on niin lyhyen kuin pitkän aikavälin vaikutuksia yksilön fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen. Riippumatta väkivallan tekijän ja uhrin sosiaalisesta suhteesta se on uhria syvästi vahingoittava ja kivulias kokemus. (Sexual violence 2017.)

Seksuaalinen väkivalta loukkaa ihmisen koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta omaan kehoonsa. Yleensä pitkäaikaiset negatiiviset seuraukset uhrille liittyvät väkivallan tuottamiin fyysisiin vammoihin sekä teosta seuraaviin psyykkisiin ongelmiin, kuten häpeään, syyllisyyteen ja haavoittuvuuden kokemuksiin. (Seksuaalinen väkivalta 2016.) Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta kohdistuu useammin naisiin kuin miehiin, mutta kuka tahansa saattaa joutua uhriksi ikään tai muihin ominaisuuksiin katsomatta (Nipuli – Bildjuschkin 2016).

Seksuaalisen väkivallan muotoihin sisältyvät esimerkiksi ahdistelu, häirintä, koskettelu, insesti, raiskaus ja pakottaminen minkäänlaisiin seksuaalisiin tekoihin, joihin toinen osapuoli ei ole suostuvainen. (Seksuaalisuus ja väkivalta 2016, Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 152). Rikoslaki määrittelee seksuaalirikokset Suomessa, katso liite 2: ”*Suomen lainsäädäntö seksuaalirikoksista*”. Erityisesti lapsen ja nuoren voi olla vaikea tunnistaa seksuaaliseksi väkivallaksi raiskauksen ja fyysisen pakottamisen lisäksi myös sanallista häirintää ja kiusaamista. (Seksuaalisuus ja väkivalta 2016.)

Nuoruusaikana koettu seksuaalisuutta loukkaava väkivalta ajaa uhrin erityiseen riskiasemaan. Nuorella on aikuista rajallisemmat keinot käsitellä ja sanoittaa väkivallan kokemustaan. He pelkäävät tulevansa vähätellyiksi tai jopa itse syytetyksi tapahtuneesta. (Apter – Kaimola – Väisälä 2006: 337; Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 153.) Myös maineen menettämisen pelko sekä ajatus itsestä puolustuskyvyttömänä seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohtaan heikentää nuoren kykyä puhua tapahtuneesta ja haikautua autettavaksi. Etenkin nuoret kokevat tapahtuneesta puhumisen vastenmielisenä. (Apter – Kaimola – Väisälä 2006: 337.)

2.10.1 Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja

THL:n (2015) kouluterveyskyselyyn määritelmässä ei otettu huomioon väkivallan psykologisia, sosiaalisia tai hengellisiä ilmenemismuotoja, jotka kuitenkin määritellään Suomen seksuaalirikoslaissa. Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa on esimerkiksi seksuaalisesti vihjailevat eleet, ilmeet ja kommentointi tai ehdotukset sekä muiden muassa halventavat ja seksistiset vitsit (Hintikka – Toijanen 2016; Seksuaalisen väkivallan muotoja 2017). Juuri nämä ovat usein nuorten keskuudessa vähemmän tunnistettuja väkivallan muotoja (Seksuaalisuus ja väkivalta 2016; Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 153), jolloin aiheen käsittelyn tärkeys nousee merkitsevämpään asemaan ammattikoulunuorten keskuudessa.

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta voi sisältää monenlaisia muotoja, joita voidaan lähteistä riippuen lajitella monin tavoin. Seksuaalisuutta loukkaavaksi väkivallaksi mielletään helposti selkeät fyysiset ilmenemismuodot, kuten raiskaus tai seksuaaliseen tekoon pakottaminen. Huomioitavaa on kuitenkin myös muun muassa seksuaalisen kaltoinkohtelun tilanteet, joka sisältää esimerkiksi ilman toisen lupaa vakoilun, itsensä paljastelun, seksuaalissävytteisen vihjailun tai painostamisen. Seksuaalinen kaltoinkohtelu on aina subjektiivinen kokemus uhrille. (Kouluasiaa.fi 2017.)

Seksuaaliseen häirintään kuuluvat ei-toivotut, yksipuoliset seksuaaliviritteiset tilanteet ja sukupuoleen perustuva syrjintä. Koskettelun lisäksi myös puhe ja nimittely, jotka toinen osapuoli tuntee vastenmieliseksi, ovat seksuaalista häirintää. Joskus flirttailun ja häirinnän eroa voi olla vaikea erottaa ihmisten sietokyvyn eroavaisuuksien vuoksi. Seksuaalisen huomion kohteena oleminen voi herättää ristiriitaisia tunteita, joissa sekoittuvat häpeä ja imarrelluksi tulemisen kokemus. Tapahtuneen nimeäminen seksuaaliseksi häirinnäksi ja sitä kautta asian läpikäyminen voivat auttaa nuorta käsittelemään tapahtunutta. (Vilka 2011: 101; Puhakainen – Mattila 2007: 60.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton kiusaamiskyselyyn 2009 perusteella suurin osa nuorten kokemasta seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta oli sanallista seksuaalista häirintää, jota yläkouluikäisistä tytöistä koki viikoittain 12 % ja pojista 11 %. Sekä tytöistä että pojista 7 % koki viikoittain myös fyysistä seksuaalista häirintää. Seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvä halventava nimittely sekä tyttöjen huoraksi nimittely ovat yleisimpiä sanallisia seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja. (Seksuaalinen häirintä 2017.)

Vuonna 2015 tehdystä kouluterveyskyselystä voidaan havaita, että ammattiopistossa opiskelevista tytöistä yli puolet (53 %) ei ollut käyttänyt mitään ehkäisymenetelmää viimeisimmässä yhdynnässään. Vastaava osuus lukion tytöistä oli 41 %. Lisäksi kyselystä käy ilmi, että kaikille nuorille ei ole helppoa kieltäytyä sellaisesta seksistä, jota he eivät halua. Lukiolaisista kieltäytymisen vaikeaksi koki kaiken kaikkiaan 3 % vastanesta ja ammattiopistolaisista 4 %. (Kouluterveyskysely 2015.) Luvut voivatkin kertoa muun muassa siitä, että ammattiopistolaisilla on erilainen suhtautuminen ehkäisyyn kuin lukiolaisilla.

Lisäksi ammattiopistossa opiskelevilla nuorilla voi olla heikompi seksuaalivalistuksen taso. Myös tulot voivat vaikuttaa ehkäisyn käyttöön ja asenteisiin. WHO:n Kansainvälisen naisiin kohdistuvan väkivallan raportin mukaan etenkin jo muulla tapaa väkivaltaisessa parisuhteessa olevilla naisilla on korkeampi riski painostukseen yhdynnästä ilman kondomia. Tämä lisää sukupuolitautitartuntojen ja ei-toivotun raskauden todennäköisyyttä. (WHO 2013: 23.) Ehkäisyn käyttämisen kieltäminen on myös seksuaalista väkivaltaa (Nollalinja 2017).

2.10.2 Seksuaalinen hyväksikäyttö ja siihen liittyvät lait Suomessa

Suomen rikoslaki määrittää seksuaalisen hyväksikäytön luvun 20 pykälässä 5. Siinä sanotaan, että seksuaalista hyväksikäyttöä on se, kun henkilö loukkaa toisen itsemääräämisoikeutta käyttäen hyväkseen asemaansa suhteessa uhriin, joka on tavalla tai toisella alistainen, kypsymätön tai kykenemätön muodostamaan, puolustamaan tai ilmaisemaan tahtoaan. Seksuaalisessa hyväksikäytössä toinen osapuoli manipuloiden käyttää uhria omien seksuaalisten tarpeidensa tyydyttämiseen ilman tasa-arvoisuutta ja kunnioitusta. (Apter ym. 2006: 334.)

Rikoslain 20 luvun 6 ja 7 §: n perusteella kuvataan erikseen vielä lapsen kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö. Lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi luetaan kuuttatoista vuotta nuorempaan kohdistuvat seksuaaliset teot, jotka ovat omiaan vaikuttamaan vahingoittavasti tämän kehitykseen. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voi tapahtua monin tavoin sisältäen erilaisia seksuaalisia tekoja ja puheita. Seksuaalissävytteiset fyysiset aktiviteetit, puheet, viestittely, pornofilmien ja kuvien näyttäminen tai pornomateriaaliin liittäminen sekä seksipalveluiden ostaminen ja sen yrittäminen alle 16-vuotiaalta lasketaan lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. (Tiitinen 2016.)

WHO:n mukaan seksuaalista hyväksikäyttöä esiintyy sukupuolesta riippumatta. Määritelmät vaihtelevat sen mukaan, koetaanko muut kuin fyysiset kontaktit seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Hyväksikäyttöä voi tapahtua niin lasten kuin aikuisten tapauksessa, ja esimerkiksi nuoret voivat tunnistaa hyväksikäyttötapaukset vasta myöhemmällä iällä. Tähän vaikuttaa myös teon kohteeksi joutumisen aiheuttama häpeä ja se, että kyse-lyissä kaikki määritelmät eivät ole yhtäläisiä. Jotkin tutkimukset rajaavat hyväksikäytön määritelmään vain fyysiseen kontaktiin pakottamisen. (Väkivalta ja terveys maailmassa 2002: 83-84,90.)

Lapsiuhritutkimuksen mukaan lapseen kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö on kuitenkin vuodesta 1980 selvästi laskenut. Tämän johdosta nuorilla on nyt vähemmän kokemuksia fyysisestä väkivallasta sekä seksuaalisesta häirinnästä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että yhdeksäsluokkalaisten luottohenkilöitä olivat eritoten ystävät, perhe ja erityisesti äiti. Suurin syy jättää kokemuksesta kertomatta oli se, että koettua tapahtumaa ei koettu vakavaksi. (Fagerlund ym. 2013: 82-84.)

2.10.3 Suojaikärajat

Suojaikäraja terminä on käytössä selkeyttämään lain vastaista seksuaalista käytöstä alle 16-vuotiaan kanssa. Sen tarkoitus on vaikuttaa ehkäisevästi niin, ettei alle 16-vuotias ja häntä selkeästi vanhempi ryhtyisi seksuaaliseen tekoon keskenään. Alle 16-vuotias katsotaan keskeneräiseksi seksuaalisessa kehityksessään, jolloin tällä ei ole riittävää kykyä itseään suojaavaan päätöksentekoon selkeästi kehitystä edellä olevaan nähden. (Suojaikäraja on 16 vuotta 2016.)

Rikoslaki määrittelee luvussa 20. myös seurustelusuhteisiin liittyvän rajoitussäännök- sen. Rajoitussäännöksen tarkoitus on ottaa huomioon kahden keskenään yhteisym- märetyksessä olevan alle ja yli 16-vuotiaiden tekemät seksuaaliset teot ja yhdyntä. Suo- jaikäraja ei siis estä alle 16-vuotiasta ja yli 16-vuotiasta seurustelemasta yhdessä. Se ei myöskään estä kahta alle 16-vuotiasta harrastamasta seksiä keskenään. Toinen suojaikäraja on määrätty suojaamaan alle 18-vuotiasta seksuaalisilta teoilta perheen sisällä ja luottamussuhteessa olevan henkilön kuten opettajan, harrastusvalmentajan tai muun luotettavana pidettävän aikuisen kanssa. (Suojaikäraja on 16 vuotta 2016.)

2.10.4 Sosiaalisessa mediassa tapahtuva seksuaalisuutta loukkaava väkivalta

Sosiaalista mediaa käyttää älypuhelimellaan jopa 92 % nuorista (SoMe ja nuoret 2015). Sosiaalisessa mediassa kontaktin ottaminen on helpompaa kuin fyysisesti kasvokkain. Erilaiset yhteisölliset palvelut verkossa luovat mahdollisuuksia ujompienkin nuorten sosiaalisen identiteetin rakentamiseen ja kehityksellisen tuen saamiseen. (Mustonen - Salokoski 2007: 23.) Mediaa pidetään yhtenä nykypäivän seksuaalisuuden sosiaalistavana tahona, jota voidaan käyttää myös seksuaalivalistuksessa (Seksuaalikasvatus 2014; Seksuaalinen väkivalta ja Internet 2017).

Media ei kuitenkaan aina tue nuoren seksuaalista kasvua. Esimerkiksi nykutekniikoilla voidaan helposti vääristää seksuaalisuuden kuvaa, kun kuvia malleista muokataan mielivaltaisesti tuotteen myytävyyttä tavoitellen. Media- ja mainossisällöillä voidaan lisäksi aiheuttaa nuorelle monenlaista haittaa, sillä esimerkiksi julkisuuden henkilöiden kehonkuvaa muokkaamalla nuori voi kokea tarvetta laihduttaa tai hankkia botuliinia huuliinsa. Tästä syystä nuoret tarvitsevat tukea median antaman seksuaalisuuden kuvan kyseenalaistamisessa. (Seksuaalikasvatus 2014.)

Nykyteknologian mahdollistamat uudet väylät sosiaalisen median kautta vaikuttavat myös siten, että seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa esiintyy uusissa muodoissa, kuten nimittelynä ja vihjailuna keskustelupalstoilla ja muualla netissä (Klemetti – Rausi-Lehto 2014: 152; Seksuaalinen väkivalta ja Internet 2017). Etenkin lapset ja nuoret ovat alttiita seksuaaliväkivallalle netin kautta, koska he käyttävät eniten sosiaalista mediaa, mutta osaavat välttää riskejä huonosti (Seksuaalinen väkivalta ja Internet 2017). Myös esimerkiksi seksuaalissävytteisten paljastavien kuvien lähettäminen tai jakaminen ilman molempien osapuolten hyväksyntää voidaan laskea seksuaaliseksi häirinnäksi tai seksuaalisuutta loukkaavaksi väkivallaksi. Poliisille on tullut tapauksia, joissa esimerkiksi uhrin alastonkuvia on uhattu levittää vasten tämän tahtoa ja tällä tavoin kiristetty lisää uhrin seksuaalisuutta loukkaavaa materiaalia tekijän käyttöön. (Internetiin liittyviä rikoksia ja ohjeita niiden hoitamiseen 2016.)

2.10.5 Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisykeinoja

Koska seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on huomattava terveysongelma maailmanlaajuisesti, on sen ehkäisyyn alettu kiinnittää kansainvälisesti huomiota (DeGue ym. 2014: 347). Sosiaali- ja terveysministeriön ”Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämi-

sen ohjelma” jaottelee väkivallan ennaltaehkäisyn toimenpiteet kolmeen osaan. Kohde-ryhmien mukaan jaetuista toimenpiteistä ensimmäisenä ovat yleiset toimenpiteet, jotka on kohdistettu isoihin ryhmiin, esimerkiksi kaikille tietyn ikäisille suunnattu terveystieteiden koulutus kouluissa. Toisessa ryhmässä ovat valikoidut toimenpiteet, jotka on suunnattu oletettavissa oleville tietyille riskiryhmille. Kolmannessa ryhmässä ovat hoitotoimenpiteet jo väkivaltaa kokeneille uhreille tai tekijöille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010: 33.)

Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan primaarinen ehkäisy on jälkihoidon sijaan kasvavissa määrin tunnustettu strategia vähentää väkivallan ilmenemistä, uudelleen uhruttumista sekä rikosten uusintaa. (DeGue ym. 2014: 356-358). Luotettavia tutkimuksia erilaisten seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisykeinojen tehokkuudesta on kuitenkin vielä hyvin vähän saatavilla.

Kirjallisuuskatsaus ”A systematic review of primary prevention strategies for sexual violence perpetration” löysi yhdeksän pääperiaatetta, jotka ovat yhteydessä myönteisiin tuloksiin seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ennaltaehkäisyn interventioissa. Ennaltaehkäisyn tehokkuuteen vaikuttivat eniten intervention kattavuus, oikea ajoitus, monipuolisten opetusmenetelmien hyödyntäminen, oikea määrä tietoa kerralla, hyvin koulutettu opetushenkilökunta, tilaisuuksien järjestäminen positiivisten ihmissuhteiden luomiseen, sosiaaliskulttuurinen oleellisuus, teoriapainotteisuus sekä tulosten arviointi. (DeGue ym. 2014: 356-358.) Kuitenkaan mikään yksittäinen interventio edes näitä kaikkia tekijöitä yhdistettäessä ei ole tarpeeksi tehokas seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisykeino. Siksi ne täytyisi huomioida osana näyttöön perustuvaa, kokonaisvaltaista monitasoista ennaltaehkäisyn strategiaa. (DeGue ym. 2014: 358.)

2.10.6 Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan käsittelyyn liittyviä haasteita

Kouluissa tapahtuva seksuaalikasvatus on tuotu esille osana seksuaaliväkivallan ehkäisyä WHO:n väkivalta ja terveys-raportissa (Väkivalta ja terveys maailmassa 2002: 170,177). THL:n (2015) kouluterveyskyselyn seksuaaliväkivallan määritelmässä ei otettu huomioon väkivallan psykologisia, sosiaalisia tai hengellisiä ilmenemismuotoja, jotka määritellään Suomen seksuaalirikoslaissa. Seksuaalisuuteen liittyvää väkivaltaa onkin esimerkiksi seksuaalisesti vihjailevat eleet, ilmeet ja kommentointi tai ehdotukset sekä muiden muassa halventavat ja seksistiset vitsit (Hintikka – Toijanen 2016). Juuri nämä ovat usein nuorten keskuudessa vähemmän tunnistettuja väkivallan muotoja (Seksuaa-

lisuus ja väkivalta 2016; Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 152), jolloin aiheen käsittelyn tärkeys nousee merkitsevämpään asemaan ammattikoulunuorten keskuudessa.

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on monella tavalla uhrille vaikea kriisi käsitellä. Yhä edelleen kansainvälisestä valistamisesta huolimatta usea taho ilmaisee epäsuorasti seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan olevan jollakin tavalla myös uhrin syytä. Esimerkiksi uhrin vaatetus, päihtymystila tai muut tekijät tuodaan usein keskusteluun mukaan lieventävinä tekijöinä väkivallan käytön tuomittavuudelle. (Dartnall – Jewkes 2013.)

Kukaan ei ansaitse tulla kohdelluksi väkivaltaisesti, ja uhrin syyllistäminen vaikeuttaa kokemuksesta toipumista. Myös itsensä syyllistäminen on hyvin yleistä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhreilla. Yksi syy uhrin syyllistämiseen saattaa olla tarve erottaa yleisesti pelottavaksi koettu tapahtuma omasta elämästä ajattelemalla, että vastaavaa tapahtuu vain niille, jotka ovat itse hakeutuneet tavalla tai toisella väkivallan uhreiksi. (Myths about sexual violence 2017.)

Myös seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemus uhria häpäisevänä tekona vaikeuttaa uhrin toipumista. Uhrin on vaikeampi kertoa tapahtuneesta häpeän takia. (Dartnall – Jewkes 2013.) Häpeän tunteet voivat liittyä kokemukseen siitä, että uhrin olisi pitänyt tehdä jotain enemmän puolustaakseen itseään tai että ulkopuoliset tahot tulevat syyttämään uhria itseään tapahtuneesta. Hämmennystä aiheuttaa myös autonomisen hermoston normaali reaktio, joka voi äärimmäisessä turvallisuutta uhkaavassa tilanteessa lamaantua. Tästä saattaa seurata syyllisyyttä uhrille hänen ajatellessaan jotenkin suostuneensa tekoon, vaikka todellisuudessa olisi ollut kyvytön estämään sitä. (Seksuaalisen väkivallan seurauksia 2017). Häpeä liittyy myös itse tekoon, joka koetaan usein vastenmielisenä ja likaisena. (Macintosh – Whiffen 2005).

Häpeä ja syyllisyys ovat osasyitä siihen, miksi huomattava määrä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tapauksista ei päädy poliisille asti. Tekojen yleisyydestä kuitenkin kertoo esimerkiksi Raiskauskeskus Tukinaisen kuukausittain saamat soitot ja soitonyritykset, joita on 1000-1200. (Seksuaalinen väkivalta 2017.) Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan seurauksia uhrille

Seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön seuraukset uhrille voivat olla laajoja elämänlaatuun vakavasti vaikuttavia haittoja elämän eri osa-alueilla. Seksuaalisen väkivallan

ja hyväksikäytön aiheuttamat traumat uhrille voivat olla välittömiä tai aktivoitua myöhemmin. Esimerkiksi muuten piilossa pysynyt trauma voi aktivoitua uhrin saadessa omia lapsia. (Seksuaalinen väkivalta 2017.)

Väkivallasta seuranneista mahdollisista fyysisistä vammoista jää yleensä selkeämmin hoidettavissa olevia jälkiä, mutta uhrille koitua häpeä, syyllisyys ja intimitetin haavoittuminen voivat aiheuttaa vakavia psykologisia, sosiaalisia ja emotionaalisia ongelmia. Toipuminen on aina yksilöllistä ja siihen vaikuttavat esimerkiksi uhrin aikaisemmat traumakokemukset, henkilökohtaiset ominaisuudet, tukiverkosto sekä saatu apu ja tuki toipumisen ja mahdollisen oikeusprosessin aikana. (Duodecim 2014; Sukupuolten tasa-arvo 2016.) Seuraukset ovat kuitenkin pitkäkestoisia. (Sukupuolten tasa-arvo 2016.)

Vakavia ja pitkäkestoisia seurauksia seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta uhrille saattavat olla masennus ja muut mielenterveyden ongelmat, viiltely ja itsemurhaajatukset, päihteiden ongelmakäyttö sekä syömishäiriöt. Myös fyysisiä oireita voi seurata, kuten pahoinvointia, erilaisia kiputiloja sekä unihäiriöitä. Sosiaalisista ongelmista mahdollisia ovat esimerkiksi eristäytyminen, elämänhallinnan vaikeudet sekä ihmishuoneongelmat. (Bildjuschkin – Nipuli 2016: 17-18.)

Bildjuschkinin ja Nipulin (2016) mukaan traumaattisen stressin oireet ovat normaaleja kokemuksia uhrille tämän ollessa psyyken normaali reaktio korkean stressin tilanteeseen. Esimerkiksi raiskauksen uhreista lähes kaikki kokevat traumaattisen stressin oireita akuutissa vaiheessa tapahtuman jälkeen. Pitkittyessään oireet saattavat kuitenkin kroonistua. Riskinä on traumaperäinen stressihäiriö (PTSD), joka vaikuttaa merkittävän haitallisesti uhrin terveyteen. Ensisijainen ehkäisy tälle on alusta saakka saatu turvallinen hoitokontakti, joka jatkuu tarpeeksi pitkään. Hoitamattomana trauma voi oireilla vahvasti esimerkiksi päihteiden ongelmakäyttönä, erilaisina psyykkisinä ongelmina sekä useina kontakteina terveydenhuoltoon. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan puheeksi ottaminen on tarpeen henkilön hakeutuessa sosiaali- ja terveystieteiden asiakkaaksi. (Bildjuschkin – Nipuli 2016: 18-19.)

2.10.7 Tukea tarjoavat tahot seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneille

Opinnäytetyön liitteenä 5 on teematunnilla jaettava materiaali: *Tukea tarjoavat tahot seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneille*. Alla on erilaisia auttavia tahoja,

jotka jakavat tietoa ja tukea seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhreille, tekijöille sekä aihetta pohtiville.

Välittömässä hädässä rikoksen tapahtuessa tai tämän jälkeen tulee ottaa yhteyttä yleiseen hätänumeroon 112. (Hätänumero 112 2017). Myös kuntien sosiaalipäivystykset vastaavat ympärivuorokautisesti avun tarpeeseen. Sosiaalipäivystys tarjoaa apua kriisitilanteisiin korostaen lastensuojelua. (Sosiaali- ja kriisipäivystys 2017.)

Muita jatkotuen paikkoja ovat muun muassa raiskauskriisikeskus Tukinainen, joka tarjoaa apua ja ohjausta seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhreille ja heidän läheisilleen, SuomenDELFIN, joka on lapsuudessa seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneiden tukijärjestö sekä Suomen Mielenterveysseura, joka auttaa erilaisissa mielenterveyden ongelmissa sekä kriisitilanteissa. Väkivaltaa käyttäville tai mahdollista väkivallan käyttöönsä pelkääville on myös erilaisia tukipalveluita, kuten Lyömätön Linja Espoossa, Nettiturvakoti, Jussi-työ, joka erikoistuu erityisesti väkivaltaisiin miehiin sekä Demeter, joka auttaa väkivaltaa käyttäviä tai sen käyttöä pelkääviä naisia.

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja kehittämistehtävät

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä ammattiopistolaisten valmiuksia tunnistaa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja. Tavoitteenamme oli tuottaa terveystiedon teematunti seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta sekä laatia teematuntia pitävälle opettajalle ja opiskelijoille jaettavat materiaalit. Nämä materiaalit on liitetty tämän opinnäytetyön päätteeksi (liitteet 3-7).

Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa pidettävää oppituntia varten määrittelimme omat tavoitteet, jotka on kuvailtu teematuntia käsittelevän luvun 5. alaluvussa *5.1 oppitunnin tavoitteet*. Lisäksi määrittelimme alaluvussa *4.4.3 Kehittämistehtävän määrittäminen ja rajaaminen* teematunnille omat kehittämistehtävät, jotka tukevat myös tämän opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitetta. Lopullisiksi kehittämistehtäviksi määrittelimme seuraavat:

1. Nuorten valmiuksien lisääminen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisessa
2. Ammattiopiston seksuaalikasvatuksen opetuksen tukeminen seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohtaan

4 Opinnäytetyön toiminnallinen toteuttaminen

Toiminnallisella opinnäytetyöllä tarkoitetaan vaihtoehtoista menettelytapaa tutkinnon päättötyölle. Siinä korostuu ammatillinen työympäristö, jossa halutaan kehittää, ohjeistaa, järjestää tai järjeistää jotakin (Vilkkä – Airaksinen 2003: 9; Lumme – Leinonen – Leino – Falenius – Sundqvist 2006). Tämä toiminnallinen lähestymistapa sopii hyvin käytännönläheiseen terveydenhoitajatyöhön.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä pyritään hakemaan ongelmaan ratkaisua tutkijalähtöisesti. Samalla se on käytäntöön suuntautunut, jolloin myös tutkittavien ja tutkijan välillä on oltava hyvä yhteistyösuhde. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2016.) Tässä työssämme yhteistyökumppanina toimii Stadin ammattiopisto, jossa toteutamme toiminnallisena työnä laatimamme teematunnin.

Laadimme hyvän yhteistyösuhteen heti alusta lähtien ottamalla ammattiopistoon ajoissa yhteyttä ja kartoittamalla sähköpostitse Stadin ammattiopistossa työskentelevien terveydenhoitajien ajatuksia seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta ja sen ilmeneemisestä opiskeluterveydenhoitajan työssä. Terveydenhoitajien näkemyksen mukaan tarvetta seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan käsittelemiseksi oli. Erityisesti terveydenhoitajat nostivat esille seksuaalisen kaltoinkohtelun, josta vastaanotolla keskustellaan. He kuitenkin tunnistivat, että läheskään aina aiheesta ei tullut kysyttyä, vaikka tiesivätkin tarpeen puheeksiotolle.

Toiminnallisessa tutkimustyössä yhdistyy myös tutkiva ja kehittävä menettelytapa, koska ennen toteutusta on otettava paljon selvää erilaisista asioista (Lumme ym. 2006). Nimenomaan selvitystyö on myös tässä opinnäytetyössä suuressa roolissa, ja se näkyy teoreettisen osuuden lisäksi pitkin tätä raportointia. Kuten määrällisessä ja laadullisessa, niin myös toiminnallisessa opinnäytetyössä raportoinnin on täytettävä tutkimusviestinnän velvoittamat vaatimukset, joita on muun muassa käsitteiden tai termien määrittely ja käyttö, oikein toteutetut lähteet ja lähdeviitteet sekä argumentointi (Lumme ym. 2006).

Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu kahdesta osiosta: toiminnallisesta osuudesta sekä raporttiosuudesta, jossa dokumentoidaan opinnäytetyöprosessia (Lumme ym. 2006). Toiminnallinen opinnäytetyö sisältää aina tuotosta varten toteutettavan teoreettisen viitekehyksen (Lumme ym. 2006). Tässä työssä tuotamme teematunnin seksuaalisuut-

ta loukkaavasta väkivallasta, jonka toteutusta varten laadimme teoriaosuuden. Sovellamme tätä menettelytapaa tässä työssämme jakaen ensimmäisen osion lukuihin 1-3 ja raporttiosuuden lukuihin 4-5. Lopuksi arvioimme tätä opinnäytetyötä yleisesti ottaen sekä pohdimme työtä laajemmin. Arviointi kuuluu opinnäytetyön dokumentointiosioon (Lumme ym. 2006).

Toiminnallisessa lähestymistavassa korostuu kehittämistyö, jota voidaan verrata kehittämishankkeeseen. Kehittämishankkeessa toteutetaan jokin toiminta tai kehitetään organisaatioita, tuotetta tai palvelua. (Silfverberg 2007: 22.) Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä kehitettiin teematunti ammattiopistossa pidettäväksi, jota kuvailemme alla.

4.1 Lähtötilanteen kartoitus

Tämä opinnäytetyö oli osa suunnitteilla olevaa Metropolia Ammattikorkeakoulun Seksuaali- ja Lisääntymisterveyden eli SeLi:n hankesuunnitelmaa, jonka tarkoituksena on olla edistämässä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelman 2017-2020 toteuttamista.

Opinnäytetyöprojekti alkoi syyskuussa 2016 Metropolia yhteisen aloitusinfon merkeissä. Siellä meille kerrottiin tulevan opinnäytetyön etenemisestä ja aikataulutuksesta. Jo tuolloin oli selvää, että aiheemme tulisi liittymään opiskeluterveydenhuoltoon ja seksuaalisuuteen, josta olimme molemmat kiinnostuneita. Haimme yleisesti opinnäytetyöprojektiin, joka liittyisi seksuaalisuuteen ja opiskeluterveydenhuoltoon. Hakemassamme opinnäytetyöprojektissa ei siis ollut valmista tarvetta, vaan määrittelimme tarpeen oman mielenkiintomme kautta.

Aiheemme tarkentui ohjaajamme Anu Leppäsen kanssa myöhemmin järjestettyjen tapaamisten yhteydessä. Koska mielenkiinnonkohteillemme ”opiskeluterveydenhuollolle” ja ”seksuaalisuudelle” ei ollut varsinaista hanketta, joutuimme pitkälti tiedonhaun avulla selventämään tälle opinnäytetyölle tarkemman rajauksen ja tarpeen. Selvisi, että termi ”seksuaalisuutta loukkaava väkivalta” on varsin uusi ja että se on otettu käyttöön vasta vuonna 2014. On selvää, ettei tästä uudesta määritelmästä ole vielä tarpeeksi tietoa, jolloin aiheen tärkeys ja ajankohtaisuus nostivat sen tämän toiminnallisen opinnäytetyön pääteemaksi.

Toteuttaaksemme tämän opinnäytetyön meidän tuli tehdä selvitystyötä käytännön toiminnan pohjaksi. Tästä syystä haimme tietoa eri lähteistä muun muassa seksuaalisuudesta, siihen liittyvistä laeista ja aiheen puheeksiottamisesta, seksuaalioikeuksista, nuorten seksuaalisesta kehityksestä, väkivallasta sekä eritoten tämän opinnäytetyön pääteemasta eli seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Nämä ja aiheeseen liittyvät muut käsitteet kuvailimme aiemmin osiossa 2. *Työn teoreettinen tausta*.

Käydessämme seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyvää materiaalia läpi huomasimme useammassa lähteessä mainittavan niin nuorten kuin jopa terveysalan ammattilaistenkin vaikeudet seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisessa. Etenkin muut kuin fyysisen väkivallan muodot jäivät usein huomiotta seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ollessa kyseessä. (Macintosh – Whiffen 2005: 25; Seksuaalisuus ja väkivalta 2016; Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 152-153). Koimme, että erityisesti nuoret ovat tärkeä ikäryhmä, jolle ennaltaehkäisevää työtä tulee antaa.

Näin ollen lähtötilanne oli hyvin avoin, ja tarkempi tarve työn toteutukselle löytyi heti alussa toteutettujen hakujen ja toteuttamamme tutkimustyön kautta. Tässä vaiheessa myös ohjaajamme oli tärkeässä roolissa hänen avustaessa aiheajauten ja tiedonhaun kanssa. Lopulliset aiheajaukset on avattu luvussa 2. *Työn teoreettinen tausta*.

4.2 Toimintaympäristö, kohderyhmä ja hyödynsaajat

Opinnäytetyö on suunnattu ammattikoulussa opiskelevien nuorten seksuaalikasvatuksen tukemiseen ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisen lisäämiseen. Kun käsitteestä ”seksuaalisuutta loukkaava väkivalta” on enemmän tietoisuutta, niin sitä pystytään paremmin myös ennaltaehkäisemään.

Teimme yhteistyösopimuksen Stadin ammattiopiston kanssa. Rajasimme kohderyhmän yhteen opiskelijaryhmään, sillä jo pedagogisista syistä aiheen käsittelyssä on toivottavaa, että ryhmäkoko pysyisi maltillisena (Kolari 2007: 48-49). Lisäksi pienempi ryhmä takasi sen, että vuorovaikutus meidän teematunnin pitäjien ja luokkalaisten välillä oli luontevampi.

Stadin ammattiopistossa opiskelee kaiken kaikkiaan noin 16 000 opiskelijaa (Helsingin kaupunki 2016). Tämä määrä kattaa väistämättä myös kulttuurillisesti kirjavan joukon eri-ikäisiä opiskelijoita. Tästä syystä meidän tuli ottaa huomioon myös monikulttuurilli-

nen aspekti. Käsittelemme kulttuuritaustoja luvussa 2.6.2. *Kulttuuritaustat osana seksuaalikasvatusta*. Stadin ammattiopisto tarjoaa koulutusta yli 50 eri ammattiin nuorten ja aikuisten peruskoulutuksena, ammatillisena koulutuksena sekä oppisopimuskoulutuksena koulutuksenjärjestäjänään Helsingin kaupunki (Helsingin kaupunki 2016). Esi-merkkiteematunnin pitämiseen valikoitui aikataulujen vuoksi ryhmä, johon kuului kahdeksan ikähaarukaltaan 17 – 22 vuotiasta nuorta miestä.

Toiminnallisena tuotoksena suunnittelemamme teematunti sisältöineen jää Stadin ammattiopiston käytettäväksi. Lisäksi teematuntia voi soveltaa myös muissa kouluissa ja oppilaitoksissa. Teematunnin sisällöstä hyötyvät niin seksuaalikasvatusta pitävät ammattilaiset kuin opiskelijatkin, jotka saavat tietoa tärkeästä aiheesta.

4.3 Kustannusarvio ja resurssit

Oppitunnille luomina materiaaleina valmistimme lyhyen PowerPoint-esityksen sekä kirjallisen materiaalin, jossa kerrotaan niistä tukimuodoista, joita nuori voi hyödyntää kohdattuaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Tämän materiaalin tulostimme nuorille valmiiksi, jonka paperit ja tulostuksen kustansimme itse. Lisäksi tulostimme tapauskuvauksista paperiversiot, jotta nuoret voivat yhdessä ryhmänä lukea ne läpi. Tulostus Metropolian koulun koneilta maksoi muutaman euron.

Lähetimme materiaalit sähköisesti Stadin ammattiopiston liikunnan opettajalle. Näitä materiaaleja on hyödynnettävissä myös myöhemmin terveystiedon seksuaalikasvatuksen yhteydessä. Materiaalien hyödyntäminen on helppoa, sillä materiaali ei veloita tulostuskustannuksia enempää ja niitä voi käyttää hyvin myös sähköisessä muodossa.

4.4 Opinnäytetyön etenemisen ja työskentelyn kuvaus

Jaoimme kirjallisessa teoriaosuudessa työn siten, että kumpikin meistä etsi tietoa sovituisista käsitteistä. Tiedonhakua suoritettiin niin itsenäisesti kuin myös sovituisissa tapaamisissa keskenämme ja myös ohjaajan kanssa. Näiden tapaamisten ansiosta pysyimme käsittelemään työskentelyn aikana esiin nousseita asioita, ja määritimme työlle nykyisen ulkoasun. Toiminnallisen osuuden suunnittelimme ja toteutimme tapaamisten aikana.

Työn teoreettisen taustan laatimisessa käytettiin eri tietokantoja, kuten PubMedia, Google Scholaria, Medicia, Science Directia ja Cinahlia (taulukko 1). Lisäksi hyödynsimme Google-hakukonetta yleiseen tiedonhakuun. Kokosimme tiedonhaun avulla teoriaosuuden, joka tukee toiminnallisen osuuden toteuttamista. Lähdimme liikkeelle termien selityksestä, jotka tuli määrittää pohjaamaan seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan käsitettä. Luvussa 2 käsittelemme niitä teoreettisia tietoja, joilla perustelemme toiminnallista osiotamme sitten tarkemmin.

Taulukko 1 - Teoreettisessa osiossa käytetyt tietokannat.

PUBMED	Kansainvälisen lääketieteen tutkimuksen tietokanta
GOOGLE SCHOLAR	Kansainvälinen yleistietokanta
MEDIC	Kansallisen terveysalan tutkimuksen pää tietokanta, jota tuottaa Meilahden kampuskirjasto Terkko
SCIENCE DIRECT	Kansainvälinen tieteen yleistietokanta
CINAHL	Kansainvälisen hoitotieteen tutkimuksen tietokanta

Toiminnallisen opinnäytetyön etenemisestä kirjoitetaan tavallisesti päiväkirjaa (Ojasalo 2014: 29). Päiväkirja korvattiin tässä työssä omilla muistiinpanoilla, joita kirjoitimme aina jokaiseen lukuun sitä mukaan, kun asioita ilmeni täydennettäviksi. Näiden ajatusten myötä rakensimme myös teematunnin sisällön, joka sitten muovautui lopulliseen muotoonsa työn edetessä pidemmälle. Pidimme tätä ajatusten kirjaamista hyödyllisenä kanavana, jonka kautta pysyimme paremmin perillä myös toistemme ajatuksista työtä ja sen sisältöä kohtaan.

Kirjoitimme tätä opinnäytetyötä OneDrive-palvelimen kautta, sillä sen kautta pystyimme seuraamaan toistemme työskentelyä ja toimimaan reaaliajassa. Kommenteillemme oli omat värinsä ja ne oli helppo huomioda tekstin seasta. Lisäksi käytimme opinnäytetyöprojektin aikana Skypeä, jossa saatoimme keskustella asioista kasvatusten aina silloin, kun konkreettisten tapaamisten järjestäminen ei ollut mahdollista.

Teimme projektin aikana myös omia muistiinpanoja käymiemme työpajojen pohjalta. Kävimme tiedonhaun-, suunnitelmavaiheen kirjoittamisen- sekä kehitystyön menetelmien työpajoissa, jotka Metropolia Ammattikorkeakoulu järjesti. Lisäksi hyödynsimme kirjoittamiemme muistiinpanoja, joita teimme ohjaajamme tapaamisten sekä opponenttien toimesta. Näistä muistiinpanoista oli erityisesti apua opinnäytetyön sisällön laatimisessa sekä aiheen rajauksessa.

Laadimme työllemme aikataulutuksen, jonka pohjalta työtä toteutettiin vaiheissa. Nämä vaiheet tarkentuivat aina ohjaajamme kanssa toteutettujen tapaamisten yhteydessä. Tapaamiset olivat ikään kuin välietappeja, jotka siirsivät seuraavaan vaiheeseen. Päämääränämme oli teematunnin toteutus ennen kesäkuuta 2017, joka myös toteutui. Teematunnin ajankohdan tarkennuttua opinnäytetyöprojektin valmistumisajankohdaksi muodostui heti syyslukukauden alkupuoli, sillä projektin saattaminen valmiiksi vaatii kypsyysnäytteen antamisen (Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 423/2005 § 10).

4.4.1 Kehittämiskohteen tunnistaminen ja tavoitteiden määrittäminen

Metropolia Ammattikorkeakoululta saamamme ajatus oli kehittää esimerkiksi teemapäivä seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyen yhteistyötahon Stadin ammatitopiston kanssa. Saimme vapaat kädet tutkia kehittämistarvetta ja sen perusteella määrittää tavoitteet työllemme, joka olikin tärkeä ja aikaa vievä osa tätä opinnäytetyötä. Teemapäivästä ajatus muuttui teematunniksi ja työn muotona toimi meille toiminnallisen opinnäytetyön malli. Alun tutkimusvaiheessa tietoperustaan perehtyessämme huomasimme kehittämistarpeen nuorten seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisessa.

Kehittämiskohteeksemme valittu nuorten seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisen edistäminen on laaja ilmiö, jonka takia oli tärkeää jo alusta saakka rajata näkökulmaamme aiheeseen tavoitteiden kautta. Toiminnallisen opinnäytetyön mallin pohjalta olimme kiinnostuneita tekemään uudistamisperustaista kehittämistyötä, joka sopi ajatukseemme teematunnin luomisesta. Uudistamisperusteisella kehittämistyöllä etsitään usein uutta erilaisten rajapintojen kohtaamisen kautta, josta myös uudenlaisen teematunnin luomisessa on kyse. (Ojasalo 2014: 26.)

Tarkoituksiksi tälle opinnäytetyölle muodostui ammattipistolaisten valmiuksien lisääminen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotojen tunnistamisessa. Oleellista uhrille avun piiriin hakeutumisessa on ymmärtää kohdanneensa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa näin tapahduttua. Kuitenkin esimerkiksi uusien sosiaalisten medioiden väylien kautta tulleet uudenlaiset seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muodot tuovat haasteita tässä etenkin juuri nuorten keskuudessa (Klemetti – Raussi-Lehto 2013: 154).

Stadin ammattiopiston kanssa aloitetun yhteistyön kautta saimme innostavan tilaisuuden mennä suoraan koululle ja teoriatietoihin pohjaten luoda terveystiedon teematunnin aiheesta seksuaalisuutta loukkaava väkivalta. Suomalaista seksuaaliterveyskasvatusta ja koulujen opintokokonaisuuksia tutkittuamme totesimme tiiviin teematunnin hyväksi tavaksi vaikuttaa nuorten seksuaaliterveyden osaamiseen. Tavoitteeksi muodostui tuottaa terveystiedon teematunti seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta.

Tavoitteita miettiessä oli oleellista pitää mielessä, että tutkimuksellisen kehittämistyön kuuluisi pyrkiä luomaan sellaista työelämään ja sen kehittämiseen liittyvää tietoa, joka kehittäisi ja uudistaisi jo valmista osaamis- ja tietopohjaa (Ojasalo 2014: 27). Tavoitteena olleen terveystiedon teematunnin osaksi haluttiin laatia valmiit materiaalit opettajille ja opiskelijoille käytettäväksi jatkossa seksuaaliterveyden opetuksen tukena. Halusimme luoda teematunnin, jota muiden olisi jatkossa helppoa ja perusteltua käyttää pitämämme esimerkitunnin jälkeen. Toiminnallisena osuutena pitämällemme esimerkitunnille loimme omat tavoitteet, joita kuvaillaan luvun 5. alaluvussa 5.1, *oppitunnin tavoitteet*. Nämä tavoitteet tukevat toiminnallisuuden kautta opinnäytetyön tavoitteita.

4.4.2 Kehittämiskohteeseen perehtyminen

Onnistuneen kehittämistyön pohjana on perusteellinen kehittämiskohteeseen tutustuminen. Tiesimme käsittelemämme teeman olevan hyvin laaja ja moniulotteinen, joten valmistauduimme panostamaan tietopohjan rakentamiseen. Tiedonhankinta on tärkeä vaihe kehittämistyötä, joka vie aikaa, mutta huolellisesti tehtynä pohjaa parempaa lopputulosta (Ojasalo 2014: 28). Perehdyimme valitsemaamme kehittämiskohteeseen etsimällä ja käymällä läpi runsain määrin tutkimuksia ja kirjallisuutta aiheesta seksuaalisuus, seksuaalisuutta loukkaava väkivalta, sen esiintyvyys, vaikutukset, tunnistettavuus ja erilaiset ehkäisykeinot, seksuaalikasvatus sekä pedagogiikka.

Keskustelemalla aiheesta yhdessä ja opinnäytetyön ohjaajamme kanssa tiedonhaun eri vaiheissa saimme tuotua esiin myös esiolettamuksiamme käytännön maailmasta. Käymämme keskustelut aiheeseen liittyen olivat innostavia ja motivoivia. Lisäksi ne toivat syvyyttä ja uusia näkökulmia teoretiedon sisäistämiseen. Läpikäymämme tutkimukset hahmottivat lähtökohtia aiheesta, joiden perusteella oleelliset kysymykset kehityskohteesta muodostuivat opinnäytetyötä varten.

Tutustuimme kehityskohteeseen myös yhteistyössä Stadin ammattiopiston kanssa. Hankimme tietoa koulun terveydenhoitajilta sekä terveystiedon opettajalta sähköpostitse ja keskustellen. Koimme tärkeäksi kuulla heidän näkemyksensä opiskelijoiden seksuaaliterveyden opetuksesta, osaamisesta ja kehittämistarpeista. Niin terveystiedon opettajalta kuin terveydenhoitajiltakin saimme kannustusta koskien kehittämiskohdetamme, jonka he kokivat myös tärkeäksi ja tarpeelliseksi.

Myös keväällä 2017 Stadin ammattiopiston kanssa yhteistyössä pitämämme terveystiedon opetuksen tunti toiminnallisena osana tätä opinnäytetyötä perehdytti meitä vielä käytännössä kehittämiskohteeseen. Välitön saamamme sanallinen ja kirjallinen palaute opiskelijoiden osaamista koskien vahvisti tietoperustaa ja kehittämiskohteen sopivuutta. Myös käytännön osaaminen pedagogiikkaan liittyen vahvistui aiemman tietopohjan päälle oppituntia pitäessä.

4.4.3 Kehittämistehtävän määrittäminen ja rajaaminen

Kehittämistehtävän perusteella määritellään tarkasti kehittämistyön tarkoitus. Tutkimusongelmasta kehittämiskohde eroaa muun muassa siinä, että kehittämistehtävä saattaa muotoutua ja uudelleen suuntautua vielä kehittämisprosessin aikana. (Ojasalo 2014: 32-33.) Myös tässä opinnäytetyössä kehittämiskohteet muotoutuivat aikaisessa vaiheessa, mutta niitä karsittiin ja tarkennettiin työn edetessä ja tietoperustan kasaantuessa. Alkuvaiheessa kehittämistehtäviksi määrittyivät:

1. Nuorten valmiuksien lisääminen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisessa
2. Ammattiopistojen seksuaalikasvatuksen opetuksen tukeminen seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohtaan
3. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan puheeksi ottamisen helpottaminen ammattiopiston terveystiedon opetuksessa

Kehittämistehtävien lähtökohtana oli tukea seksuaaliterveyden edistämistä teemanaan seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistaminen. Tietoperustaan perehtyessä kehittämisen tarve löytyi nuorten puutteellisesta seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotojen tunnistamisesta. Pedagogiikkaan ja koulujen terveystiedon opetukseen perehdyttyämme koimme yhden 45-minuuttisen teematunnin olevan käytännöllisempi ratkaisu, kuin alkuperäinen ajatus kokonaisesta teemapäivästä. Yhteistyötaholtamme Stadin ammattiopiston terveydenhoitajilta ja terveystiedon opettajalta saatu näkemys ammattiopiston opiskelijoiden seksuaalikasvatuksen osaamisesta antoi syytä pyrkiä toiminnallisella työllä myös helpottamaan seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan puheeksiottamista opetuksessa.

Kehittämisen prosessin edetessä sekä kehittämistehtävien rajautuessa ja tarkentuessa kirjassimme ylös täsmennetyt kehittämistehtävän ja kriteerit sen saavuttamisen arviointiin liittyen. Lopullisiksi kehittämistehtäviksi muotoutuivat:

1. Nuorten valmiuksien lisääminen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisessa
2. Ammattiopiston seksuaalikasvatuksen opetuksen tukeminen seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohtaan

Jätimme pois alkuperäisistä kehittämistehtävistä kolmannen, jonka kautta pyrimme helpottamaan seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan puheeksiottoa ammattiopiston terveystiedon opetuksessa. Koimme tämän sisäistyvän lopullisiin kehittämistehtäviin jo itsessään.

4.4.4 Tietoperustan laatiminen ja menetelmien suunnittelu

Onnistuneen kehittämistyön pohjalla on oleellista perehtyä aiheeseen perusteellisesti. Tietoperustan kasaantuu erilaisista aiheeseen kuuluvista käsitteistä ja sitä voidaan kutsua käsitejärjestelmäksi, jossa määritellään käsitteet ja niiden väliset suhteet. (Ojasalo 2014: 34.) Tässä opinnäytetyössä kasaamamme tietoperusta, josta käytimme tutkimusvaiheessa termiä "käsitteiden määrittely" on kirjoitettu luvun 2 "*Työn teoreettinen tausta*" alle.

Aiheen ollessa laaja tietoperustaakin kasautui monipuolisesti eri termien selityksien myötä työn teoreettiseksi taustaksi. Aiheeseen perehtyessä ja tietoperustan kasvaessa käsitteiden määrittäminen ohjasi uuden tiedon pariin sitä mukaa, kun kerättyä tietoa jäseneltiin. Käsitteiden määrittäminen on hyvin tärkeää tutkimuksellisen kehitystyön alussa, sillä ne toimivat viestinnän perustana, näyttävät näkökulman aiheesta sekä jäsentävät ilmiötä (Ojasalo 2014: 34).

Alkaessamme kokoamaan työn teoreettista taustaa käytimme sovellettua käsitekarttaa apuna, johon kirjassimme miellekartaksi kehittämistyöhön liittyvät avainsanat, jotka koimme tarpeelliseksi selvittää ja avata osaksi tietoperustaa. Avainsanoja alkoi muodostua seksuaalisuuden ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ympärille meidän löytäessä tutkimusvaiheen aikana yhteyksiä ja teoreettiseen taustaan kuuluvia termejä myös väkivallasta yleisenä ilmiönä. Lait seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta olivat myös oleellinen osa tietoperustaa ja niiden pohjalta selvitimme seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan erilaisia muotoja. Ammattiopistossa tapahtuva terveystieteiden kasvatusta vaati teoreettiseen taustaan selvitystä myös opiskeluterveydenhuollosta, seksuaalikasvatuksesta sekä nuorten seksuaalisen kehityksen vaiheista. Opiskelijoiden ohjaamisen kannalta oli oleellista selvittää tukea tarjoavat tahot ja avun muodot seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhreille ja tekijöille.

Tietoperustan ja kehittämistehtävien pohjalta aloittamamme kehittämistyö eteni toimintatutkimuksen (action research) ja konstruktivisen tutkimuksen (constructive research) yhdistetyin keinoin. Toimintatutkimukselliseen kehittämistyöhön kuuluva käytännön muutoksen aikaansaanti sekä konstruktivisen tutkimuksen avulla käytännönläheisen tuotoksen luominen sopivat toiminnallisen opinnäytetyömme työstämiseen. Molemmat lähestymistavat sisältävät samankaltaisia menetelmiä, mutta konstruktiviselle tutkimukselle tyypillinen vuoropuhelu käytännön ja aikaisemman teorian kanssa oli tässä opinnäytetyössä oleellista. Konstruktivisessa tutkimuksessa pyritään ratkaisemaan käytännön ongelma luomalla konkreettinen tuotos ja toimintatutkimuksessa tuotetaan yhtä aikaa tutkittua tietoa ja käytännön muutosta. Teematunnin käytännön toteuttaminen sekä sen toimivuuden arviointi ovat myös osa konstruktivistista tutkimusta. (Ojasalo 2014: 37 – 38.)

4.4.5 Kehittämistyön toteuttaminen ja julkistaminen

Opinnäytetyö ja sen sisältämä kehittämisprosessi aloitettiin syksyllä 2016. Työ eteni luontevasti teoriaosuuden kasaamisesta ja jäsentelystä prosessikirjoittamisena. Prosessikirjoittamisessa useampi kirjoittaja vie kehitystyötä eteenpäin vaiheittaisella kirjoittamisprosessilla (Ojasalo 2014: 46). Kirjoituksen edetessä teimme muistiinpanoja sekä käsitteiden ja näkökulmien hahmottamista helpottavia listoja ja huomioita. Kirjoitimme myös yhdessä ja keskustelimme aiheesta laajasti reflektoiden sekä suunnaten toimintaa yhtenäiseen ja tehokkaaseen tapaan.

Kehittämistyön toiminnallisen osuuden toteuttaminen perustui teematunnin pitämiseen Stadin ammattiopistolla ja ammattilaisten väliseen vuoropuheluun. Olimme olleet Stadin ammattiopiston terveydenhoitajien kanssa yhteydessä sähköpostitse aiheeseen liittyen etukäteen. He kokivat aiheen tärkeäksi ja teematunnille tarvetta. Liikunnan ja terveystiedon opettaja kävi läpi luomamme tuntisuunnitelman ja sen hyväksytyään sovimme pilottiteematunnille sopivan ajankohdan.

Opinnäytetyön julkistaminen tapahtui Stadin ammattiopistolla, jossa teematunti pidettiin ja tämän jälkeen tapasimme opiskeluterveydenhoitajia asiasta keskustellaksemme. Opiskelijoita oli ohjattu ottamaan sovitusti koulun terveydenhoitajiin yhteyttä, jos aihe herätti heissä tarvetta ammattiavulle. Tapasimme myös liikunnan ja terveystiedon opettajaa, jonka kanssa teematunnin pidosta oli sovittu ja jonka opetuksen ohella se pidettiin. Stadin ammattiopiston terveydenhoitajat sekä liikunnan- ja terveystiedon opettaja saivat myös teematunnin kirjallisen materiaalin sekä opinnäytetyön luettavakseen ja mahdollista opetuskäyttöä varten opinnäytetyön julkistamisen ohella syksyllä 2017. Valmis opinnäytetyö julkaistiin myös Theseus-tietokantaan. Opinnäytetyön kirjallinen pohja ja toiminnallisen teematunnin raamit ovat Theseus-tietokannassa luettavissa ja käytettävissä opinnäytetyön julkistamisen jälkeen.

5 Teematunti

Teematunnin pitäminen edellytti muun muassa tavoitteiden asettamisen sekä teematunnin sisällön suunnittelemisen. Lisäksi tärkeänä osiona oli teematunnin pitämistä käsittelevä raporttiosuus, joka on kuvattu alaluvussa 5.3. *Teematunnin toteutus*.

5.1 Oppitunnin tavoitteet

Tämän opinnäytetyön toiminnallisena osuutena toteutettavalle teematunnille laati-
mamme tavoitteet olivat:

1. Nuorten valmiuksien lisääminen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisessa ja avun hakemisessa
2. Ammattiopiston seksuaalikasvatuksen opetuksen tukeminen seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyen

5.2 Sisältö

Teematunnin sisältö perustui tämän opinnäytetyön pohjalta muodostuneisiin teematunnin tavoitteisiin seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisen edistämiseksi. Sisältöön kuului sanallisen opetuksen lisäksi tunnilla esitettävä valmistelemamme Powerpoint-esitys, pienryhmille jaettavat rastit eli kolme kirjallista esimerkkitapausta, rastien kysymyksille vastauspaperit, tunnin vetäjälle tehdyt rastien kysymysten vastaukset lakipykäliin pohjautuvine perusteluineen sekä opiskelijoille kotiin vietäväksi lista yhteydenottoaikoista kohdattuaan tai pelätessään kohtaavansa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa.

Rasteina läpikäytävät esimerkkitapaukset olivat tärkeä osa tuntia. Niiden tarkoituksena oli havainnollistaa ja kuvailla mahdollisimman todelta tuntuvaan tapaan erilaisia seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja. Tavoitteenamme oli lisätä etenkin opiskelijoiden valmiuksia erilaisten seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotojen tunnistamisessa, joten esimerkkitapauksiin kehitimme raiskausta vähemmän tunnistettuja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan fiktiivisiä tilanteita.

Esimerkkitapauksista syntyi kolme lyhyttä, kuvitteellista tarinaa, joissa kaikissa tapahtui seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa eri muodoissa. Esimerkkitilanteet luotiin Suo-

men rikoslainsäädännön seksuaalirikoslain pohjalta kehitellen nuorten maailmaan sopivia tilanteita, joissa lakia rikotaan. Halusimme tarinoiden olevan uskottavia olematta kuitenkaan liian järkyttäviä. Seksuaalikasvatusta toteutettaessa nuorten kanssa tulee turvallisuuden tunteen säilyttäminen ottaa huomioon (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010: 30; Seksuaalikasvatus 2014).

Esimerkkitapaus 1 kuvasi tilannetta, jossa 20-vuotias mies tarjoaa lahjaksi autoa 17 vuotta täyttävälle tyttöystävälle, jos tämä suostuu yhdyntään. Tilanne on Suomen seksuaalirikoslain pykälän 8 a § (25.8.2006/743) mukaan tuomittava tilanne seksuaalipalvelujen ostamisena nuorelta ja täten seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Parisuhteen sisällä tapahtuvaa seksuaalista väkivaltaa voi olla vaikea tunnistaa, jonka takia koimme tärkeäksi tuoda myös sitä kuvailevan esimerkkitilanteen mukaan opetukseen (Seksuaalinen väkivalta 2016).

Toisessa esimerkkitapauksessa kuvailimme tilannetta, jossa lukioikäinen poika pyytää alastonkuvia saman ikäiseltä tytöltä ja myöhemmin alkaa kiristää lisää kuvamateriaalia uhaten levittää edelliset nettiin, jos tyttö ei tottele. Kuvia jaetaan sosiaalisessa medias- sa paljon ja väärinkäyttöä tapahtuu myös. Sosiaalisen median luomat uudet väylät tuo- vat uusia, vähemmän tunnistettuja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja (Klemetti – Raussi-Lehto 2014: 152-154).

Kolmas esimerkkitapaus sijoittui varusmiespalveluksen metsäleirille, jossa alikersantti- na toimiva esimies koskettelee nukkuvaa varusmiestä alusvaatteiden alta lupaa kysy- mättä. Kyseessä voidaan katsoa olevan seksuaalinen hyväksikäyttö alikersantin louka- tessa varusmiehen itsemääräämisoikeutta ja tämän ollessa esimiessuhteessa varus- mieheen (Rikoslain 20 luku seksuaalirikoksista 563). Halusimme esimerkillä tuoda esiin myös tilanteen, jossa mies on uhrina. Miesten kokema seksuaalinen väkivalta on vä- hemmän tunnistettu väkivallan muoto ja uhrin avunsaannin kannalta sen puheeksiotto on tärkeää jättämättä vastuuta uhrille asian esiin tuonnista. (Rantanen 2016.)

5.3 Teematunnin toteutus

Toiminnallisena työnä pidimme 45 minuutin mittaisen terveystiedon oppitunnin ammat- tiopistossa. Teematunnille osallistui kahdeksan opiskelijaa, jotka olivat ikähaarukaltaan 17-22-vuotiaita poikia. Ryhmä opiskeli talotekniikan perustutkintoa. Tunnin aluksi esit- telimme itsemme ja kerroimme lyhyesti koulutuksestamme. Lähtökohtana on, että sek-

suaaliopetusta antava henkilö vastaa tunnin sisällöstä ja toteutuksesta. (Seksuaalikasvatuksen tueksi 2015.) Osallistaaksemme opiskelijoita tunnin alusta saakka pyysimme vapaaehtoista kertomaan heidän omasta alastaan lyhyesti. Terveystoimittajalta toivotaan Kolarin (2007) mukaan avoimuutta ja hyviä vuorovaikutustaitoja, jotka tukevat seksuaalikasvatuksen onnistumista. Monet nuoret toivoivat myös seksuaalisuuden puheeksi ottavan terveystoimittajan olevan itsekin iältään suhteellisen nuori, jotta tällä olisi parempi ymmärrys nuoren ajatuksista ja elämäntilanteesta. (Kolari 2007: 40.)

Seuraavaksi kerroimme pääpiirteittäin raamit ja tavoitteet tulevalle oppitunnille: miksi olimme puhumassa heille seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta sekä kerroimme lyhyesti, mitä aioimme tehdä heidän kanssaan oppitunnilla. Tavoitteisiin kuuluu, että opiskelijat tunnustaisivat paremmin seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja ja osaisivat hakeutua tarvittaessa avun piiriin sekä ammattiopiston seksuaalikasvatuksen opetuksen tukeminen.

Pidimme lyhyen Powerpoint-esityksen, jossa annoimme teoriatietoa seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta, mitä se on, millaisia seurauksia sillä on ja mistä hakea apua sitä kohdattuaan tai pelätessään kohtaavansa. Seuraavaksi jaoin koko ryhmän kolmeen pienempään 2 – 3 hengen ryhmiin. Myös nuoret toivovat pieniä ryhmäkokoja seksuaalisuutta käsitellessä. (Kolari 2007: 48 - 49).

Jaoin jokaiselle pienryhmällä yhden kirjallisen numeroidun esimerkkitapauksen, jonka luettuaan he antoivat omansa seuraavalle ryhmälle näin käyden läpi kaikki kolme rastia. Jokaisessa rastipaperissa oli kysymys: "Tapahtuiko tarinassa mielestäsi seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa?". Ohjasimme ryhmät merkitsemään erillisille paperille nimettömästi jokaisen rastin numeron ja kirjoittamaan ylös vastauksen lyhyesti rastin kysymykseen joko "kyllä" tai "ei".

Rastien lukemisen ja pienryhmien oman pohdinnan päätteeksi keräsimme esimerkkitapaukset sekä nimettömät paperit, joista saimme tietoa opiskelijoiden seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisen tasosta. Etenkin pojat toivovat seksuaalikasvatuksen yhteydessä mahdollisuutta toimia halutessaan passiivisesti niin, ettei ison ryhmän edessä tarvitse kertoa omia näkemyksiään aiheesta (Halonen ym. 2014: 13). Tämän vuoksi pienissä ryhmissä miettiminen ja nimettömänä opettajalle mielipiteen jättäminen on mielestämme hyvä tapa käsitellä esimerkkitapauksia.

Luomamme esimerkkitalanteet pyrittiin tekemään sellaiseen tyyliin, joka on nuorille usein vähemmän tunnistettu seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tilanne, kuten kuvamateriaalilla kiristäminen tai lähisuhteessa painostaminen. Ryhmillä oli noin viidestä seitsemään minuuttia aikaa käydä jokainen esimerkkitapaus rastina läpi. Näin aikaa kului rastikiertoon yhteensä noin kaksikymmentä minuuttia.

Rastikierron jälkeen pohdimme yhdessä opiskelijoiden kanssa tilanteet läpi, sillä keskustelun kautta nuoret oppivat tunnilla käsiteltävästä aiheesta laajemmin ja sisäistävät teemat paremmin (Seksuaalikasvatuksen tueksi 2015: 14). Kävimme esimerkkitalanteet läpi lakipykälä referoiden ja kerroimme, miten seksuaalisuutta loukkaava väkivalta ilmenee niissä. Vastaukset rastien kysymyksiin löytyvät lakiin perustuen liitteestä 2. *Suomen lainsäädäntö seksuaalirikoksista.*

Lopputunniksi jätimme aikaa vapaaseen kysymysten esittämiseen ja aiheen pohdintaan. Keskustelua ja kysymyksiä syntyi aiheesta hyvin. Ohjasimme opiskelijoita vielä lukemaan aiheesta lisää jakamamme yhteydenottoaikaikkalistan linkeistä, siinä tapauksessa, jos jokin jäi mietityttämään. Oppitunnin lopuksi jaoin jokaiselle opiskelijalle kirjallisen listan paikoista yhteystietoineen ja nettisivuineen, joihin olla yhteydessä, mikäli heistä joku on kokenut tai pelkää kokevansa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa tai haluaa tutkia aihetta lisää.

5.4 Pohdinta teematunnin pitämisestä

Teematunnin pitäminen oli hyvin opettavaista niin opiskelijoille kuin meillekin. Opettaminen itsessään oli meille terveydenhoitotyön opiskelijoille uusi tapa antaa tietoa asiasta, sillä tähän asti opintojemme aikana oli korostunut nimenomaan asiakkaan ohjausosaaminen ja neuvonta näyttöön pohjautuvaa tietoa soveltaen käytännössä. Nyt teematuntia pidettäessä uudeksi haasteeksi muodostui pikemminkin teorian tiedon antaminen kuin sen soveltaminen.

Toiminnallisen opinnäytetyön tekijöinä meillä oli paljon teorian tietoa teemasta, mutta tuntia pidettäessä realisoitui myös se, että tietoa piti valikoida kuulijakunnalle sopivaksi. Tämä oli omalta osaltaan haastavaa, sillä tuntia pitäessä olisi kovasti halunnut antaa kaiken mahdollisen tiedon, mitä vain pystyi. Niinpä myös aikataulu toi haasteen, sillä se rajoitti tiedon antoa määrällisesti.

Lisähaastetta teematunnin pitämiselle muodosti se, että teematunnille osallistuvasta kohderyhmästä ei ollut edeltävästi mitään tietoa. Niinpä tuli yllätyksenä, että luokka koostui vain kahdeksasta opiskelijasta. Toiveenamme oli ollut sekaryhmä, mutta nyt tunnille osallistuikin vain poikia. Lisäksi meille selvisi vasta paikan päällä, että opiskelijat olivat toista vuotta opiskelevia lukuvuoden loppupuolella olevia nuoria, jota emme olleet edeltävästi suunnitelleet. Jatkossa olisikin hyvä, jos teematunnille osallistuvista opiskelijoista olisi etukäteen tiedossa ryhmäkoko sekä tieto siitä, missä opiskeluvaiheessa nuoret ovat. Tämä helpottaisi teematunnin pitäjää aiheen käsittelyssä ja teematunnin suunnittelussa kuulijakuntaan sopivaksi. Iloksemme luokka oli kuitenkin hyvin osallistuva jo tutustumisvaiheessa.

Teematunnin pitämiselle oli aiemman tiedon valossa tarve. Tämä näkyi myös Stadin ammattiopistossa, sillä tunnille osallistuvat opiskelijat eivät olleet käsitelleet aihetta aiemmin opettajalähtöisesti. Kysyttäessä heiltä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja opiskelijat osasivat nimetä vain raiskauksen ja pahoinpitelyn, jotka ovat fyysisiä väkivallan muotoja. Henkisen väkivallan muodot olivat kaikille entuudestaan tuntematon osakokonaisuus.

Mielestämme teematunti onnistui kokonaisuudessaan hyvin. Tunti pysyi aikataulussaan ja pystyimme käsittelemään kaiken sen, mitä olimme suunnitelleet käyvämmä läpi. Olimme iloisia siitä, että pienestä osallistujamäärästä huolimatta saimme aikaan keskustelua ja opiskelijat kysyivät meiltä aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Uskomme, että nuorina vasta valmistuvina opiskelijoina pystyimme omalta osaltamme luomaan rennon ilmapiirin, jossa oli sallittua esittää kysymyksiä ja ajatuksia pitkin tuntia.

Erityisesti opiskelijoita mietitytti tapaus kolme, jossa tapahtumaympäristönä oli armeija. Siitä opiskelijat keskustelivat hetken keskenään ja esittivät kysymyksiä myös meille. Erästä opiskelijaa mietitytti tuleva armeija ja se, haluaako enää mennä sinne. Keskustelimme armeijaa käsittelevän tapauksen aiemman teoretiedon pohjalta. Jälkikäteen ajatellen olisi kuitenkin ollut hyvä tarjota joku kontakti myös armeijan suuntaan, sillä nyt jakamamme yhteydenottomuodot kirjallisessa muodossa keskittyivät enemmän yleisellä tasolla tukea tarjoaviin tahoihin. Ammattikoululaisista suurimmalla osalla armeija on kuitenkin vasta edessä, jolloin olisi ollut hyvä tarjota jokin kontaktiväylä mahdollisesti myöhemmin heränneitä kysymyksiä varten myös armeijaan meneville myös kirjallisessa muodossa nyt annetun suullisen ohjauksen lisäksi.

Kysyimme nuorilta opiskelijoilta teematunnin päätteeksi suullisen palautteen tunnin sisällöstä. Opiskelijat antoivat positiivista palautetta. Palautteen antajat kiittivät mielenkiintoisesta tunnista ja pitivät tunnin aihetta tärkeänä. He pitivät tapauksia kiinnostavina ja realistisen oloisena, sillä meiltä kysyttiin muun muassa siitä, olivatko tapaukset mahdollisesti tosielämästä. Tämä kertonee siitä, että tapauskuvaukset olivat onnistuneesti nuorten elämää koskettavia, joka loi varmasti osaltaan mielenkiintoa tapausten käsitteilyä kohtaan ja helpotti opetuksen sisäistämistä.

Kehittävää palautetta saimme Powerpoint-esityksen ulkoasusta. Sitä kommentoitiin liian väriltömäksi. Kuvia olisi toivottu myös enemmän. Sen sijaan Powerpoint-osion asiasisältö oli opiskelijoiden mielestä informatiivinen ja riittävän lyhyt. Myös Powerpoint-osiosta heräsi keskustelua. Heitä mietitytti muun muassa se, että arjessa liikkuu monenkirjavia joukko ihmisiä, joista joku saattaisi tosielämässä hyvin ilmestyä ”puskan takaa” ja loukata heidän seksuaalista koskemattomuuttaan.

Huomasimme, että aihe todellakin aiheutti keskustelua ja nuoret pystyivät realistisesti sijoittamaan tapahtumia omaan elämäänsä. Tämä oli varmasti osaltaan mahdollista siksi, että luokka oli hyvin tiivishenkinen ja kaikki teematunnille osallistuvat tunsivat toisensa ennestään. Kun tunnille osallistuvat olivat toisilleen entuudestaan tuttuja, he saattoivat esittää kysymyksiä toisilleen ja olla avoimempia pohtimaan aihetta ja esittämään kysymyksiä myös ääneen. Teematunti sopii hyvin lukuvuoden loppupuolella pidettäväksi, jolloin opiskelijat ovat ehtineet jo ryhmäytyä ja tottua opiskeluun yleisesti ottaen.

Teematunnille laatimamme tavoitteet olivat nuorten valmiuksien lisääminen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisessa ja avun hakemisessa sekä ammattiopiston seksuaalikasvatuksen opetuksen tukeminen seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyen. Mielestämme erityisesti nuorten valmiuksien lisääminen tunnistaa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa toteutui hyvin. Sen sijaan parannettavaa olisi ammattiopiston opetuksen tukemisessa seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyen. Kokeemme, että kyseisen luokan opettaja sai materiaaleistamme lisävalmiuksia, joita viedä eteenpäin laajemmin koulun sisällä sekä hyödyntää myös omassa opetuksessa. Sen sijaan itse ammattiopisto ei vielä tämän teematunnin seurauksena saanut merkittäviä lisävalmiuksia seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta valistamisessa, sillä teematunnille ei loppujen lopuksi osallistunutkaan laajemmin koulun henkilökuntaa. Rajasimme tuottamamme opinnäytetyön aiheen käsittelemään vain ammattiopis-

tossa opiskelevia ihmisiä. Lisäksi aikataulullisista syistä pystyimme pitämään teematunnin vain yhdelle luokalle ammattiopistossa. Olisikin hienoa, että teematuntia hyödynnettäisiin jatkossa myös laajemmin osana seksuaalikasvatusta ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisemistyötä. Mielestämme teematuntia voidaan hyvin soveltaa jatkossa myös muissa ammattikouluissa ja lukioissa.

Ammattiopistossa opiskelee eri-ikäisiä ihmisiä, joten tunnille olisi voinut osallistua myös vanhempia opiskelijoita. Tästä syystä tunnilla oltaisiin voitu käsitellä aihetta myös vanhempien opiskelijoiden näkökulmasta. Siksi työn jatkokehittämiskohteenä voisikin olla tunnin aiheen laajentaminen koskettamaan myös yli 22-vuotiaita aikuisia ihmisiä, sillä aihe on tärkeä iästä riippumatta. Muun muassa esimerkkitapauksissa olisi voitu käydä läpi jokin tilanne, jossa käsiteltäisiin yli 22-vuotiaan henkilön tapausta.

Aihe koskettaa kaikkia ja erityisesti nuoreen ikäluokkaan kuuluvia, jolloin se on hyvin yleistettävissä myös muualla. Toisena jatkokehityskohteenä olisi luoda seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta sellaiset materiaalit, joita voitaisiin käyttää muuallakin kuin ammattikoulussa. Erityisesti lukioikäisille olisi tärkeää antaa tietoa aiheesta, sillä käsittelemistämme lähteistä ilmeni, että myös siellä seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa esiintyi hälyttävän paljon.

Tietoisuuden lisäämisen myötä nuorten turvataidot karttuvat, ja nuorista tulee yhä taitavampia oman seksuaalisen koskemattomuutensa suhteen. Seksuaalisuus on kaiken kaikkiaan aihe, joka koskettaa meitä kaikkia vauvasta vaariin. On tärkeää, että terveet asenteet ja toimintamallit opitaan riittävän ajoissa, jolloin pystytään ennaltaehkäisemään vahinkoja ja turvaamaan terve seksuaalinen kehitys.

6 Prosessin arviointi

6.1 Eettisyys

Eettiset säännöt ja niiden pohtiminen liittyivät tähän opinnäytetyöhön kehittämistyön, työelämäyhteyden ja itse aiheen kannalta monipuolisesti. Kehittämistyö on inhimillistä toimintaa, jolloin eettiset arvot ja niiden mukaan toimiminen ovat luonnollinen osa myös tutkimus- ja kehitystyötä (Ojasalo 2014: 48). Terveystieteiden alan ihmisläheisyys on tuonut eettiset valinnat ja säännöt osaksi terveydenhoitajan ammatillista kasvua opintojemme alusta saakka.

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE on luonut suosituksia potilaan ja asiakkaan asemaan liittyviin eettisiin kysymyksiin hoitoalalle. ETENE:n toiminta pohjautuu potilaslakiin sekä sosiaalihuollon asiakkaan aseman ja oikeuksien lakeihin ja ohjaa myös terveydenhoitajan eettistä toimintaa. (ETENE:n toiminta 2017.) ETENE:n hoitoalan eettisyyteen liittyvät julkaisut ovat ohjanneet myös näkökulmaa ja toimintaa tässä opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön kirjoitusprosessiin kuuluu jatkuva eettinen arviointi. Rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus ovat oleellisia kehittämistyön arvoja, ja valmiin työn on tarkoitus olla käytännössä hyödyllinen (Ojasalo 2014: 48). Tämän opinnäytetyön kirjoitusprosessissa on alusta saakka ollut selvää, että rehellisyys näkyy tutkimustulosten selkeinä tulkintoina sekä asianmukaisina lainaus-, viite- ja lähdemerkintöinä kaikissa työn vaiheissa. Huolellisuus ja tarkkuus olivat tärkeitä opinnäytetyön kirjoitusprosessin piirteitä.

Työelämäyhteyksissä Stadin ammattiopiston ja Metropolia Ammattikorkeakoulun kanssa noudatimme näiden kanssa sovittuja käytänteitä ja arvoja. Opinnäytetyön toteuttamista varten laadimme ja allekirjoitimme Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Stadin ammattiopiston kanssa yhteisen sopimuksen opintoihin liittyvästä projektista. Erillistä tutkimuslupaa ei ollut syytä hakea, kun kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö.

Opinnäytetyön aiheen ollessa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa käsittelevä teematunti oli itsessään toiminnallisessa osuudessa oleellista myös kiinnittää eettisyyteen huomiota. Seksuaalisuus ja sitä loukkaava väkivalta ovat aiheina herkkiä ja arkaluontoisia ja niihin liittyy valtavasti eriäviä suhtautumistapoja kulttuuriin, arvoihin ja asenteisiin perustuen. Esimerkiksi kielenkäyttö opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa ja erityi-

sesti nuorten kanssa opetustilanteessa oli tärkeää muotoilla neutraaliin ja arvostavaan sävyyn. Seksuaalikasvatukseen tulee aina tapahtua ihmisoikeuksia ja muiden sukupuolisuutta ja seksuaalisuutta kunnioittaen. (WHO & BZgA 2010: 21.) Myös erilaisten oppijoiden ikätaso oli tärkeää huomioida teematunnin ollessa suunnattu ammattikouluikäisille nuorille. Seksuaalikasvatusta suunniteltaessa on syytä kohdentaa opetusmateriaali opiskelijoiden ikä- ja kehitystasoa vastaavaksi eikä nuoria tule altistaa tiedolle, jota tämän ikätaso ei vastaa. (Cacciatore 2006; WHO & BZgA 2014: 18.)

Seksuaalikasvatukseen kuuluu avoimuus, mutta seksuaalikasvattajan velvollisuus on pitää huolta, että oppijat ymmärtävät omat yksityisyyden rajansa, jolloin heidän ei tarvitse eikä ole toivottua kertoa ryhmässä omista kokemuksistaan seksuaalisuuteen liittyen. (Cacciatore 2006; WHO & BZgA 2010: 30–31.) Kerroimme tästä teematunnin alussa opiskelijoille samalla, kun kerroimme myös opinnoistamme, tästä opinnäytetyöstä ja sen tavoitteista. Yksityisyyden edistämiseksi arkaan aiheeseen liittyen otimme myös teematunnin rastien vastaukset vastaan nimettöminä ja kerroimme, ettei tunnilla tarvitse kertoa mitään mitä ei halua ja kysymyksiä ja palautteen voi esittää myös jälkikäteen anonymisti.

Seksuaalikasvatukseen kuuluu oleellisesti nuorten kasvattaminen eettiseen seksuaalisuuden ilmentämiseen, jossa seksuaalioikeuksia, molemminpuolista suostumusta ja sosiaalisia valtasuhteita osataan ottaa huomioon (Seksuaalikasvatuksen tueksi 2015: 67). Seksuaalisuuteen liittyvät seksuaaliterveyttä edistävät ja ylläpitävät oikeudet, jotka kuuluvat jokaiselle. Seksuaalioikeudet olivat osa myös tämän opinnäytetyön eettistä viitekehystä, tarkoitusta sekä tavoitetta. Oikeuksiin kuuluu saada tietoa seksuaalisuudesta, sukupuolitaudeista, ehkäisymenetelmistä ja seksuaalisuudesta nauttimisesta. Etenkin nuoren tulee saada aikuiselta tietoa ja neuvontaa seksuaalisiin oikeuksiin liittyen, jotta tällä on mahdollisuus suojella itseään ja vaatia oikeuksien toteutumista. Aikuisen tulee kertoa nuorelle riskeistä, jotka liittyvät seksiin ja kuinka niitä ennaltaehkäistään. (Cacciatore 2007: 322 – 323.)

6.2 Luotettavuus

Luotettavuuden lähtökohtana on tekijän oma työpanos ja se, miten hyvin toteuttaa tieteellisen kirjoittamisen perussääntöjä. Olimme ennen opinnäytetyöprojektin alkua opiskelleet Metropolia Ammattikorkeakoulun terveydenhoitotyön koulutusohjelman mukaiset kurssit tieteellisen kirjoittamisen perusteista ja syventäneet osaamistamme tervey-

denhoitotyön opintojen edetessä eri kursseilla. Niinpä tämä opinnäytetyö oli tieteellisen kirjoittamisen opinnäytetyönä hyvä kanava osoittaa osaamisemme.

Toiminnallisen opinnäytetyön tekijältä oletetaan tutkimusviestinnän vaatimusten täyttämistä. Näistä tutkimusviestinnän perusteista keskityimme erityisesti lähteiden käyttöön, jota voidaan pitää yhtenä luotettavuuden mittarina. Etsimme tietoa useasta lähteestä ja syvensimme tietoa kussakin aihealueessa pitkin työn etenemistä, kun tietoa karttui enemmän. Tämä lisää työmme luotettavuutta entisestään.

Käytimme hyvin laajasti eri lähteitä. Laajassa lähdeskaalassa on väistämättä myös aiheen vierestä kulkevaa tietoa. Pyrimme jo selvitystyön yhteydessä rajaamaan lähteitä koskemaan aiheitamme, joten karsintaa on toteutettu läpi opinnäytetyöprosessin. Näin ollen karsinta mitä varmimmin on tuottanut myös tulosta lähteiden luotettavuuden suhteen.

Tarkistimme työn aikana kirjoittamamme tuotoksen alkuperäisyyttä säännöllisesti Turnit-ohjelman kautta. Säännöllisyys takasi sen, että teksti eteni mahdollisimman luontevasti kirjoittajiensa näköisenä. Näin ollen työn valmistuessa viimeisen tarkistuksen yhteydessä työ ei ollut vaihtanut kieliasua ja se pysyi kirjoittajien tekemänä.

Työprosessissa oli mukana niin ohjaajamme kuin myös yhteistyötahon henkilökuntaa. Olimme yhteyksissä Stadin ammattiopiston terveydenhoitajiin sekä liikunnan ja terveystiedon opettajaan. He tukivat prosessia ja edesauttoivat sen luotettavuuden toteutumisessa myös omien erityisosaamiensa näkökulmista.

7 Johtopäätökset

Seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan linkittyy muun muassa kulttuurit, uskonnot, media, nuorten ja vanhempien välinen kanssakäyminen sekä yleisesti ottaen jo pelkäävät se, että ammattikouluikäiset nuoret elävät seksuaalisessa kehityksessään varsin myrskyistä aikaa. Työssämme havaittiin, että ammattiopistossa opiskelevien nuorten ehkäisyn käyttö on vielä varsin puutteellista. Tämä voi kertoa vaikeudesta hahmottaa oman seksuaalisuuden rajoja, joka kuvaa tarvetta kertoa myös seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta.

On huolestuttavaa, että jo pelkkä väkivalta määritellään kulttuurista riippuen eri tavalla. Nyky-yhteiskunnassa olisi tärkeää sopia yhteiset suuntaviivat ja määritelmät, jotka näyttävät vielä tänäkin päivänä hakevan paikkaansa globaalilla tasolla. Siksi seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisemistyössä tärkeänä asiana on se, että myös sitä tunnustettaisiin entistä paremmin niin kansallisesti kuin yhteiskunnallisestikin.

Tunnistamisessa tärkeässä roolissa on ammattilaisten tekemä seksuaalikasvatustyö, johon kuuluu kiinteästi kaikkien yhteinen käsitys siitä, mitä seksuaalisuutta loukkaavalla väkivallalla tarkoitetaan. Työssämme selvisi, että vielä monessa lähteessä siitä puhuttiin seksuaaliväkivallan terminä, joka rajaa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhrin roolia. Lisäksi myös ammattilaisilla on vajavaiset tiedot seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta ja sen puheeksiottamisesta osana terveystiedon lisäämisellä on ratkaiseva merkitys niin ammattilaisten kuin nuortenkin seksuaaliterveyden edistämistyössä.

Työssämme havaittiin, että terveystiedon opetuksessa ei vielä ole riittävän yhteneväistä opetusperiaatetta: terveystiedon opetussisältö vaihtelee huomattavasti ammattikoulussa alasta riippuen. Myös yhteinen suuntaviiva oppilaitoksen ja kodin välillä on puutteellista. Toisaalta oletetaan, että koti on nuorelle turvallinen ympäristö seksuaalisen kehittymisen kannalta. Kotona kuitenkin usein oletetaan, että seksuaalikasvatusta tapahtuu oppilaitoksissa. Samalla terveydenhuollon ammattilaiset kokevat puutteelliseksi omat taitonsa seksuaalisesta väkivallasta puhumisen. Näin ollen käy väistämättä niin, että vastuu on kaikilla ja toisaalta ei kenelläkään.

Ennaltaehkäisevässä työssä tärkeää on myös sen tuloksellisuuden seuraaminen. Tämä on kuitenkin osaltaan haasteellista, sillä etenkin nyt näin pienen otannan vuoksi on

käytännössä mahdotonta sanoa, oliko kyseisellä työllä merkittävää vaikutusta teematunnille osallistuneiden seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa käsittelevän tiedon ja taidon kartuttamisessa.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa terveystiedon teematunti seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta sekä laatia teematuntia pitävälle opettajalle ja opiskelijoille jaettavat materiaalit. Lisäksi olimme laatineet omat tavoitteet teematunnin pitämiselle. Niin opinnäytetyön kuin teematunninkin tavoitteet täyttyivät. Erityisen iloisia olemme siitä, miten sujuvasti terveystiedon teematunti lopulta toteutui ja myös siitä, että saimme materiaaleista selkeät, informatiiviset ja tarpeeksi tiiviit. Materiaalit ovat helposti jaettavissa, sillä niitä pystyy jakamaan myös sähköisessä muodossa.

Teematunnille osallistuneet nuoret tunnistivat huonosti seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan erilaisia muotoja. Kysyttäessä he eivät osanneet nimetä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muodoiksi muita kuin raiskauksen ja pahoinpitelyn. Opiskelijat eivät olleet käsitelleet aihetta myöskään aiemmin opintojensa yhteydessä. Palautteen perusteella aihe kuitenkin kiinnosti nuoria ja he kokivat sen tärkeäksi. Rastikiertotyyppinen opetusmetodi koettiin toimivana ja rastien esimerkkitarinoita pidettiin uskottavina.

Halusimme tässä opinnäytetyössä keskittyä tärkeään aiheeseen nuorista käsin. Selvisi, että auttaaksemme nuoria ennaltaehkäisevässä työssä meidän ammattilaisten tulee kuitenkin ensin itse oppia seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta ja sen moninaisista muodoista. Koemme, että nyt tämän opinnäytetyöprosessin myötä valmiutemme seksuaalikasvatuksen edistämistyössä ovat kehittyneet ja tietämyksemme aiheesta on laajentunut ja syventynyt huomattavasti.

Nyt teematunnin pidettyämme voimme iloiten jakaa tätä materiaalia eteenpäin jatkokäyttöön. Toivomme, että tästä materiaalista löytyisi riittävästi tietoa tärkeän teeman oppimisessa ja sitä olisi apua aiheen opettamisessa. Opinnäytetyö teoriaosuudesta toiminnallisen teematunnin tuntisuunnitelmaan sekä raportti pilotoimastamme tunnista oli kaiken kaikkiaan äärimmäisen opettavainen projekti, josta tulee olemaan hyötyä myös myöhemmin niin nuorten kuin aikuistenkin seksuaalikasvatuksessa.

Lähteet

Aalberg, Veikko – Siimes, Martti 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Jyväskylä: Nemo.

Aaltonen, Jussi 2012. Turvataitoja nuorille. Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20_verkko.pdf?sequence=1>.

Aalto-Setälä, Terhi - Marttunen, Mauri 2007. Nuoren psyykinen oireilu -häiriö vai normaalia kehitystä? Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. 123 (2). 207-13.

Aaltonen, Jussi 2012. Turvataitoja nuorille. Opas sukupuolisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyyn. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20_verkko.pdf?sequence=1>.

Ammatillinen koulutus. 2016. Säädökset ja ohjeet. Perustutkintojen perusteet. Helsinki: Opetushallitus. Verkkodokumentti.
<http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/ammattillinen_koulutus>. Luettu 10.11.2016.

Ammatillinen perustutkinto. 2016. Helsinki: Opetushallitus. Verkkodokumentti.
<http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot>. Luettu 3.10.2016.

Ammatillisten perustutkintojen perusteet. 2017. Helsinki: Opetushallitus. Verkkodokumentti.
<http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/ammattilliset_perustutkinnot>. Luettu 5.4.2017.

Apter, Dan – Kaimola, Kari – Väisälä, Leena 2006. Seksuaalisuus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Bildjuschkin, Katriina 2015. Seksuaalisuuden puheeksi ottaminen. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinnin tutkimuslaitos. Verkkodokumentti. <<http://www.slideshare.net/THLfi/seksuaalisuuden-puheeksi-ottaminen>>. Luettu 16.2.2017.

Bildjuschkin, Katriina – Nipuli, Suvi 2016. Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen auttamiseksi. Tampere: Juvenes Print.

Bruno, Py – Giami, Alain 2015. Sexuality, health and human rights: The invention of sexual rights. *Sexologies* 24 (3). e45–e53.

Cacciatore, R. 2006. Lasten ja nuorten seksuaalisuus. Teoksessa Apter, D. – Väisälä, L. & Kaimola, K. (toim.) *Seksuaalisuus*. Jyväskylä: Duodecim.

Cacciatore 2007. Huomenna pannaan pussauskoppiin. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Dartnall, Elisabeth – Jewkes, Rachel 2013. Sexual violence against women: The scope of the problem. *Best Practice and Research Clinical Obstetrics & Gynaecology* 27 (1).

DeGue, Sarah – Valle, Linda Anne – Holt, Melissa K. – Massetti, Greta M. – Matjasko, Jennifer L. – Tharp, Andra Teten 2014. A systematic review of primary prevention strategies for sexual violence perpetration. *Aggression and Violent Behavior* 19. 346-362. Yhdysvallat.

Duodecim. 2014. Traumaperäinen stressihäiriö. Käypä hoito -suositus. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=hoi50080>>.

ETENEn toiminta. 2017. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Verkkodokumentti. <<http://etene.fi/toiminta>>. Luettu 21.8.2017.

Global status report on violence prevention. 2014. Geneva: WHO. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/status_report/2014/en/>.

Greenberg, Jerrold – Bruess, Clint – Mullen, Kathleen 1993. Sexuality. Insights and issues. United States of America: Wm. C. Brown communications, Inc.

Fagerlund, Monica – Peltola, Marja – Kääriäinen, Juha – Ellonen, Noora – Sariola, Heikki 2013. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Tampere: Poliisiammatti-
korkeakoulun raportteja 110. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86726/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_web.pdf>.

Helsingin kaupunki 2016. Tervetuloa tutustumaan Stadin ammattiopistoon! Verkkodokumentti. <<https://www.hel.fi/amatillinen/fi/esittely/>>. Luettu 17.7.2017.

Hintikka, Satu – Toijanen, Maire 2016. Tunnista seksuaalinen väkivalta ja toimi. Tampere: Seksuaaliväkivaltatyön yksikkö Välitä! Verkkodokumentti
<<http://seksuaalivakivalta-fi-bin.directo.fi/@Bin/c6a7251b2ef426b44a76d6b664d92a22/1478607344/application/pdf/225228/Diat%20Tunnista-koulutus%2024.5.2016.pdf>>. Luettu 8.11.2016.

Hätänumero 112. 2017. Häätäkeskuslaitos. Verkkodokumentti.
<http://www.112.fi/hatanumero_112>. Luettu 22.3.2017.

Internetiin liittyviä rikoksia ja ohjeita niiden hoitamiseen. 2016. Poliisi. Verkkodokumentti.
<https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/poliisit_sosiaalisessa_mediassa/nettipoliisi/internetiin_liittyvia_rikoksia>. Luettu 3.1.2017

Jouhki, Maija-Riitta – Sinisaari-Eskelinen, Maarit – Tervo, Pirjo – Väisälä, Leena 2016. Työkaluja seksuaalisuuden puheeksi ottamiseen: Plissitistä Betteriin. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2016: 53. 286-293.

Junttila, Johanna 2017. Teini-ikä vie 10 prosenttia ihmisistä todellisiin vaikeuksiin, mutta murrosiän epätasapaino on samalla välttämätöntä. Helsingin sanomat 27.3. B 9.

Kaltiala-Heino, Riittakerttu 2010. Nauhalta purettu luento. Nuorten seksuaaliterveys – yhteinen asia –työseminaari. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti.

<https://www.thl.fi/documents/10531/105148/seksuaalisuus_ja_mielterv_nuor_luento%20.pdf>. Luettu 29.11.2016.

Klemetti, Reija – Raussi-Lehto, Eija 2014. Edistä, ehkäise, vaikuta - Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kolari, Tuula 2007. Nuorten kokemuksia kouluterveydenhoitajan toteuttamasta seksuaalikasvatuksesta. Pro Gradu -tutkielma. Tampere: Hoitotieteen laitos.

Korhonen, Elina – Närhi, Riikka 2011. Uskonnot ja seksuaalisuus. Väestötietosarja 24. Helsinki: Väestöliitto. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/8676cccba91b53bb1cbc353435cde32c/1491222673/application/pdf/1418604/UskonnotJaSeksuaalisuus.pdf>>.

Korteniemi-Poikela, Erja – Cacciatore, Raisa 2015. Seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Opetushallitus.

Kosunen, Elise 2006. Seksuaaliterveyden edistäminen Suomessa. Muistio seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelmaa laativaa työryhmää varten. Helsinki: Stakes Työpapereita 5/2006. Verkkodokumentti. <<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/Tp5-2006.pdf>>. Luettu 27.3.2017.

Kouluasiaa.fi. 2017. Seksuaalinen kaltoinkohtelu on subjektiivinen kokemus. Verkkodokumentti. <<http://kouluasiaa.fi/artikkelit/seksuaalinen-kaltoinkohtelu-on-subjektiivinen-kokemus/>>. Luettu 21.8.2017.

Kouluterveyskysely 2015. Seksuaaliterveyteen liittyvät taulukot vuosilta 2000/2001 - 2015. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <https://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Tulokset/Tulokset_aiheittain/kouluterveyskysely_seksuaaliterveys_kysymyskohtaiset.xls>. Luettu 3.1.2017.

Krug, Etienne – Dahlberg, Linda – Mercy, James – Zwi, Anthony – Rafael, Lozano 2002. World report on violence and health. Geneva: World Health Organization.

Kulttuurit ja uskonnot Suomessa. 2017. Infopankki.fi. Verkkodokumentti. <<http://www.infopankki.fi/fi/tietoa-suomesta/perustietoa-suomesta/kulttuurit-ja-uskonnot-suomessa>>. Luettu 3.4.2017.

Lapsen kasvu ja kehitys. 2016. Vanhempainnetti, 12-15-vuotias. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. Verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/12_15-vuotias/>. Luettu 5.10.2016.

Lapsen kasvu ja kehitys. 2016. Vanhempainnetti, 15-18-vuotias. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. Verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/15_18-vuotias/>. Luettu 5.10.2016.

Lumme, Riitta – Leinonen, Rauni – Leino, Mia – Falenius, Mia – Sundqvist, Leena 5.8.2006. Virtuaali Ammattikorkeakoulut. Verkkodokumentti. <<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670359399/1154756862024.html>>. Luettu 10.1.2017.

Macintosh, Heather – Whiffen, Valerie 2005. Mediators of the link between childhood sexual abuse and emotional stress. Trauma, Violence & Abuse 6 (24).

Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? 2015. Lapset, nuoret ja perheet. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde>. Luettu 20.2.2017.

Mustonen, Anu – Salokoski, Tarja 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Helsinki: Mediakasvatuksen seuran julkaisuja. Verkkodokumentti. <<http://ww.mediakasvatus.fi/sites/default/files/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>>. Luettu 4.1.2017.

Myths about sexual violence. 2017. Connecticut Alliance to End Sexual Violence. Verkkodokumentti. <<http://endsexualviolencect.org/what-we-do/awareness/myths-about-sexual-violence/>>. Luettu 5.1.2017.

Nipuli, Suvi – Bildjuschkin, Katriina 2016. Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen auttamiseksi. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Nollalinja. 2017. Mikä on väkivaltaa? Verkkodokumentti. <<https://www.nollalinja.fi/mika-on-vakivaltaa/>>. Luettu 26.5.2017.

Nuoret ja seksuaalisuus. 2014. Seksuaalinen kehitys. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eri-toimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/seksuaaliterveys/nuoret-ja-seksuaalisuus>>. Luettu 20.3.2017.

Ojasalo, Katri – Moilanen, Teemu – Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Oikeusministeriö 2005. Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi. Helsinki: Julkaisu 2005: 2. Verkkodokumentti. <http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/20052kansallinenohjelmavakivallanvahentamiseksi/Files/OMJU_2005_2_Vakivallan_vahentaminen.pdf>. Luettu 27.3.2017.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014: 96. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf>.

Opiskeluterveydenhuolto. 2016. Lapset, nuoret ja perheet. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito/opiskeluterveydenhuolto>>. Luettu 3.10.2016.

Papp, Krista – Kontula, Osmo – Kosonen, Kati 2000. Nuorten aikuisten seksuaalikäyttäytyminen ja seksuaaliset riskinotot. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 36/2000 Väestöntutkimuslaitos. Helsinki: Väestöliitto. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/b0ca2ed3617ea131d97daf0967e25dab/1491286585/application/pdf>>.

/4413121/Nuorten%20aikuisien%20seksuaalik%C3%A4ytt%C3%A4ytyminen_E-kirja.pdf>.

Poikanäkökulma seksuaaliopetukseen –kasvattajan opas. 2014. Helsinki: Väestöliitto. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/fb3dd01c23ddf02f0e5e90ee262a29d6/1490198647/application/pdf/3138621/PoikaS%20Kasvattajan%20opas_web.pdf>.

Puhakainen-Mattila, Rosa 2013. Friidu – tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet. 4. painos. Suomen YK-liitto. Sähköinen pdf-julkaisu. <<http://www.ykliitto.fi/friidu>>. Luettu 8.5.2017.

Rantanen 2016. Poikien ja miesten kokema seksuaalinen väkivalta. RIKU Rikosuhripäivystys. Verkkodokumentti. <<https://www.riku.fi/fi/riku-lehti/riku-lehti+12016/poikien+ja+miesten+kokema+seksuaalinen+vakivalta/>>. Luettu 15.7.2017.

Rikoslain 20 luku seksuaalirikoksista 563. Annettu 24.7.1998.

Rinkinen, Tuija 2012. Nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internet-palvelussa. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 54/2012. Väitöskirja. Itä-Suomen Yliopisto. Helsinki: Väestöliitto ry.

Robinson, Monique – Kendall, Garth – Jacoby, Peter – Hands, Beth – Beilin, Lawrie – Silburn, Sven – Zubrick, Stephen – Oddy, Wendy 2011. Lifestyle and demographic correlater of poor mental health in early adolescent. Journal of Paediatrics and Child Health 47 (1-2). 54-61.

Ryttyläinen, Katri – Valkama, Sirpa 2010. Seksuaalisuus hoitotyössä. Helsinki: Edita

Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Verkkodokumentti. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 10.1.2017.

Savioja, Hanna – Sumia, Maria – Kaltiala-Heino, Riittakerttu 2015. Seksuaalikokemukset ja mielenterveys nuoruusiässä. Lääkärilehti 70 (6). 309-314. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa

<<http://www.laakarilehti.fi.ezproxy.metropolia.fi/tieteessa/katsausartikkeli/seksuaalikokemukset-ja-mielenterveys-nuoruusiassa/>>.

Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. 2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1>>.

Seksuaalikasvatuksen tueksi. 2015. Bildjuschkin, Katariina. Työpaperi 35/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5>.

Seksuaalikasvatus. 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eritoimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/seksuaaliterveys/seksuaalikasvatus>>. Luettu 4.4.2017.

Seksuaalikasvatus elämäkulussa. 2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-jalisaantymisterveys/seksuaalinen-hyvinvointi/seksuaalikasvatus-elamankulussa>>. Luettu 21.3.2017.

Seksuaalinen häirintä. 2017. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Verkkodokumentti. <<https://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/seksuaalinen-hairinta/>>. Luettu 17.2.2017.

Seksuaalisen väkivallan muotoja. 2017. Välitä-yksikkö. Verkkodokumentti. <<https://www.seksuaalivakivalta.fi/seksuaalinen-vakivalta/seksuaalisen-vakivallan-muotoja/>>. Luettu 22.8.2017.

Seksuaalisen väkivallan seurauksia. 2017. Välitä-yksikkö. Verkkodokumentti. <<https://www.seksuaalivakivalta.fi/seksuaalinen-vakivalta/seksuaalisen-vakivallan-seurauks/>>. Luettu 6.4.2017.

Seksuaalinen väkivalta. 2016. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti. <http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/seksuaalinen-vakivalta/>. Luettu 4.10.2016.

Seksuaalinen väkivalta. 2017. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti. <http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/seksuaalinen-vakivalta/>. Luettu 5.1.2017.

Seksuaalinen väkivalta ja Internet. 2017. Välitä-yksikkö. Verkkodokumentti. <https://www.seksuaalivakivalta.fi/seksuaalinen-vakivalta/seksuaalinen-vakivalta-ja-intern/>>. Luettu 22.8.2017.

Seksuaalisuus. 2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-ja-lisaantymisterveys/seksuaalinen-hyvinvointi/seksuaalisuus>>. Luettu 4.4.2017.

Seksuaalisuus ja väkivalta. 2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-ja-lisaantymisterveys/seksuaalisuus-ja-vakivalta>>. Luettu 4.10.2016.

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta. 2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-ja-lisaantymisterveys/seksuaalisuus-ja-vakivalta/seksuaalisuus-ja-vakivalta>>. Luettu 22.3.2017.

Seksuaalirikokset. 2016. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti. <<http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/turvallisuus/seksuaalirikokset/>>. Luettu 31.3.2017.

Seksuaaliterveyspalvelut. 2017. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti. <http://www.vaestoliitto.fi/vaestoliitto/mita_vaestoliitto_tekee/vaikuttamistyö/eduskuntavaalit-2015/seksuaaliterveyspalvelut/>. Luettu 7.4.2017.

Seksuaaliterveys. 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eritoimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/seksuaaliterveys>>. Luettu 21.3.2017.

Seksuaaliterveyden edistäminen. 2017. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkodokumentti. <<http://stm.fi/seksuaaliterveys>>. Luettu 28.3.2017.

Seurustelu. 2017. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti. <<http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/seurustelu2/>>. Luettu 27.3.2017.

Sexual Harassment. 2016. USA: U.S Equal Employment Opportunity Commission. Verkkodokumentti. <https://www.eeoc.gov/laws/types/sexual_harassment.cfm>. Luettu 4.10.2016.

Sexual violence 2017. WHO. Verkkodokumentti. <http://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/sexual_violence/en/>. Luettu 12.1.2017

Silfverberg, Paul 2007. Ideasta projektiksi. Projektityön käsikirja. Helsinki: Edita.

Sukupuolten tasa-arvo. 2016. Seksuaalinen väkivalta. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/sukupuolistunut-vakivalta/sukupuolistuneen-vakivallan-muotoja/seksuaalinen-vakivalta>>. Luettu 21.3.2017.

Suojaikäraja on 16 vuotta. 2016. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti. <<http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/turvallisuus/seksuaalirikokset/suojaikaraja/>>. Luettu 10.10.2016.

SoMe ja nuoret 2015. 2015. Ebrand Suomi. Verkkodokumentti. <<http://www.ebrand.fi/somejanuoret2015/tiivistelma/>>. Luettu 4.1.2017.

Sosiaali- kriisipäivystys. 2017. Helsingin kaupunki. Verkkodokumentti. <<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/paivystys>>. Luettu 22.3.2017.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen Toimintaohjelma 2007-2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2007:17. Helsinki: Yliopistopaino.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Seksuaaliterveyden edistäminen. Verkkodokumentti. <<http://stm.fi/seksuaaliterveys>>. Luettu 31.3.2017.

Suomen Kätilöliitto. IhmiSeksi 2013 - Materiaalia 12–18 -vuotiaiden nuorten kanssa työskenteleville seksuaalikasvatusta varten. Helsinki. Verkkodokumentti. <https://asiakas.kotisivukone.com/files/suomenkatiloliitto.kotisivukone.com/ihmiseksi_2013.pdf>. Luettu 16.2.2017.

Tapaturmat ja väkivalta. 2015. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijaty/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/tapaturmat-ja-vakivalta#kokenut_seksuaalista_vakivaltaa_joskus_tai_toistuvasti>. Luettu 8.11.2016

Terveystoimittaja. 2017. Lapset, nuoret ja perheet. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito/kouluterveydenhuolto/toimijat/terveydenhoitaja>>. Luettu 22.3.2017.

Terveystoimittajaliitto 2017. Terveystoimittaja on terveyden edistämisen ja hoitotyön asiantuntija. Verkkodokumentti. <https://www.terveydenhoitajaliitto.fi/ammatti/terveydenhoitajan_ammatti>. Luettu 24.4.2017.

Tiitinen, Aila 2016. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Lääkärikirja Duodecim. Verkkodokumentti. <http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.plain?p_artikkeli=dlk00941>. Luettu 24.4.2017.

Tilastokeskus. 2013. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2012. Suomen virallinen tilasto. Helsinki. Verkkodokumentti. <http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yvrm_ulsj_201200_2013_9847_net.pdf>. Luettu 3.4.2017.

Toinen aste - ammatillinen oppilaitos ja lukio. 2015. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-ja>>

lisaantymisterveys/seksuaalinen-hyvinvointi/seksuaalikasvatus-
elamankulussa/aikuisuuden-kynnyksella/toinen-aste-ammattillinen-oppilaitos-ja-lukio>.
Luettu 8.11.2016.

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen
muuttamisesta 423/2005. Annettu Helsingissä 16.6.2005.

Valtioneuvoston asetus lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvit-
tämisen järjestämisestä 19.12.2008/1009. Annettu Helsingissä 19.12.2008.

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä
lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011. Annettu Helsingissä
6.4.2011.

Vilkka, Hanna – Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilkka, Hanna 2011. Seksuaalinen häirintä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Väkivallan tekijät. 2017. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti.
<http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/vakivallan-tekijat/>. Luettu 24.2.2017.

Väkivallan uhrin. 2017. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti.
<http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/vakivallan-uhrit/>. Luettu 13.4.2017.

Väkivalta ja terveys maailmassa. 2005. Krug, Etienne – Dahlberg, Linda – Mercy,
James – Zwi, Anthony – Lozano, Rafael (toim.). WHO:n raportti. Verkkodokumentti
<http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42495/6/9529608993_fin.pdf>. Luettu
22.3.2017.

WHO 2013. Global and regional estimates of violence against women: prevalence and
health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. Geneva:
WHO.

WHO 2014. Defining sexual health. Report of a technical consultation on sexual health 28-31 January 2002, Geneva. 2002. Geneva: WHO. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa

<http://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en/>.

WHO:n standardit Euroopassa. 2017. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti. <http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/kokonaisvaltainen-seksuaalikasva/standardit/>. Luettu 4.4.2017.

WHO & BZgA. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittiselle päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Helsinki: THL

Helsinki: THL. WHO & BZgA. 2014. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Toteuttamisohjeet. Tampere: THL

Liite 1. Tiedonhakupöytäkirja

Käytetty tietokanta	Käytetyt hakusanat	Hakutulokset	Otsikon perusteella valitut	Tiivistelmän perusteella valitut	Koko tekstin perusteella valitut	Vastaa kehittämistehtäviä
CINAHL	Sexual Abuse	11907	6	6	2	-
CINAHL	Sexual violence*	1954	1	1	-	-
CINAHL	Forms, Sexual violence	52	1	1	-	-
MEDIC	nuort* and kehitys	51	6	2	2	2
MEDIC	Sexual and behaviour and coit*	1	-	-	-	-
MEDIC	nuor* and seksuaali*	146	4	2	2	1
CINAHL	Adolescence sexuality	2436				
Science Direct	teaching, sexual, school	26376	3		1	1
CINAHL	school sex education	298				
MEDIC	seksuaalikasvatus	87	8	8		
MEDIC	nuore* and seksuaalinen	92	2	2		
CINAHL	sexual violence effects	39	1			
Google Scholar	sexual violence effects	407000	3	2		
Google Scholar	ptsd sexual violence	99600	2		1	1
PubMed	sexual violence effects	2910				
PubMed	mental health young adults	27861	2	1	1	
Medic	seksuaalisuu* and kulttuuri	6	1	1	1	

Liite 2. Suomen lainsäädäntö seksuaalirikoksista

20 luku (24.7.1998/563)

Seksuaalirikoksista

1 § (27.6.2014/509)

Raiskaus

Joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa, on tuomittava raiskauksesta vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Raiskauksesta tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväkseen sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan.

Jos raiskaus huomioon ottaen uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat on kokonaisuutena arvostellen vähemmän vakava kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitetut teot, rikosentekijä on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Samoin tuomitaan se, joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla uhkauksella pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta, jos raiskauksessa on käytetty väkivaltaa.

Yritys on rangaistava.

2 § (27.6.2014/509)

Törkeä raiskaus

Jos raiskauksessa

- 1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,
- 2) rikoksen tekevät useat tai siinä aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä,

- 3) kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi,
- 4) rikos tehdään erityisen raa'alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla tai
- 5) käytetään ampuma- tai teräasetta tai muuta hengenvaarallista välinettä taikka muuten uhataan vakavalla väkivallalla

ja raiskaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä raiskauksesta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

3 § (27.6.2014/509)

3 § on kumottu L:lla 27.6.2014/509.

4 § (24.7.1998/563)

Pakottaminen seksuaaliseen tekoon

Joka väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen ryhtymään muuhun kuin 1 §:ssä tarkoitettuun seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittava pakottamisesta seksuaaliseen tekoon sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Pakottamisesta seksuaaliseen tekoon tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväkseen sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, saa hänet ryhtymään 1 momentissa tarkoitettuun seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan. (13.5.2011/495)

Yritys on rangaistava.

5 § (24.7.1998/563)

Seksuaalinen hyväksikäyttö

Joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi

- 1) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, joka on koulussa tai muussa laitoksessa hänen määräysvaltansa tai valvontansa alainen taikka muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa suhteessa häneen,
- 2) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, jonka kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsymättömyytensä sekä osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikompi kuin tekijällä, käyttämällä törkeästi väärin tämän kypsymättömyyttä,
- 3) henkilön, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jonka kyky puolustaa itseään taikka muodostaa tai ilmaista tahtoaan on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi olennaisesti heikentynyt, tai (27.6.2014/509)
- 4) henkilön, joka on hänestä erityisen riippuvainen, käyttämällä törkeästi väärin tätä riippuvuussuhdetta tekijästä,

on tuomittava seksuaalisesta hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

5 a § (27.6.2014/509)

Seksuaalinen ahdistelu

Joka koskettelemalla tekee toiselle seksuaalisen teon, joka on omiaan loukkaamaan tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittava, jollei teosta muualla tässä luvussa säädetä rangaistusta, seksuaalisesta ahdistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

6 § (20.5.2011/540)

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Joka koskettelemalla tai muulla tavoin tekee kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan tämän kehitystä, tai saa tämän

ryhtymään sellaiseen tekoon, on tuomittava lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka on sukupuoliyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa, jos rikos ei 7 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla ole kokonaisuutena arvostellen törkeä. Lisäksi lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan se, joka menettelee 1 momentissa tai edellä tässä momentissa tarkoitetulla tavalla kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden sekä asuu lapsen kanssa samassa taloudessa.

Yritys on rangaistava.

7 § (20.5.2011/540)

Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Jos

1) tekijä on sukupuoliyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitetussa tapauksessa kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa taikka

2) lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä

a) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa,

b) rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla tai

c) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi,

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

7 a § (20.5.2011/540)

Rajoitussäännös

Lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä tai 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä ei pidetä tekoa, joka ei loukkaa kohteen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja jonka osapuolten iässä sekä henkisessä ja ruumiillisessa kypsyudessa ei ole suurta eroa.

8 § (10.4.2015/384)

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Joka lupaamalla tai antamalla välitöntä taloudellista arvoa edustavan korvauksen saa 9 tai 9 a §:ssä taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettuna rikoksen kohteena olevan henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jollei teko ole 8 a §:n mukaan rangaistava, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka käyttää hyväkseen kolmannen lupaamaa tai antamaa 1 momentissa tarkoitettua korvausta ryhtymällä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon sanotussa momentissa tarkoitettuna rikoksen kohteena olevan henkilön kanssa.

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan niin ikään se, joka tekee 1 tai 2 momentissa tarkoitettuna teon, vaikka hänellä on ollut syytä epäillä 1 tai 2 momentissa tarkoitettuna henkilön olevan 9 tai 9 a §:ssä taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettuna rikoksen kohteena.

Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

8 a § (25.8.2006/743)

Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta

Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, on tuomittava seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (20.5.2011/540)

Seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta tuomitaan myös se, joka käyttää 1 momentissa tarkoitettuja seksuaalipalveluja, joista toinen on luvannut tai antanut korvauksen.

Yritys on rangaistava.

8 b § (20.5.2011/540)

Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin

Joka ehdottaa tapaamista tai muuta kanssakäymistä lapsen kanssa siten, että ehdotuksen sisällöstä tai olosuhteista muuten ilmenee tekijän tarkoituksena olevan 17 luvun 18 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla valmistaa kuvia tai kuvatallenteita, joissa sukupuoliyhteisyyttä loukkaavasti esitetään lasta, taikka kohdistaa lapseen tämän luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitettu rikos, on tuomittava lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tuomitaan myös se, joka houkuttelee kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon 8 a §:ssä tarkoitettulla tavalla taikka esiintymään sukupuoliyhteisyyttä loukkaavassa järjestetyssä esityksessä.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuna rikoksen yritys on rangaistava.

8 c § (20.5.2011/540)

Sukupuoliseellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen

Joka seuraa järjestettyä esitystä, jossa kahdeksaatoista vuotta nuorempi henkilö esiintyy sukupuoliyhteisyyttä loukkaavalla tavalla, on tuomittava sukupuoliyhteisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

9 § (24.7.1998/563)**Paritus**

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä

- 1) järjestää huoneen tai muun tilan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa varten tai kahdeksaatoista vuotta nuoremman lapsen tekemää, ilmeisellä tavalla sukupuolisiveellisyttä loukkaavaa tekoa varten,
- 2) vakiintuneena osana liiketoimintaansa majoittaa sellaiseen tekoon ryhtyvää ja siten olennaisesti edistää tekoa,
- 3) yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi jonkun sellaiseen tekoon ryhtymistä tietäen, että hänen toimintansa olennaisesti edistää teon toteutumista,
- 4) muuten käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä sellaiseen tekoon tai
- 5) viettelee jonkun sellaiseen tekoon,

on tuomittava parituksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

(19.12.2014/1177)

Yritys on rangaistava.

9 a § (9.7.2004/650)**Törkeä paritus**

Jos parituksessa

- 1) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,
- 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai
- 3) kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä parituksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

(19.12.2014/1177)

Yritys on rangaistava.

10 § (27.6.2014/509)

Määritelmät

Sukupuoliyhteydellä tarkoitetaan tässä laissa sukupuolielimellä tehtävää taikka sukupuolielimeen tai peräaukkoon kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista toisen kehoon taikka toisen sukupuolielimen ottamista omaan kehoon.

Seksuaalisella teolla tarkoitetaan tässä laissa sellaista tekoa, joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen.

11 § (27.6.2014/509)

Syyteoikeus

Syyttäjä ei saa nostaa syytettä kahdeksantoista vuotta täyttäneeseen henkilöön kohdistuneesta seksuaalisesta ahdistelusta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

13 § (20.5.2011/540)

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Paritukseen ja törkeään paritukseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Sama koskee 8 b §:n 1 momentissa tarkoitettua rikosta, jossa ehdotetaan tapaamista tai muuta kanssakäymistä lapsen kanssa tarkoituksena valmistaa kuvia tai kuvatallenteita, joissa sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti esitetään lasta.

Liite 3. Teematunnin rastit

Tapaus 1:

16-vuotias Senni seurustelee 20-vuotiaan Manun kanssa. He ovat tavanneet Tinderissä puoli vuotta sitten. Molemmat ovat kovasti ihastuneita toisiinsa ja viettävät paljon aikaa yhdessä. Intiimit tilanteet ovat edenneet kielisuudelmiin ja vaatteiden päältä kosketteluun, mutta Senniä jännittää itse yhdyntä, josta hänellä ei ole vielä kokemusta. Manulla on ollut jo aiempia seksikumppaneita ja hän ei maltaisi enää odottaa asian kanssa. Hän on sanonut Sennille ymmärtävänsä jännityksen ja olevansa kärsivällinen, mutta puoli vuotta on hänen mielestään liian pitkä aika.

Sennillä on tulossa pian 17-vuotis syntymäpäivä. Manu on keksinyt antaa Sennille pienen ”kannusteen” syntymäpäivälahjan muodossa. Manu on ostamassa uutta autoa ja kertoo Sennin saavan hänen vanhan Alfa Romeonsa lahjaksi, jos suostuu syntymäpäivänä viimein yhdyntään. Hän pitäisi autoa Sennin 18-syntymäpäivään saakka, jolloin tämä saisi ajokortin ja auton käyttöönsä.

Senni ymmärtää lahjan merkityksen tietäessään auton olevan Manulle arvokas ja päättää suostua ehdotukseen, vaikkei koe itseään vielä valmiiksi etenemään yhdyntään saakka.

Kysymys: Tapahtuiko tilanteessa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa?

Tapaus 2:

Mirka ja Tommi ovat koulukavereita lukiossa. He ovat tutustuneet yhteisten kavereiden kautta ja lisänneet toisensa snapchatissa, jossa he ovat lähettelleet kuvia ja jutelleet. Tommi on komea, kiva ja Mirka on ihastunut häneen, kuten ehkä jokunen muukin tyttö.

Eräänä perjantai-iltana Tommi pyytää snapissa, olisiko Mirkalla laittaa jotain hyvää kuvaa itsestään. Mirka ottaa nopean söpön selfien, jota Tommi kehuu kuumaksi. Pian hän pyytääkin lisää kuvia, ja tällä kertaa saisi olla hieman jo paljasta pintaa. Mirka on imarreltu, kun niin suosittu poika tykkää Mirkan ulkonäöstä ja osoittaa kiinnostusta muutenkin kuin kaverimielessä. Häntä myös kutkuttaa ajatus olla seksikäs jonkun mielestä, ja Mirka ajatteleekin tämän johtavan pidemmälle ihanan Tommin kanssa. Hetken

huumassa Mirka on lähettänyt kuvan itsestään yläosattomissa. Tommi oli jo luvannut etteivät kuvat ole kuin hänelle itselleen ja snapchatistahan ne katoavat - siksi kaikki muutkin lähettelevät kuvia siellä. Mirkalle tuli olo, että ehkä joku muukin Tommiin ihasnutun tyttö on lähetellyt itsestään seksikkäitä kuvia ja jos hän ei tee samaa, menevät häneltä mahdollisuudet edetä Tommin kanssa. Mirka sanoo Tommille, että tämän enempää kuvia ei nyt tule. Tommi lopettaa viestittelemisen ja Mirkaa alkaa nolottaa.

Parin päivän päästä Tommi laittaa taas viestiä ja Mirka ilahtuu. Hetken chattailun jälkeen Tommi kirjoittaa: "mihis me jäätiinkään viime kerralla, eikö nyt olis jo aika laittaa kuvaa vähän alemmaa...;)". Mirkaa oli jäänyt nolottamaan, kuinka hän hetken mielijoh-teesta oli viimeksi laittanut kuvan rinnoistaan, mutta on samalla imarreltu viestistä. Hän vastaa kuitenkin, ettei todellakaan laita mitään pimppikuvaa ajatellen sen menevän jo liian pitkälle. Pian Tommi vastaakin: "sulla on kyllä niin hyvät rinnat, että voisin laittaa ne vaikka nettiin ja tienata vähän rahaa! ;D tai sitten vaan pitää nää kuvat omana ilona, jos vaan laitat lisää...". Mirka kauhistuu ajatuksesta, että Tommilla onkin vielä hänen edellisiäänkin kuvia, jotka saattaisivat nyt joutua kaikkien näkyville yleisesti! Hän ajattelee maineensa ja tulevaisuutensa olevan pilattu, jos kuka vaan voisi löytää hänestä paljastavia kuvia ympäri internetiä. Eihän niitä saa pois millään! Mirka ottaa kuvan takapuolestaan farkut jalassa ja toivoo, että tilanne loppuu...

Kysymys: Tapahtuiko tilanteessa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa?

Tapaus 3:

Petteri on varusmiehenä armeijassa ja heillä on menossa viikon mittainen leiri metsässä. Petteri nukkuu teltassa muiden varusmiesten ja alikersantin kanssa lähekkäin sillä tilaa ei ole paljon. Hän herää keskellä yötä kosketuksiin. Vieressä nukkuva alikersantti on painautunut aivan Petterin selkää vasten ja koskettelee Petterin vatsaa paidan sisältä. Petteri yrittää siirtyä kauemmas nukkumaan tuntiessaan olonsa epämiellyttäväksi ja näyttääkseen, ettei pidä tilanteesta. Hetken päästä alikersantti siirtyy kuitenkin taas lähemmäs ja alkaa hivuttaa kättään Petterin alushousujen sisään ja koskettelemaan sieltä. Petteri jähmettyy tilanteen outoudesta eikä tiedä, mitä tulisi tehdä. Pian hän nousee kuitenkin istumaan ja kysyy tiuskaisten yrittäen olla herättämättä muita mitä alikersantti oikein on tekemässä. Vastaukseksi hän saa tämän yrittäneen vain herättää Petteriä tämän kipinävuoroon. Petteri poistuu hetkeksi teltasta herätäkseen kunnolla ja palaa sitten kipinävuoronsa pariin valvomaan.

Petteri ei kerro tapahtumasta kenellekään ja yrittää olla ajattelematta sitä. Asia kuitenkin palaa hänen mieleensä usein, jolloin hän tuntee kuvotusta ja vihaa tapahtunutta ja alikersanttia kohtaan. Hänellä on myös epämääräinen ajatus siitä, että olisi pitänyt lopettaa tilanne heti eikä vain siirtyä kauemmas. Petteriä ahdistaa ajatella tulevia leirejä tämän alikersantin kanssa ja hän välttelee samaan telttaan joutumista viimeiseen saakka.

Kysymys: Tapahtuiko tilanteessa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa?

Liite 4. Vastaukset rastien kysymyksiin

Tapaus 1:

Tilanteessa tapahtui seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Tarinassa oli kyseessä rangaistavissa oleva seksuaalirikos:

(8 a § (25.8.2006/743)

Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta: Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, on tuomittava seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (20.5.2011/540))

Tapaus 2:

Tilanteessa tapahtui seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Tarinassa oli kyseessä rangaistavissa oleva seksuaalirikos:

21 §

Sukupuolisiveellisuuden julkinen loukkaaminen

Joka tekee julkisesti sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan teon siten, että se aiheuttaa pahennusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä rangaistusta, sukupuolisiveellisyyden julkisesta loukkaamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

4 § (24.7.1998/563) Pakottaminen seksuaaliseen tekoon. Joka väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen ryhtymään muuhun kuin 1 §:ssä tarkoitettuun seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittava pakottamisesta seksuaaliseen tekoon sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Tapaus 3:

Tilanteessa tapahtui seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Tarinassa oli kyseessä rangaistavissa oleva seksuaalirikos:

5 § [\(24.7.1998/563\)](#) Seksuaalinen hyväksikäyttö. Joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi

1. kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, joka on koulussa tai muussa laitoksessa hänen määräysvaltansa tai valvontansa alainen taikka muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa suhteessa häneen,
2. henkilön, joka on hänestä erityisen riippuvainen, käyttämällä törkeästi väärin tätä riippuvuussuhdetta tekijästä,
on tuomittava seksuaalisesta hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväksi sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan tai saa hänet ryhtymään muuhun hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi.

Yritys on rangaistava.

Liite 5. Tukea tarjoavat tahot seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneille

.Välitön hätä:

- Yleinen hätänumero 112
- Kuntien sosiaalipäivystykset kriisitilanteissa, Helsingissä päivystys vuorokauden ympäri puhelinnumerossa 09 3104 4222

Oman koulun terveydenhoitaja tarjoaa keskusteluapua, terveysneuvontaa ja ohjaa eteenpäin.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen jakaa tukea ja ohjausta seksuaalisen loukkaavan väkivallan uhreille sekä heidän läheisilleen. Kriisipäivystys seksuaalista väkivaltaa ja/tai hyväksikäyttöä kokeneille: puh. 0800-97899, ma-to klo 9-15, viikonloppuna ja pyhinä sekä niiden aattoina klo 15-21.

Juristipäivystys, seksuaalista väkivaltaa ja/tai hyväksikäyttöä kokeneille, puh. 0800-97895, ma-to klo 13-16.

www.tukinainen.fi

Suomen Mielenterveysseuran kriisikeskukset auttavat erilaisissa kriiseissä ja mielen-terveyteen liittyvissä asioissa. Heillä on myös alueellisia kriisikeskuksia ympäri maata. Kriisipuhelin päivystää numerossa 010 195 202 arkisin klo 9.00– 07.00 sekä viikonloppuisin ja juhlapäivinä klo 15.00–07.00.

www.mielenterveysseura.fi

Maksutonta lakineuvontaa naisille, Unionin suomenkielinen juristipäivystys opastaa naisia ilmaiseksi lakipulmissa keskiviikkoisin klo 17.00 - 19.00 , jolloin asiakkaat voivat tulla käymään myös paikan päällä. Lisäksi juristeille voi soittaa klo 18.00 - 19.00 välisenä aikana numeroon 09 643 158. Päivystys osoitteessa Bulevardi 11 A 1, Helsinki.

www.naisunioni.fi

Kirkon palvelevassa puhelimesta on mahdollisuus purkaa kaikkia mieltä painavia asioita. Suomenkielinen päivystys numerossa 01019-0071 on avoinna su-to klo 18-01 ja pe-la klo 18-03.

Muita tukiryhmiä:

Seta ry tarjoaa tukea ja apua lesboille, homoille, bi-seksuaaleille ja transihmisille.
www.seta.fi

SuomenDELFIN on lapsuudessa seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneille ja heidän läheisilleen tehty tukijärjestö. Tuki- ja neuvontapuhelin ma-pe klo 10-14 puh. 050 583 5000.

www.suomendelfins.fi

Tukea netissä:

Nettiturvakoti perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan erikoistunut nettisivu, jossa apua muun muassa chatin kautta.

Nettivihje -sivun kautta voi kuka tahansa tehdä nimettömänä ilmoituksen laittomasta alaikäisiä sisältävästä seksuaalisesta materiaalista internetissä.

Tukinet – kriisiapua netissä.

Apua väkivallantekijöille:

Lyömätön Linja Espoossa on avuksi henkilöille, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä itse väkivaltaa.

Miehen Linja auttaa maahanmuuttajamiehiä, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa.

Jussi-työ on avuksi apua miehille, jotka haluavat ehkäistä tai lopettaa väkivallan käytön

Nettiturvakoti tarjoaa tietoa ja apua myös väkivallan tekijälle

Demeter on tarkoitettu avun saantipaikaksi naisille, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa

Liite 6. Opettajan materiaali

Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa käsittelevä teematunti ammattiopistossa

Opettajan materiaali

Metropolia Ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijat
Leena Junninen ja Sonja Vesanen

Johdanto

- Kouluterveyskysely 2015: Seksuaalista väkivaltaa oli kokenut 22% ammattiopistossa opiskelevista nuorista. Lisäksi ammattiopistolaiset hankkivat kaikki seksuaalikokemukset lukiota käyviä opiskelijoita aikaisemmin
- Murrosikäiset nuoret erityisen alttiita seksuaaliselle riskikäyttäytymiselle (aivojen kehitys sekä puberteetti ylipäätään) (Kaltiala-Heino 2010: 3-4)
- Nuoret tunnistavat huonosti muita kuin fyysisen väkivallan muotoja (THL 2016)
- THL nostanut uusimmassa toimenpideohjelmassa väestön seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämiseksi juuri lasten ja nuorten seksuaalikasvatuksen ja -ohjauksen yhdeksi painopistealueista (Klemetti – Raussi-Lehto 2014)

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta

= Kaikki väkivallan ilmenemisen muodot, jotka kohdistuvat tai liittyvät ihmisen seksuaalisuuteen

- Fyysinen, psyykinen, emotionaalinen ja sosiaalinen
- Vakava ihmisoikeuksiin ja terveydenhuoltoon liittyvä ongelma
- Mielletään helposti fyysisenä, kuten raiskaus, mutta myös esim. loukkaavat puheet ja vihjailu sekä painostaminen ovat seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa
- Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan seuraukset voivat aiheuttaa uhrille vakavia terveyshaittoja elämän eri osaluissa

Lähde: Seksuaalinen väkivalta 2017

Aiheeseen liittyviä käsitteitä

- Seksuaalisuus
- Seksuaali- ja lisääntymisterveys
- Seksuaalioikeudet
- Nuorten seksuaalinen kehitys
- Terveyskasvatus ammattiopistossa (Seksuaalikasvatus, opiskeluterveydenhuolto, pedagogiset ratkaisut)
- Väkivalta
- Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta

Käsitteistä voi lukea tarkemmin opinnäytetyöstämme "Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa käsittelevä teematunti ammattiopistossa" kohdasta 2: työn teoreettinen tausta.

Teematunnin tavoitteet:

- Nuorten valmiuksien lisääminen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamisessa ja avun hakemisessa
- Ammattiopiston seksuaalikasvatuksen opetuksen tukeminen seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyen

Teematunnin eteneminen

Oppitunti: 45min pituinen oppitunti Stadin ammattiopistossa

- Esittäytyminen opiskelijoille
- Lyhyt powerpoint-esitys aiheesta "Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta"
- Sitten luokan jako neljään ryhmään ja rastikierto, jossa opiskelijat käsittelevät laatimiemme tarinoiden kautta seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa
- Rastikierron aikana kolme erilaista tilannetta, joissa nuoret joutuvat ryhmänä keskustellen pohtimaan tapauskohtaisesti seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmenemistä
- Tilanteisiin tutustumiseen opiskelijat käyttävät n. 5-7min/tapaus, jonka jälkeen vastaavat rastikysymykseen erillisille papereille->yht. aikaa 10min/tapaus
- Opettaja kerää kunkin ryhmän vastauspaperit ja käy kunkin tapauksen läpi opiskelijoiden kanssa hyödyntäen liite nro 5:sta "Vastaukset rastien kysymyksiin" lakipykälää referoiden. Keskustelun kautta nuoret oppivat tunnilla käsiteltävästä aiheesta laajemmin ja sisäistävät teemat paremmin (Seksuaalikasvatuksen tueksi 2015: 14)
- Tunnin päätteeksi lyhyt yhteenveto: annetaan opiskelijoille mahdollisuus kertoa näkemyksiään rastitilanteista
- Jaetaan opiskelijoille aiheesta kirjallinen tukimateriaali: mihin mennä, jos nyt kokee tarvitsevänsä enemmän apua ja tukea (Liite 3: Tukea tarjoavat tahot seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneille).

Lähteet

- Kaltiala-Heino, Riittakerttu 2010. NAUHALTA PURETTU LUENTO Nuorten seksuaaliterveys – yhteinen asia –työseminaari. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <https://www.thl.fi/documents/10531/105148/seksuaalisuus_ja_mielterv_nuor_luento%20.pdf>. Luettu 29.11.2016.
- Klemetti, Reija - Raussi-Lehto, Eija 2014. Edistä, ehkäise, vaikuta - Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kouluterveyskysely 2015. Seksuaaliterveyteen liittyvät taulukot vuosilta 2000/2001 - 2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <https://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Tulokset/Tulokset_aiheittain/kouluterveyskysely_seksuaaliterveys_kysymyskohtaiset.xls>. Luettu 3.1.2017.
- Seksuaalikasvatuksen tueksi. 2015. Bidjuschkin, Katarina. Työpaperi 35/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_wb_korjattu.pdf?sequence=5>.
- Seksuaalinen väkivalta. 2016. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti. <http://www.vaestoliitto.fi/parihde/tietoa_parisuhteesta/parihdevakivalta/seksuaalinen-vakivalta/>. Luettu 4.10.2016
- THL 2016. Seksuaalisuus ja väkivalta. Helsinki. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-ja-lisaantymisterveys/seksuaalisuus-ja-vakivalta>>. Luettu 12.3.2017.

Liite 7. Teematunnilla käytettävä Powerpoint-esitys

Johdantoa aiheeseen

- Kouluterveyskysely 2015: Seksuaalista väkivaltaa oli kokenut 22% ammattiopistossa opiskelevista nuorista. Lisäksi ammattiopistolaiset hankkivat kaikki seksuaalikokemukset lukiota käyviä opiskelijoita aikaisemmin
- Nuoret tunnistavat huonosti muita kuin fyysisen väkivallan muotoja
-> pitääkö paikkansa?

Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa on

= Kaikki väkivallan ilmenemisen muodot, jotka kohdistuvat tai liittyvät ihmisen seksuaalisuuteen

- Fyysinen, psyykinen, emotionaalinen ja sosiaalinen
- Vakava ihmisoikeuksiin ja terveydenhuoltoon liittyvä ongelma
- Mielletään helposti fyysisenä, kuten raiskaus, mutta myös esim. loukkaavat puheet ja vihjailu sekä painostaminen ovat seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa

- Tekijä useammin tuttu kuin tuntematon uhrille
- Seksuaalirikoksen kohteeksi voi joutua kuka tahansa ikään tai sukupuoleen katsomatta
- Teko voi tapahtua kerran tai toistuvasti

Esimerkkejä

- Seksuaalisesti vihjailevia eleitä tai ilmeitä, kommentteja ja ehdotuksia.
- Seksuaalisväritteisiä tekstiviestejä, puheluita, sähköposteja, kuvia jne.
- Tirkistelyä tai itsensäpaljastamista.
- Altistamista ikään tai henkiseen kehitystasoon kuulumattomalle seksuaalisuudelle; esimerkiksi lapsen tai kehitysvammaisen seksuaalinen hyväksikäyttö.
- Toisen painostamista sukupuolielinten kosketteluun tai masturbointiin, tai katsomaan, kun väkivallan tekijä tyydyttää itseään.
- Koskettamista käsin, suulla tai sukupuolielimellä vastoin toisen tahtoa.
- Raiskaus, eli tunkeutumista sukupuolielimeen tai peräaukkoon vastoin toisen tahtoa.
- Myös läheltä piti -tilanteet ja raiskausyrityksen kohteeksi joutuminen ovat traumatisoivia

Teon seurauksia uhrille

- On tavallista, että uhri ei muista selkeästi tilannetta tapahtuneen jälkeen. Myös itsesyytökset ja häpeän tunteet ovat yleisiä.
- Tekotilanteessa uhri usein lamaantuu, eikä kykene enää puolustautumaan, vaikka haluaisi. Uhrista voi tuntua, että hän on ikään kuin suostunut tekoon. Lamaantuminen on autonomisen hermoston toiminnan seurausta pelottavasta tilanteesta ja viimeinen keino yrittää suojautua.
- Tapahtunut ei ole koskaan uhrin syy!

Avun hakeminen ja saaminen on tärkeää - mitä nopeammin sen parempi

- Vakavia ja pitkäkestoisia seurauksia seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta uhrille saattavat olla masennus ja muut mielenterveyden ongelmat, viiltely ja itsemurha-ajatukset, päihteiden ongelmakäyttö sekä syömishäiriöt
- Myös fyysisiä oireita voi seurata, kuten pahoinvointia, erilaisia kiputiloja sekä unihäiriötä
- Sosiaalisista ongelmista mahdollisia ovat esimerkiksi eristäytyminen, elämänhallinnan vaikeudet sekä ihmissuhdeongelmat

Mistä apua, jos olet kohdannut seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa

- Puhu jollekulle: perheenjäsen, ystävä, tuttu
- Opiskeluterveydenhoitaja
- Kriisitukikeskukset, kasvotusten tai netin kautta
- Apua myös väkivallan tekijöille

Rastit:

Tapaus 1:

16-vuotias Senni seurustelee 20-vuotiaan Manun kanssa. He ovat tavanneet Tinderissä puoli vuotta sitten. Molemmat ovat kovasti ihastuneita toisiinsa ja viettävät paljon aikaa yhdessä. Intiimit tilanteet ovat edenneet kielisuudelmiin ja vaatteiden päältä kosketteluun, mutta Senniä jännittää itse yhdyntä, josta hänellä ei ole vielä kokemusta. Manulla on ollut jo aiempia seksikumppaneita ja hän ei malttaisi enää odottaa asian kanssa. Hän on sanonut Sennille ymmärtävänsä jännityksen ja olevansa kärsivällinen, mutta puoli vuotta on hänen mielestään liian pitkä aika.

Sennillä on tulossa pian 17-vuotis syntymäpäivä. Manu on keksinyt antaa Sennille pienen "kannusteen" syntymäpäivälahjan muodossa. Manu on ostamassa uutta autoa ja kertoo Sennin saavan hänen vanhan Alfa Romeonsa lahjaksi, jos suostuu syntymäpäivänä viimein yhdyntään. Hän pitäisi autoa Sennin 18-syntymäpäivään saakka, jolloin tämä saisi ajokortin ja auton käyttöönsä.

Senni ymmärtää lahjan merkityksen tietäessään auton olevan Manulle arvokas ja päättää suostua ehdotukseen, vaikkei koe itseään vielä valmiiksi etenemään yhdyntään saakka.

- Kysymys: Tapahtuiko tilanteessa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa?

Tapaus 2:

Mirka ja Tommi ovat koulukavereita lukiossa. He ovat tutustuneet yhteisten kavereiden kautta ja lisänneet toisensa snapchatissa, jossa he ovat lähettelleet kuvia ja jutelleet. Tommi on komea, kiva ja Mirka on ihastunut häneen, kuten ehkä jokunen muukin tyttö.

Eräänä perjantai-iltana Tommi pyytää snapissa, olisiko Mirkalla laittaa jotain hyvää kuvaa itsestään. Mirka ottaa nopean söpön selfien, jota Tommi kehuu kuumaksi. Pian hän pyytääkin lisää kuvia, ja tällä kertaa saisi olla hieman jo paljasta pintaa. Mirka on imarreltu, kun niin suosittu poika tykkää Mirkan ulkonäöstä ja osoittaa kiinnostusta muutenkin kuin kaverimielessä. Häntä myös kutkuttaa ajatus olla seksikäs jonkun mielestä, ja Mirka ajatteleeikin tämän johtavan pidemmälle ihanan Tommin kanssa. Hetken huumassa Mirka on lähettänyt kuvan itsestään yläosatomissa. Tommi oli jo luvannut etteivät kuvat ole kuin hänelle itselleen ja snapchatistahan ne katoavat - siksi kaikki muutkin lähettelevät kuvia siellä. Mirkalle tuli olo, että ehkä joku muukin Tommiin ihastunut tyttö on lähettänyt itsestään seksikkäitä kuvia ja jos hän ei tee samaa, menevät häneltä mahdollisuudet edetä Tommin kanssa. Mirka sanoo Tommille, että tämän enempää kuvia ei nyt tule. Tommi lopettaa viestittelyn ja Mirkaa alkaa nolottaa.

Parin päivän päästä Tommi laittaa taas viestiä ja Mirka ilahtuu. Hetken chattailun jälkeen Tommi kirjoittaa: "mihis me jäätiin viime kerralla, eikö nyt olis jo aika laittaa kuvaa vähän alemmaa..."). Mirkaa oli jäänyt nolottamaan, kuinka hän hetken mielijohteesta oli viimeksi laittanut kuvan rinnoistaan, mutta on samalla imarreltu viestistä. Hän vastaa kuitenkin, ettei todellakaan laita mitään pimppikuvaa ajatellen sen menevän jo liian pitkälle. Pian Tommi vastaakin: "sulla on kyllä niin hyvät rinnat, että voisin laittaa ne vaikka nettiin ja tienata vähän rahaa! ;D tai sitten vaan pitää nää kuvat omana ilona, jos vaan laitat lisää...". Mirka kauhistuu ajatuksesta, että Tommilla onkin vielä hänen edellisäänkin kuvia, jotka saattaisivat nyt joutua kaikkien näkyville yleisesti! Hän ajattelee maineensa ja tulevaisuutensa olevan pilattu, jos kuka vaan voisi löytää hänestä paljastavia kuvia ympäri internetiä. Eihän niitä saa pois millään! Mirka ottaa kuvan takapuolestaan farkut jalassa ja toivoo, että tilanne loppuu...

■ Kysymys: Tapahtuiko tilanteessa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa?

Tapaus 3:

Petteri on varusmiehenä armeijassa ja heillä on menossa viikon mittainen leiri metsässä. Petteri nukkuu teltassa muiden varusmiesten ja alikersantin kanssa lähekkäin sillä tilaa ei ole paljon. Hän herää keskellä yötä kosketuksiin. Vieressä nukkuvan alikersantin on painautunut aivan Petterin selkää vasten ja koskettelee Petterin vatsaa paidan sisältä. Petteri yrittää siirtyä kauemmas nukkumaan tuntiensa olonsa epämiellyttäväksi ja näyttääkseen, ettei pidä tilanteesta. Hetken päästä alikersantti siirtyy kuitenkin taas lähemmäs ja alkaa hivuttaa kättään Petterin alushousujen sisään ja koskettelemaan sieltä. Petteri jähmettyy tilanteen outoudesta eikä tiedä, mitä tulisi tehdä. Pian hän nousee kuitenkin istumaan ja kysyy tiuskaisten yrittäen olla herättämättä muita mitä alikersantti oikein on tekemässä. Vastaukseksi hän saa tämän yrittäneen vain herättää Petteriä tämän kipinävuoroon. Petteri poistuu hetkeksi teltasta herätäkseen kunnolla ja palaa sitten kipinävuoronsa pariin valvomaan.

Petteri ei kerro tapahtumasta kenellekään ja yrittää olla ajattelematta sitä. Asia kuitenkin palaa hänen mieleensä usein, jolloin hän tuntee kuvotusta ja vihaa tapahtunutta ja alikersanttia kohtaan. Hänellä on myös epämääräinen ajatus siitä, että olisi pitänyt lopettaa tilanne heti eikä vain siirtyä kauemmas. Petteriä ahdistaa ajatella tulevia leirejä tämän alikersantin kanssa ja hän välttelee samaan teltaan joutumista viimeiseen saakka.

■ Kysymys: Tapahtuiko tilanteessa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa?

Vastaukset rastien kysymyksiin

Tapaus 1:

Tilanteessa tapahtui seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Tarinassa oli kyseessä rangaistavissa oleva seksuaalirikos:

(8 a § (25.8.2006/743))

Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta: Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, on tuomittava seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (20.5.2011/540))

Tapaus 2:

Tilanteessa tapahtui seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Tarinassa oli kyseessä rangaistavissa oleva seksuaalirikos:

21 §

Sukupuolisiveellisuuden julkinen loukkaaminen

Joka tekee julkisesti sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan teon siten, että se aiheuttaa pahennusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä rangaistusta, sukupuolisiveellisuuden julkisesta loukkaamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

4 § (24.7.1998/563) Pakottaminen seksuaaliseen tekoon. Joka väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen ryhtymään muuhun kuin 1 §:ssä tarkoitettuun seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittava pakottamisesta seksuaaliseen tekoon sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Tapaus 3:

Tilanteessa tapahtui seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Tarinassa oli kyseessä rangaistavissa oleva seksuaalirikos:

5 § (24.7.1998/563) Seksuaalinen hyväksikäyttö. Joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi

kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, joka on koulussa tai muussa laitoksessa hänen määräysvaltansa tai valvontansa alainen taikka muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa suhteessa häneen,

henkilön, joka on hänestä erityisen riippuvainen, käyttämällä törkeästi väärin tätä riippuvuussuhdetta tekijästä,

on tuomittava seksuaalisesta hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväksi sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan tai saa hänet ryhtymään muuhun hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi.

Yritys on rangaistava.

Lähteet

- Aaltonen, Jussi 2012. Turvataitoja nuorille. Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20_verkko.pdf?sequence=1>.
- Duodecim. 2014. Traumaperäinen stressihäiriö. Käypä hoito -suositus. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa <<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset/suositus?id=hoi50080>>.
- Seksuaalirikokset. 2016. Helsinki: Väestöliitto. Verkkodokumentti. <<http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/turvallisuus/seksuaalirikokset/>>. Luettu 31.3.2017.
- Rikoslain 20 luku seksuaalirikoksista 563. Annettu 24.7.1998.
- Seksuaalinen väkivalta. Välitä-yksikkö. Verkkodokumentti. <<https://www.seksuaalivakivalta.fi/seksuaalinen-vakivalta/>>
- Sexual violence 2017. WHO. Verkkodokumentti. <http://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/sexual_violence/en/>. Luettu 12.1.2017
- SoMe ja nuoret 2015. 2015. Ebrand Suomi. Verkkodokumentti. <<http://www.ebrand.fi/somejanuoret2015/tiivistelma/>>. Luettu 4.1.2017.>